

PAMÄTNÁ KNIHA

Pamätná kniha

obce Svätá Maria

od dňa 19

do dňa 19

Overili:

Fr. Lickay
starosta

[Signature]
v. notár

.....
člen

.....
člen

Obec Svätá Maria. (všecobane)

Obec Sv. Maria (predtým Stránka alebo Keleč Loco-
covce) leží vo strede okresu Turč. Sv. Martinského medzi
Mošovcami a Kláštrom p. Žnievom. Od železničnej sta-
nice Kláštorec pod Žnievom je asi na 1. km. vzdialená
smerom na východ. Chotárne hranice na časti zá-
padnej, severnej a východnej so Locoovcami a chotá-
rom, juhovýchodne s chotárom mošovským od juhu
a juhozápadu s chotárom blážovským a sv. turským.

Rozlohu obce je

" chotára je kat. jutár

V prítomnom čase má 23 obytných domov s
22 rodinami, z ktorých je 12 roľníckych, 7. robotníc-
kych a 3 iné.

Počet obyvateľov je 115. Dľa vierovyznania je
108. r. katolíkov, 7 evanjelikov. Dľa veku, detí do 16 ro-
kov 37, - a vyše 60. rokov starých osôb je 14. Cudo-
velých osôb je 5.

Časť hranícinea s mošovským chotárom sa menuje "Zá- Miestne
blatie", časť od blážovského chotára je - "za Vrchom", "Bre-
zová", - bližšie. "Košút", "Staré Haje", "Bočina", "Pie-
le Hliny" "Pod Hruškou" - "Pod Strážou" atď. tára.

Obec Svätá Maria v minulosti.

Obec svojho terajšieho pomenovania dostala za-
iste dľa farskeho chrámu vybudovaného von z obce na
vršku založeného a zasväteného k ište prebl. Panny
Marie. Chrám, fara a škola vlastne tvorila a tvorí
to, čo sa v minulosti i teraz ľudovo menuje „Svätá
Mara“, keďže takto menovaní obec susedné, - ba i
vzdialenejšie obce i dnes volajú „Stránkou“, - „Stránka“,
na pr. kde ideš? - kde si bol? - na Stránku, na Strá-
ke atď., a jej obyvateľov „Stránania“.

Uradná
zmena po
menovaní
obce.

Do roku 1910. úradný názov obce bol „Malé Loco-
ve“, maď. „Kiszoóc“, a susedné Locoove boli - „Veľké-
Locoove“ - maď. „Nagyzoóc“. V roku 1910. boli názvy
týchto úradne zmenené, a sice: Malé Locoove ostali
„Svätá Maria“, maď. „Szentmaria“ a Veľké Locoove
dostali meno „Locoove“ maď. „Looóc“.

Farský chrám.

Povest'
o založení
sv. maršského
chrámu.

O založení sv. maršského chrámu koluje táto povest':
Po nešťastnej bitke pri Sajave roku 1241, kráľ Béla II.
utekajúce pred prenasledujúcimi ho Tatarmi, utiahol sa
na čas i so svojou rodinou na hrad „Kláštorokj“ - Zmier.
Vedpvciníc si, zanechal rodinu na spomenutom hrade,
odišiel cez Nitru, Prešporok, do Viedne a do Dalma-
cie. Na vršku, kde stojí chrám, bol iudajne križ. O-
novia kráľovskej rodiny, zvlášť nábožná dcéra Marci

(neskoršie mniška na ostrove po nej „Margitsziget“ nazva-
nom, a za svätú vyhlásená) sa často chodievala ku
spomenutému križu modliť, totiž, aby Boh tú pohromu
tatarsku od krajiny odvrátiť ráčil. Keď Tataři odiš-
li, dala na tom mieste postaviť kaplnku, táto pozdej-
šie premenená bola na kostol. Pravdivosť tejto povest-
i potvrdzujú na streche sa nachádzajúce križe s laticou
takzvané „Margitine“ križe, tiež poznámka v biskup-
skom šematizme, že v roku 1252. „iam stetit“ už stal.
Hľa tejto verzie budovaný bol v rokoch 1241-1252. Hľa
inú verziu pochádza z doby Sv. Štefana 1001-1038, a bol
počas tatarskeho plenu spálený-zbořený.

Každoročne dňa 8. septembra sa odbyva slávnosť založenia ^{záloz}
chrámu, tojest v deň nar. pr. Panny Marie, ľudove odpust ^{a pos}
alebo „hostina“. Slávnosť posvätenia býva v i-vi nedelä ^{chrá}
po „Všetich svätých“.

Patronom sv. murskeho chrámu až do prevratu
bol vždy kráľ uhorský, - v úradnom maďarskom opise
„Magyarország mindenkor apostoli királya“. Náklad ^{Pa}
pri opravách chrámu až do prevratu býval uhradený ^{chr}
ne z kráľovskej pokladnice. V prítomnej dobe patronát,
ne právo a počinosti prevádza „Centrálne správa
katolíckych cirkevných veľkostatkov“ v Bratislave.

V kostole sú tri oltáre, hlavný - so sochou Panny ^{Vni}
Marie na rukách s dieťaťom Ježišom, - bočný malý oltár ^{chrá}
na ľavej strane k ictu sv. Jána Nepomuckého, bočný oltár ^{tare}
na pravej strane k ictu najsvätejšej Trojice. Mimo týchto
je z dreva zostavený „Boží hrob“, s na dreve malova-
ným obrazom v hrobe ležiaceho Krista.

Obrázky. V kostole je 14 obrazov Krížovej cesty a veľký obraz Ružen-
covej Panny Marie s 15 tajomstvami sv. ruženca. Malo-
vaný bol asi v roku 1879. Maloval ho nejaký Čech, ktorý
maloval tiež boží hrob a obrázky na lavici pred hlav-
ným oltárom. Jeho meno není známe.

Mimo početných oltárnych sôch a sošiek sú v kos-
tole socha Sv. Antona Paduánskeho z roku 1902, a socha
Božského srdca Ježišova z roku 1916. - zadovážené so sbie-
rok a milodarov farníkov za úradovania vdp. Štefana
Pillarika farára.

Zvony. Kostol mal štyri zvony. Tri sú umiestnené vo
zvoniči a jeden v malej kostolnej väčičke, na ktorom sa
zvoni na "Porodňovanie". Veľký zvon pochádza z roku 1700
uliaty bol v Kremenici. Je na ňom napis "Vox Christi" atď.

Povest, a utopenom, utopenom zvone. Zaxnariadenia kadna je povest, o utratenom, čiže
utopenom veľkom zvone nášho kostola: Toľko medzi tu-
dom zvlášť medzi starými koluje povest, že náš kos-
tol mal jeden zvlášť veľký zvon údajne vo zvlášť
nej zvoniči, ktorý veriaci pred nepriateľmi ukryli, a
kopali. Keď sa nepokoje prestali, zvon odkryli a chcu-
li na svoje miesto vložiť. Ťahalo ho niekoľko párov
volov hore "dolinkou", keď zrazu z druhej strany
Turca skási stará baba na nich volala se - kicho
čerta to ťaháte?! Po tomto sa im zvon odťhol a
skotúlal do Turca, asi pri terajšom mačidle, a odtiaľ
ho viac nik nevidel, "sa prepadol.

Zrekvirova-
ní zvonu
r. 1916.

Za svetovej války v roku 1916 boli na vôlečné cie-
le zrekvirované tri zvony, ostal len jeden - veľký.

Zadováženie
nových zvonov.

Po svetovej válke až v roku 1927 si zadovážila fak-
nost' nové dva zvony.

Potrební peníze byly složeny ve většině ze sbírek a milodarů farníků. Sbírkou převiedol vtedajší sv. maršij rychtár neb. p. Jozef Országh a jeho manželka. Zvon v kostolnej väšičke je darom vtedajšieho vdp. farára Stefana Pillarika. Zvony byly liate v Banskej Bystrici, a posvätení 8. sept. 1927.

V kostole až do roku 1921. bol nepatrný, malý organ. Vďaka však cez svetovú vojnu v Amerike žijúcim našim rodičom, - dľa mena p. Jurajovi Hanzlovi a bratom Stanislavovi a nebohemu Jozefovi Országhovcom, ktorí úspešnými sbírkami medzi tamajšími Slovákmi umožnili, že v roku 1921. mohol byť kúpený terajší organ za Kč. 20.000-, ktorý dodala firma Melzer a Kútnej Hory.

Organ.

Stedrymi dobrodincami chrámu cez rad rokov boli rodina Šteffko rodom zo Locomie, ktorí viackrát vzácnyimi darmi, - ako koberec pred hlavný oltár, luster, svietniky, sviece obohatili chrám boží.

Tri dobrodinci chrámu.

Okolom chrámu je cintorin, kde sa pochovávali veriaci kat. občania zo Locomie a Sv. Marie. Pôvodne bol ohradený múrom. Mimo tohoto je obecný cintorin tak zvaný "Skládok", kde sa pochovávali nekatolíci a tiež katolíci, ktorí v obci ešte dávno nebyvali. Je v ňom križ a márnica.

Cintorin.

Pod kostolom u dvier sakrestie sa nachodí krypta, teraz už zamurovaná. Že kto kedy sa tam pochovával, nevedno, V divnejšej dobe pochovávali sa tam Rakovských.

Krypta.

Mimo križov v cintorínoch sú ešte križe:

Vo sv. maršskom chatari blízko obce na juhovýchod, - dľa neho je i časť poľa "Pod Križom" nazvaná, postavený

Križe a schy v chat

a založený rodinou Falická. (2. gruntu, na ktorom býva
ju Zhabovský). Posledný krát obnovený bol v auguste r.
1905. Táto rodina sa v roku 1907. presťahovala do obce
Slovany. 2.) Na západnom kraji Loooviec, založený
pred vyše 200. rokmi rodinou Ferencík - posledne obno-
vený roku 1917. z prostriedkov farnosti, a 3.) v sovevskom
šotári na takzvanej "Kotnej nive", postavený roku 1901.
nákladom obce Loooviec.

Na západnom kraji obce Sv. Marie, sto blízko Turca
stojí socha Sv. Jána Nepomuckého, - že kedy a kto ju mal
vyhotoviť a postaviť, - nedá sa zistiť.

Opravy kostola.

v roku 1904. Za posledných štyridsať rokov sv. manský chrám bol
trikrát opravovaný. V roku 1904. v lete bola sčpovaná
kostolná strecha a na nej umiestnený hromozvod. Kostol
bol dnu i z vonku obielený, pred hlavným oltárom up-
ravená sťahba, opravené lavice, postavený nový chóv a
pristavený terajší pítvorec, (vchod). Veriaci farnosti nepravovali.

v roku 1927. V roku 1927. bola od nova pokrytá celá kostolná stre-
cha šindolom, novou ohradou opravený cirk. cintorín, a
Etermitom pokrytá farská sýpka.

v roku 1936. V roku 1936. boli podmurované všetky vonkajšie kos-
tolné piliere, pozahlivané - opravené pukliny na chrámo-
vej klenbe, a kostol bol dnu i z vonku vybielený. Pri
posledných dvoch opravách veriaci farnosti dostali rúenie
a povoznic práce, - peňažitý náklad dal patrón - Centrá-
na Správa kat. cirk. veľkostatkov, v Bratislave. Opravy
previedli firmy; v roku 1904. Ján Zachar staviteľ Vrútky.

V roku 1927. Ján Černák tesársky majster z Kláštora pod
Znievom, a v roku 1936. - Gejza Pavoni zo Slub. Teplie.

v roku 1914. V roku 1914. v máji a júni bola postavená terajšia železo-
betonová zvonica nákladom mad. patróna. Stambu pre-

viedol Ján Komenda staviteľ z Pribovice. Veriaci farnosti od akýchkoľvek povinností boli oslobodení.

Fara a budnie farské staviska.

Pri kostole stojí priestranná farská budova s hospo-
dárskymi staviskami. Pôvodne nebola stavaná v dneš-
ných rozmeroch, týchto dosiahla s viacerými prístavba-
mi v rokoch 1896, 1904 a 1913, - kedy bola prístavená ke
mej veranda. Na jar roku 1921. bola pokrytá celá fa-
ra na základ patrína Eternitom, čo stálo vtedy 105,000.
/Jedenstoppäťtisíc/ Kčs.

Budnie budovy farské - humno - masťale, šopy atd.
v prítomnej dobe sú všetky na sruťeni, keďže už
tomer 40. rokov (od roku 1899) neboly náležite opravené.

Budnie
budovy
farské.

Povinnosti
veriacich pri
opravách ci-
korných bude

Pri opraviach kostola a farských budov dľa kanonickej
vizitácie a roku 1812 veriaci farnosti sú povinní elodati všet-
ky provoxné a ručenie práve bezplatne. Toto však bývalý
maďarský patrón z ohľadu na nízky počet veriacich
a na ich nemajetnosť od nich nežiadal. Nárok na
túto zaviazanosť veriacich si uplatňuje terajší patrón od
roku 1927.

Veľkým zlom pre faru a školu bolo, že nema-
ly na blízku vody. Títo si domišali do xnačnej vzdialky, farskej
zdola a z pod "Lipy" v Selačku, čo obzvlášť v zime studne.
bolo prácou ťažkou. Tomuto nedostatku za rad rokov
[1908 - 1914] chcel odpomôcť vtedajší vdp. farár Šte-
fan Pillarík, žiadajúc od patrónátu vykopať pri-
meranej studne pred farou. Patrón studni síce chcel
dati vykopať, ale s jej ďalším udrzovaním chcel ob-
ťažiti nie faru, ale farnikov. Farníci sa tomuto zap-

reli a neprivalili. Na udržiavanie studne, bez akýchkoľvek ďalších záväzkov chceli složiť základom 600.- korún. Ďalšie jednanie a prípadní shodu s patrónom v tejto veci zmarilo v roku 1914 vypuknutie svetovej vojny a štátny prevrat v 1918.

V mesiaci júli 1930. sa pokúsil vtedajší správca fary neb. vdp. Karol Kramár na svoju päsť, ~ bez vedomia a súhlasu patróna dať pred farou studňu vitat.

Práca trvala 3 týždne, a farnosť, vlastne katolícki veriaci zo Socovic a Sv. Marie poskytlí potrebné ručné práce. Práca bola ťažká - namáhavá. Na každého farníka pripadlo 3-dni práce pri vitaní. Až v hĺbke 45 m. sa našla voda. Peniazitý náklad vrtania Kčs. 5000.-, ako amortizačnú pôžičku na 10-rokov vy- zdvihol menovaný správca u kapitulskej banky v Banskkej Bystrici a obdržal novú dvýchodok farára. Nedostatkú vody je len veľmi nepatrným miere odpomoženie, pretože voda ide kalná, na pitie a varenie nie sluča. Tiež pre často sa opakujúce porušovanie pumpy ostáva sa nedbaná,

Majetok farský - polnosti.

Výmera a
poloha.

Protomarská fara má 43. kat. jutrá pozemkov, ktoré mimo jednej, asi 3 jutrovj líky, patriacej do socovského shotára, ležia vo sv. marskom shotári. Mimo 5. kat. jutár ležiacich pod farou a primerane na mieste najprístupnejšom, ktoré v prítomnom čase vdp. farár užívá, sú pozemky v prenájme, (v arende). Od roku 1900. - do okt. 1912. arendoval ich žid, Krimár Rosenberg zo Socovic, odtedy ich majú v prenájme farníci. V rokoch 1912-1918. počtom 16- odtedy deväť. Prenájomné platia čiastočne v hotovosti, čiastočne dodá-

Aranda.

vaním zápravné práce a jiných naturalii. Z příčiny, že si po-
zemky těžko přístupné s povozem, si zapustení a obrátení
na pastviny.

Na farském grunte, při vchode do obce stálo nie-
kedy 7 chalup, ktorých majitelia boli farski hofieri. Museli Chalupy
od miesta, kde mali postavené chalupy odraabať takzvami a farski
„panstinn“, usice ročite 18-dni ručnej práce a s zlatkou hofieri.
penazi. Po prevrate dľa zákona č 2 roku
mali možnosť tieto majitelia si grunty odkúpiť, čo Aud-
rej Augustin, Zuzanna Hlobejová a František Hlanko učinili.
V prítomnom čase stoja už len tri chalupy. V jasoni Zaniknute
roku 1912 zhorela chalupa Jánova Šchica, v 1914. odstrieane chalupy.
ná bola chalupa Juraja Chraňaha, 1918. chalupa po Johane
Štancelovej, a roku 1932 chalupa po Zuzanne Hlobejovej.

Farári a administrátori za posledných 50 rokov.

Čošte živí starší ľudia spomínajú vd. pána Františka Farár, ktorý
Bulla, čestného kanonika, ktorý bol tu vyše 30. rokov fari- licil nema
rom. Odišiel na penzie v roku 1896. na Staré Hory, kde aj um- ných.
rel. Bol on široko-dialeko známy, ako dobrý lekár. Lie-
čil zelinami. V mnohých prípadoch vylicil i takých, ktorým
odborní lekári vypovedali. Spomínajú si nejakého rus-
kého grófa, ktorý vylicený a ťažkej záľudkovej choroby sa
mal vysloviť, že „ten človek je prvý po Bohu“. Chorých,
ako to spomínajú bývalo mnoho, od včasnej jary, do pozd-
nej jesene. Bývali ubytovaní v obciach, a farníci mali s
ním i hmotný vsoh.

Po ňom nasledoval vd. pán Štefan Pillarik, - bol
tu farárom za 31. rokov. Sľúzbne preložený do Vyhneň
odišiel v máji 1928.

Nasledoval vd. pán Jozef Blugopolský, profesor

milovanstva z Banskej Bystrice. Tu strávil i roční zdravotní dovolení. Prátil sa do B. Bystrice v júni 1929.

Jeho odchodom ostala fara prázdna, farnosť administrovali od. páni farári zo Sv. Dúry, avšak do 23. okt. 1930. od. pán Karol Humár, rodák z Liferu, správcu a. kat. sirotinca v Kláštore pod Znievom a farár vo Sv. Dúri. Zahynul tragicky, následkom automobilového nešťastia blízko Sv. Kríža nad Hronom, keď šiel ku osv. pánu biskupovi. Je zaujímavé, že jeho spoločníkovi org. učiteľovi Gabr. Duchonovi sa nič nestalo.

Po ňom za krátky čas bol adm. od. pán Andrej Lojiák, zaním od. pán Jozef Gmáček a od 25. marca 1932. po dnes od. pán Julius Felix, ktorý býva na fare.

Sv. Manská rim. kat. ľudová škola.

O jej vzniku niet presných dát. Je pravde podobné, že vznikla s farou súčasne a bola vystavená podobnému osidlu, ako fara.

Ohľadom dôchodku učiteľa rektora je poznamenaní Platy učiteľov - rech. že vtedajší učiteľ - rektor Imrich Ganóczy mal 14. zlatých torov v dáv. 64 kr. platu v hotovosti. V roku 1821. dľa Kanonickej Visitačnej mimolost. sitácie plat učiteľa - rektora činil v hotovosti a v naturáliách 285 zl. 53. kr.

Stará školská budova. Stará drevená školská budova, ktorej značná časť ešte dnes stojí ako školská dreváreň postavená bola roku 1806. nákladom školskej kákladiny. V roku 1845. bola opravovaná.

Prvá školská stolička. Prvá školská stolička sa tu utvorila v smysle zák. čl. XXXVIII. §. paragraf 116, 117, 118. z roku 1868. - v lete roku 1869. 8. augusta. Jej členovia boli: cirk. preds. Frant. Julla, svetský preds. Jozef Kováčik, zapisovateľ Jozef Ganóczy, - kurátor

Jozef Ferencik, - a Jan Ferencik, Tomáš Němec, Jan Pákan,
Jur. Ulej, Jan Šentkeresztý st. Pavol Šentkeresztý - členovia

Námietky

V roku 1897. namietala cirkevná vrchnosť na nátlak svetských vrchností, že učebná sieň je tesná, nízka a tmavá, ne-
zodpovedá svojmu účelu. V roku 1900-901 sa v nej už nevyučo-
valo. Cirkevnici prenajali od pani Gustiny Štefflovej v Šorov-
ciach (terajší Galaghošovský dom) miestnosť pre učebnú sieň a byt
pre učiteľku za 56 korún ročne. Tam bola škola za dva roky.
V školskom roku 1902-1903 bola školská sieň v dome pána
Jozefa Uleja z Michala, - v Šorovciach (terajší dom č. 1. Šud-
reja Augustína). V školskom roku 1903-904. sa vyučovalo
v starej škole, a v školskom roku 1904-1905. v Horvátovs-
kom dome vo Sv. Marii. (Terajší majiteľ Jan Kruppa č. 8.)

Vyučovanie
na rozličných
miestach.

Terajšia školská budova pozostávajúca z jednej pri-
strannej učebnej siene a z dvoch izbami org. učiteľského bytu
s jednou kuchyniou, postavená bola roku 1908 z dreva.

Terajšia
školská
budova.

Drevo à 4 kor. za 1 m³. poskytlo Kláštorošké pá-
stvo v množstve 135. m³. za 539.46. kor. Stavil ju
Samuel Hera z Abrahámovej. Stavba stála blízko
11.000. kor. (jedenašttisíc) korún. Stínanie, spracovanie
a vozenie dreva bolo platené. (1143.10. kor.) Príčinou
vtedajšieho miestneho farára, vd. pána Štefana Pil.
larika bolo dočlenené 786. korún sbierok a tieto mi-
lodary:
od spolku „Něprevelo“ 500.- kor.
od spolku Sv. Ladislava 300.- "
od min. kultu a vyučby 1000.- "
od sídelnej kapitule 200.- "

Uhrada

Dotatný náklad vyše 8000. kor. (osemtisíc kor.) snížala
farnosť v podobe cirkevnej dane. Miestni farníci be-
hom viac rokov platili dvojakú cirkevnú daň - 250. % vi,

a 50% vi. Verivci z filialok platili polovicu, 125%, a 25%. Inhasoval ju kurator, Jan Marko sv. marški občan.

Po ukončení stavby bolo ešte od nova postavené školské humno, prerobená dreváreň za 1600. Korun, a novým plotom ohradená školská záhrada za 400. Korun.

Nová školská budova bola opatrená novým náradím, plavice atď. a prvý v nej vyučoval uč. org. Juraj Dobrotka v rokoch 1910-11.

Opravy
školy a bo-
ných sta-
vish.

V lete roku 1929. bolo potrebné opraviť, podmurovať dve predné steny na škole (pod obločkami fr. u vchodu), ktorá práca a vybielenie školy stála Kčs. 3500.- Uhra- dené bolo 250. % cirkevnou daňou. V roku 1933. sa opra- vovalo (pokrývalo) školské humno a chlievy s nákladom vyše 2000. Kčs.

Vyučovacia
reč.

Divadelní
hry škol.
dietok.

Vyučovacia reč do prevratu bola - mimo nábo- ženstva - maďarská, - od prevratu je čisto slovenská.

Priemerný počet žiakov je 35. Školské dietky od prevratu zahrnuli 3-krát, divadelní hra, asice v roku 1924. na jasianny za org. učiteľa Mikuláša Žerku, - v roku 1936. na nový rok za uč. org. Ant. Plavackého v škole, v roku 1934 1-krát v občenskej stiernici.

Sväto-marská škola svoj katolícky riaz nikdy nestrá- tila.

Učitelka
a učitelky
na sv. mars-
kij škole.

Učitelka a učitelky, ktorí vo sv. marškej škole učinkovali: Jan. Izorovský 1640-1670., Juraj Bla (Bula) 1670-1700., Matej Hladký 1702-1745., Imrich Bánovský 1745-1779., Andrej Vojtyák 1780-1821., Jozef Bánovský 1822-1835., Jozef Bánovský ml. 1836-1875., Jan Késey 1876-1892., Ferd. Jancina 1892-1893., Frant. Pillarik 1897-1898., Jan Gašpar bez dipl. 1898-99., Maria Pap 1900-901., Emilia Rimai 1901-1902. bez dipl., Jrena Kvanduk 1902-903.,

Anna Thury 1903-1904., Maria Pehodnický 1904-1906., Albe-
lina Poláčik 1907-1908., Juraj Dobrotka 1910-1911., Michal
Alföldi 1911-1915., 1915-1918 priasno, Juraj Prokša 1919.,
Mikuláš Berka 1919-1921., Frant. Glonek 1921-1922., Juraj
Volko 1923-1928., Gabriel Duchovň 1928-1934., Anton Pla-
vecký od 1934. -

Všeobecné hospodárske pomery obce, občanov v minulosti a teraz.

Obec Sv. Maria vlastne Stránka v dobe poddanstva
odrábala "pánstinnu" katolíckemu farárovi v Turí. Sv.
Martine. V prítomnej dobe ešte žijúci vyše 80 ročný staros
menom Juraj Duchovň zo Lovovic hovorí, že jeho otec Poddano
spomína, ak sa niektorý "Stráňan" oneskoril a
ráno v 6 hodine nestal v Martine pred farou, dos-
tal "výplatu", to jest 6 palíc na, dereši.

Po zrušení poddanstva, keďže martinští farári
veľkých majetkov nemali, Stránke sa nedostalo podielu
z hôr, takže v prítomnosti obec ani urbárskej, ani žiad-
nej inej hory nemá.

V obci žili dve zemianske rodiny, asice rodina
Lovovský, zvaná "Spraneje" a spomína sa i rodina Lene Zemiani-
sny. V poslednej sa málo hovorí. Majetky zemianskych ro-
din už v dávnejšej minulosti prešli cestou kúpy do vlast-
níctva iných majiteľov. Grunt, kde stála "Turia"

Lovovských, je nateraz vlastníctvom Antona Kubaňa.
Majetok rodiny Lenessyeh bol pravde podobne majetok
Kováčikovský - nateraz Ondříkovský a ten iš mal Ján Pálec.

175.
101.
Dla rozsoahu najväčšie dva majetky v obci vyše
70 kat. jutár patrily rodine. - bratom Kováčikovcom,

ľuhartým a chýrnym ruským kupcom v druhej polovici
Kováčikovci minulého stoloetia. V bohatstve týchto svedčí mielen, že
mali majetky v troch chotároch, (Štánka, Looovec a
Blázovce), ale že v dobe, keď imjnm sotua dochodilo
strecha šindolom pokryt, mohli vybudovať miery a bvi-
nie stavy, kde bývajú Ondrikovci.

Zamestna-
nie obyva-
telstva.
Hlavnym zamestnaním obyvateľstva bolo i je
rolníctvo. V minulosti hospodárenie bolo bolávi pre rôz-
ne príčiny. Hlavnou bolo, že každý gazda ešte koncom
minulého stoloetia bol „kupcom,“ - „šefranikom“.

Takmer z každej obe Turca v minulom stole-
ti odišli gazdovia s najrozličnejším tovarom, buďto
svojim, alebo s tovarom niektorého väčšieho kupca po
svete. Chodili po Dolnej zemi, Sedmohradsku, Rumunsku
„šefranici.“ Gulharsku, najviac však po nekonečných rovínách Ruska.

Spomínali sa mestá a Gubernie od Livva až po
Vladivostok. Z tej doby je zachovaný jazykove písne
že „Nie sú to zbojníci, ale šefranici,
popredali tovar, sedia pri sklenici.“

Zanechajúc doma rodinu a paholka, odišiel hos-
podár z domu až na tri roky. Nedostatočne hno-
jená a obrobena zem nedala riadnej úrody. Sialo a
sadilo sa málo. Tretina chotára bola „pod úhor.“ Pšenice
viac, ako z miery nesiali, raži o niečo viac. Zeme v ja-
seni neprevrávuli. Chlieb jedávali z ľadnikovateho
jačmeňa a polovnika. Bol horkej, až záha pálila a ani
na taký celoročne nestačilo. Dobytko bolo málo, záprahy
slabé, krmu nedostatok. Dánelinu, bolhoj nesjali, mali len
trochu kyslého sena. Gazdovi vo svete sa tiež očeliako
vidlo, ak zarobil a poslal, - domácim sa utáivilo, -
ak nie, - zadlžil sa majetok. (pr. Pakánovci, Hofierovci)

Obrat na lepšie nastal až po zaniknutí "separatizmu", a tiež ako sa objavily a začaly upotrebovať "umelí hnojivá" v rokoch 1907-1908.

Jednou z hlavných príčin biedneho stavu tunajších roľníkov bola - nedostatok pastvín pre rožný dobytok.

Totí pasienky jednotlivcov, takzvané "Vršky, Staré háje, Stráža, Konská hriva, Bukovina", atď. sa hodia cez 2-3 letnie mesiace len pre ovce, rožný dobytok na týchto "pastvinách" hladoval. Jednotlivci pásli po jednom-dvoch kúskoch na reťazkách po cestách, medziach, hriechach, atď. - vypásali jeden druhému a sa vadili.

Tęto biede sa odpomohlo v roku 1912. Na nahovorenie vtedajšieho rychtára ^{obce} neb. Jána Šarku, a Jána

Štašku zo Socoviec, vzali do prenájmu s obĕaniami spojenými s inými s obĕaniami zo Socoviec na pasu od 1. okt. pozemky farské, ktoré arendoval atď. - krčmar zo Socoviec, menom Rosenberg, na meno Jána Štašku na 6-rokov, a veľkú časť pozemkov (208. uh. jutár) Kláštor-ského pánsťva (univerzitnej základy) na meno neb. Formáša Kubána zo Sv. Marie na 10 rokov.

Za farské pozemky prenájomní sa platilo z čiastky v hotovosti a z čiastky dodaním práce a naturalii. Prenájomní za pozemky Kláštor-ského pánsťva činilo ročne

1400. Korun. Z týchto pozemkov je materax viac ako polovica zalesnených, pasienok ostalo 63. kat. jutár, ktoré sú i dnes v prenájme 17 obĕanov zo Sv. Mary a Socoviec na meno Františka Faličku miestneho obĕana za ročitych Kčs. 2500.-

Druhá časť pozemkov Kláštor-ského pánsťva ležia za Turcom v socovskom a sv. dšurokom chotári vo výmere 76. $\frac{175}{1200}$ uh. jutár, je tiež v prenájme. Užívajú ju 7 socovski, 4 sv. dšuroski, 5 sv. marški obĕania za ročitych

Nedostatok pasce.

Arendy.

Prenájomní.

Pasienky za Turcom

№. 5516.60 prenájomného? Imluwa je vyhotovená na me-
no Jána Marku zo Sv. Marie.

Zvýšený po-
čet ročného
dobytku.

Blahodarný účinok árendovania sa v hospodá-
rení čoskoro ukázal. Chov ročného dobytku sa zdvoj-
násobil. Jeho počet prevyšuje 70 kusov, predtým ho ne-
bolo ani polovic.

Záprahy.
Ovce.

Záprahov materax je: koňských 8 párov, 3 pári volov
a 4 záprahy kravské.

Ovce chovajú štýria majitelia, (Štrabovský, Frant. Filic-
ka, Ján a Ondrej Ondrik) každý po 30-40 kusov, spo-
lu 110-160 kusov.

Zlepšenie
poľných
úrod.

Účinok zvýšeného počtu dobytku, záprahov vidieť
na poľných úrodách. Lepšie hnojenie zeme a obrábanie
zeme dávajú lepšiu úrodu a viac krmiva. Hým
v minulosti, ako už bolo spomenuté, chutná úro-
da chotára len slabo kryla ročnú spotrebu potravín
občanov, v prítomnom čase, chová sa osípaných dvoj-
až trojnásobne, a sa odpredá každoročne vyše 100 metr.
centov obilia a 200-300 metr. centov zemískov.

Pestova-
nie druhý
poľných
plodín.

Pestujú sa tieto druhy obilia: Pšenica, raž,
jačmeň, polovnik a ovos. Zelené krmivá: ďateľina, bot-
hoj, kamienka, (Timoteka) lucerna, ľadník (vika) cepar-
zeta. Na záhradkách: mrkva, krmivá repa, (burggña) kapusta,
v hojnej miere. Krmivo: hrach, fazuľa a šošovica - a býva hojnosť
zemiakov. Prádivo: konope a ľan sa sievajú v malom množst-
ve. Účelárstvo je zanedbané, ale i tomu sa počiatočne veno-
vať, pozornosť. Včelárstvo sotva zasluži spomenutia.

Hospodárske
stroje.

Z hospodárskych strojov už dost dávno, asi od roku 1903-
si zavedenie mlátačky na replotný pohon. Dotedy sa mláta-
ka stroje. lo cepami. Robievali to mláti - "Viacania", a domáci niekedy
až do Vianoc. V dnešných časoch je v úžitku 8 replotných

mlatačiek, - 2 benzínové motory, niekoľko rajčiarov, 4 sejacie stroje a jedna nová, čistiaca garnitura na mlátenie. Šekovicu majú v každom hospodárstve. Mimo týchto, je jedou obecný tier a obecný líkovec s bránami.

Z pomiedzi domácej drúbeže je najviac sliepok a husí, mimo týchto chovajú sa ešte kačky, niekoľko moriek, labuďi, perličiek a holubov. Poľného vtáctva je hodne, najviac vrabcov, ktorých príbida. Jest ešte straky, kúviri, jastraby, - škovránky, smátky, blisky, sykorky, od poly apríla - do poly septembra lastovičky a bojane, diví kačky, hodne vrán a havranov. V poslednom čase značne ubudlo jara- bic, vyhynuly v krutij zimě 1928-29., taktiež ubudlo poľ- ných zajacov a lísky. Lísky mávaly hniezda v "Skali- ciach", a teraz jest sotva na ukážku. To isté plati na teho ry a kuny.

Vtáctvo
domine
a poľné.

Poľnie
zverstvo.

Takmer každý stvrtij rok v jaseňi sa veľmi roz- množia poľnie miši a narobia mnoho škody na ozimniach a datelinách. Ložeri stebli týchto rastlin ^{a popodrynujú kopiceky} takze tieto vymrznu sa na jar sa musia vyorat, a inym zasiat. Mnoho ich bolo v roku 1914, už v auguste narobily mnoho škody na obili a v jaseňi sožraly zemiaky na 50%. V rokoch 1921, 1923. bolo ich tiež hodne. V jaseňi roku 1927. zničily mnoho zasiatj oziminy, takže v roku 1928. miesto pšenice narástla ohnica. Ničia sa otrávenou pšeniceu, alebo ovsom.

Škodcovia
poľného
hospodárstva

Druhym škodcom chotára je chrobák, takzvany "medved", ("Grylotalpa vulgaris") ktorý od počiatku júňa až do polovice júla, zvlášť na mokriho poroia narobi mu- ho škody v hlinastij pôde. Niči všetko, ale najviac jačmen a zemiaky. Pohryza korne, byliny odpaťni a uschnú.

Chrobák
"medved"
Grylotalpa
vulgaris.

Hmyz tento sa veľmi rozmáha. Porou hodne je, že v pôdach hnojnych umelým hnojivom a vápnom, sa vo väčšom množstve

nedrží.

Choroby u ošípaných, lakovaná "cervienka" alebo "ruža". Z tej u domácní príčiny sa ošípaní každú jar sťepia, avšak i tak zvierat. Každoročne niekoľko zhyne. Hornejší je takavuný slinačka "dúľ" proti ktorému nieť lieku. V Mosovcák roku a krivačka. 1934 v októbri vypadlo vyše 200- ošípaných.

Pravidelne každých 6 rokov sa objaví na rožnom dobytku ťažká choroba "slinačka a krivačka". Trvá vyše týždňa, jej priebeh je ťažký. Dobytok sa gebrí a medzi paprikami sa mu hnoji, a čoho je náramný smrad.

Zurila v roku 1908. v zime, 1914 v júli, v 1920. auguste a septembri, 1926 v novembri a 1932. sept. a októbri.

Choroba u domácej drúbeže u sliepok a husí sa tiež vyskytuje cez leto choroba, ktorá ich veľmi rozriedi. V roku 1932. hynuly sliepkym, nikde ostaly 2-3 a tiež v roku 1935.

Domáci priemysel.

V dobách minulých naše gardine tkařaly hodne plát na z konopi a lanu. Tily z neho bielixer pre domácu potrebu, tak tiež v domácnosti potrebne vccia a plechty. Tento priemysel upadol, podľahol pleteniu stoličiek. Od roku 1899. až do svetovej vojny, tak tiež v rokoch 1921-29. Pletenie stoličiek mali pomiektore rodiny značný príjem z pletenia stoličiek, ktoré dávala plieť I. sv. anantinská dielňa na náradie.

Platila za upletenie jedného sedadla pred vojnou 12-16 haljerov, po sv. vojne 1. kč. Platilo sa na 1 "funt" 6 kolies.

Totiz a jedneho "fenta" trsti sa malo tolko uplieť. Keď vyšlo viac, zarobili viac za zvyšnie. Tento priemysel bol rozšírený po celij Turčianskej stolici a živily sa z neho, - hoc i biedne - mnohé rodiny. (Tily na čaj.)

240
Komunikácia, - cesty, mostíky a most na "Turii."

Tak poloha obce, ako i pôda chotára je mokrá, potrebné by bola odvodňovanie. Napriek tomu, že sa obecné cesty každoročne koncom mája a začiatkom júna suchým štikom zo "Skalie" zavážajú, v jaseňi sa dažďového počasia a po jarných rozpudoch býva mnoho blata.

Každoroč
ná oprava
ob. ciest.

Premávka, jak pešia, tak pôvozová je ťažká.

Za znamenania hodné je, že za mokrého leta roku 1926. v júni cesta vedúca ku "Križi" v dĺžke asi 70 m. bola tak rozmoknutá, že ani s prázdnyim vozom nebolo možno prechodiť. Vyzeralo to, ako berodný močiar. Občania museli najprv v Skaliciach nábiť kamienka (veľkého ako vedrá) a smerom od obce ju vyložiť (výš 100 furov) a len potom štikom zasypať.

Vozenie na
cestu pri
"Križi" v
júni 1926

Práca trvala 4 dni. V podobnom stave bývala časť cesty za jarkom na socovskej strane, od mostíka, po socovskú obecnú pastieru, ktorú obecné predstavenstvo v Locovciach veľmi málo pozornosti venovalo, z dôvodu, že ju nepotrebuje. Napravila sa ako vicinálka v jaseňi roku 1926.

Obec so svojim nákladom udráňa celkom štyri mostíky, avšak dva chotárne a dva na ceste smerom do Mošovic. Chotárný mostík pred domom Jozefa Ferencíka č. d. 10. dala obec vyhotoviť roku 1925. v lete zo železo-betonu za 900. Kč. Spravil ho David. Mendel betónár z Kláštoru pod Znievom.

Mostíky

Most na Turci.

Význam mostu pre premávkú občanov
Existenciou podmienkov premávky obci Sv. Marie a Locovice bol a je most na Turci, ktorý umožňuje ob-
čianom čiernom priechod na žel. stanicu a povozmi na hradskú.
Most bol od nepriateľov, nie však vždy na mieste, kde stojí teraz. Starci spomínajú, (starý Duchon) že bol i cez takzvanú „Krutňavu“, teda hodne nižšie, ako teraz. Starý drevený most, ktorý stál asi o 20-25 met-
rov vyše terajšieho, postavený bol roku 1891. Prispelo naň údajne 12 blížších i ďalších obcí, ktoré však behom času zo záväzku ďalšieho udržiavania boli vy-
pustení. Kompetentné úrady ustálily nový kľúč, dľa ktorého údržovania pripadla na 5 obcí dľa nasledovnej percentuácie: Mošovce 50%, Locovice 25%, Sv. Maria 13%, Laskár 7%, Valentová 4%. Podľa tohoto kľúča prispievaly spomenuté obce na všetky opravy mostu až do prevratu. V roku 1904. sa opravala celá vrchná časť, hrady, dlažba, operadlá atď., a posledne v roku 1916. - kedy sa posledný krát opravovala dlažba.

Oprava cesty zo sta-
nice, a posta-
venie hato-
roku 1891-92.
Po stavbe stareho mostu súčasne bola opravená i cesta vedúca zo žel. stanice do Locovice, a spravená takzvaná „hat“, to jest boli upevnené brehy nabíjaním kulo-
lov na zúklíke rieky za mostom. K tejto práci dodaly obce mimo peniažitých príspevkov i patričný počet dni ručnej práce, in natura. Na pr. Vričko 108 dní, Mošovce, atď.
[Aktá byv. viceispánskeho úradu v Turci Sv. Martine. - Nagyzozsázi vicinális út helyreállítására 1891-VI. 11. 90.]

Utropy občanov v dobe, keď bol most nepotrebitelný (1920-1931)

Starý most, pre povozovú premávku nepotrebitelným ostal v roku 1920. Keď zriady zhnité hrady sa operadli po jednej strane do vody. Úrady ho hneď vyhlásili za zatvorený. Avšak, napriek úradnému vyhláseniu a napriek hrozivému nebezpečeniu, že sa srúti, smeli jednotlivci z mieste sa mnohokrás odhodlali po ňom i s nákladom prechodiť, čím sa len dalo, - to jest asi 3 roky. Odvaha táto bola opakov-
divným pokúšaním Boha. Pamätajú sa prípady, keď mostovskí furmani metrovcou naložené fiary vyviezli na kraj mosta, (na strane od žel. stanice) kone pustili, soš-
bali, a oni ostali sa štvorť, čím tieto neprešli na dru-
hú stranu.

Keď v lete roku 1926 následkom mnohých stáždov nusiaknuté zhnité drevo hrozilo srútením, aby sa aspon dočasne peši prechod umožnil, občania do Porovca a Sv. Marie s ušili most v polovicu pôvodnej šírky, nahradiac pomiektoré zhnité hrady novým, okružným drevom.

Takto polášaný ostal do júna 1931, - keď sa v prostriedku úplne srútil. Občania, ovšem len odvisnejšie prechádzavali po jednom, nad srútenou časťou pre-
tiaknutom brvne. Pomiektorí po sediaci sa posuchovali.

To trvalo za 4 mesiace, keď v mesiaci októbri 1931. okr. úrad dal spraviť na peši prechod lavicu.

Povozy a dobytok na pašu chodieval cez vodu, čo bolo nebezpečné keď vody pribudlo. Chladná voda siehala dobytka a záprahu alebo dobytka do poly bachora, niekedy až posla-
biny a prelievala sa mnohokrás aj cez voz.

Zaujímavé je poznamenať, že cez zimu, keď naši fur-

mali ísli do hory, aby zapráhy, kone nemuseli za viac
Vozenie dreva do mraxivej vody vohnat, sune a volat po s úse-
va v zime. norm moste pretiahli za sebou, a kone po jednom previedli na
druhu stranu. Doveneni drevo nechávali za Turcom na pasien-
ke a ceste, odtial na voze domov. Spjvaly ho celí hromady.

Stav tento trval úplnych jedenást rokov. Smutné je,
Lahostaj že patričné úrady, hlavne okresný úrad v Turči. Sv. Kartině
most úradov voči tomuto utrpeniu občanov díval sa lahostajne, hoc stav
veci, ako i hmotné polozenie obci velími dobre znal.

Na mnohé prosby, stávnosti, žiadosti podávané a čosú
Stávnosti na úrs, okr. úrad reagoval len na tolko, že medzi pred-
a žiadosti stavenstvami zainteresovaných obci niekoľkokrát zahájil
obci pojednávanie, alebo na tvárnost miesta vyslal komissiu.
čo obce musely zaplatit, ale ďalej sa o vec nestaral. V
jednanie roku 1924. povolilo sl. zastupitelstvo Povazskej veľžupy pod-
a komissie pom na novostavbu v sume 5000.- /pätťisíc/ Kč., o čim sa však
na tvárnosti nedalo nič podniknúť. Ochr. úrad žiaseni roku 1929. stanovil
miesta. takú nemožnú percentuáciu, (Sv. Marii 44%) že na odvolá-
nie obce ju Krajinský úrad zrušil.

Smutný je i fakt, že vtedajší obvodný notár z Mošoviec p.
Ferd. Ivrdý, ktorý bol i našim notárom, miesto aby sa bol o
vec frajne staral, bol nim neprajníkom, kazil a harmoval
kde len mohol. A ešte jeden asa - smutné je, že v tej dobe su
poskytovali 100.000.- korunová subvencie politickým predákóm na
novi masitale stá. a na tieto, takmer životní, existencní pot-
rebu, na most pre päť obci sa nenášlo za 11 rokov haljera.

Koniec tomuto nemožnému a bolavému stavu nastal.
Zabrošenie kedí koncom roku 1930 (v novembri) sa ujal veci senátor Hlin-
p. senátora kovij slov. ľudovij strany, pán Gabriel Volko z Hlás-
Volku, a tora pod Znicvom. Tento pán predniesol utrpenie a stá-
pána krajín nost občanov pánu Krajinskému prezidentovi Jozefovi
ského presi Országhovi rodom z Laclavij, - ktorý svojim
denta Or- szágha.

energickým jednaním umovil, že sa most vybudoval. Menovite postaral sa, aby bola medzi obcami stanovená právoplatná percentuácia. Páto stanoví, že na vicinálnu cestu č. 10. (Kláštor pod Znievom - Socovce - Sv. Maria - Mošovce) nasledovne i na socovský most na Turci prispeli obce: Socovce 35%, Sv. Maria 25%, Laskár 4%, Mošovce 35% a Kláštor pod Znievom 1%. Obec Valentová do tohoto kľučia nebola vzíata.

Stanovenie
nový per-
centuácie.

Dialaj z prostriedkov Slov. krajiny vymohol na stavbu tohto mostu podporu v summe Kčs. 73.000,-, slovom Sedemdesiat tri tisíc korun čob. Stavba sa previedla v decembri roku 1931 a v januári 1932. Pilotne sa robili pred vianovými sviatkami, ostatne po novom roku 1932. Pracovali z väčšou nezamestnanosťou. Stavbu mostu previedla firma: inž. Steiner z Vrútok. Drevo; - mimo mostin - podlahy - dodalo Kláštorské pánsstvo za Kčs. 12.500.- Náspy na oboch stranách boli naviazané v januári 1932, a doplnené v lete v júli. Šlak na násypy sa vozil; na strane od žel. stanice - z bane Michala Pjelijka, - na strane od obci z čiastky z ob. bane so "Skalica", a čiastky z bane Zuzanny Ferencikovej ob. so Socoviu, - pri Laskári za stanovení cenu 2 Kčs. za 1 m³. Tovsky dodaly obce v pomere percentuácie.

Podpora
Slov. kraji-
ny na stav-
bu mostu.

Naviazanie
násypov.

Mimo čiastky, ktorou na stavbu socovského mostu prispela Slovenská Krajina, krajský úrad / ostiavalu neuhradeného nákladu Kčs. 33.326.70.-, z čoho na obec Sv. Mariu išla platnej percentuácie prípadlo Kčs. 8331.55. Na obec Socovce vyšlo 12.000.- Kčs. Obciam sa z patrícných čiastok odpočítaly všetky dodatek povozové práce, tiež Sv. Marii za šlak vyvezení z obci z bane. Obec vo svojom hospodárení si to kriadily tak, že vyššuvedený obnos rozdelily dľa základnej dane na majetky občanov, čo činilo 1309% ob. príjmu. Avšak, ako bolo spomenuť, občania, ktorí vozili, mali to so svoj patrícnosti odpočítané, takže poniektorí mali doplácať,

Z neuhra-
deného obnosu
na obec prí-
padajúcá
čiastka -
a jej uhra-
denie.

ponícktori ešte zarobili. Tí majitelia majetkov, ktorí ne-
vozili, svoje patričné čiastky uhradili v hotovosti. Práve
Fara od turechy oslo- budení. Stavba mostu, - číže náklad, činil dľa rozpočtu Kčs. 103.000.-
a dľa údajov okr. úradu v Turč. Sv. Martine Kčs. 130.000.-

Vyslovenie vďačky p. krajinštímu preziden- tovi p. senátorovi, p. marš- kovi i touto cestou vyslovujú srdečnú vďačku za im pos- kytnutú výdatnú pomoc. Zásluhou týchto páňov je, že sa most mohol vybudovať.!!

Prszághovi.
a p. sen.
Valkovi.

Vicinálna cesta č. 10.

Vicinálna v rokoch 1891-92. Cesta od žel. stanice Kláštor pod Znievom do obce Locovice dľa ákt býv. viceispánskeho úradu v Turč. Sv. Martine bola vicinálnkov asi v dobe stavby starého mostu v rokoch 1891-92. (1891.-VI. $\frac{11}{90}$ - Nagyszvecciai vicinális út helyreállítása)

Po dohotovení mostu však, - sídiate z toho, - že sa oňu nikto nestaral, - sa vicinálny sväz rozpadol. Vicinátneho výboru za posledných 30 rokov nebolo, v obciach niet záznamu ani pamätníka.

Plán hrad- ský do Moš- ovic. (1912-1914) vied. (1912-14) V posledných rokoch pred vypuknutím svetovej vojny (1912-1914) mala v úmysle administratívna vrchnosť našej Turč. župy upraviť ju na „hradskú“ do Mošovic. Boly hotové plány a rozpočet. Inak prekasalo vypuknutie svetovej vojny. Ako takú opravovať, zavádzať ju byly povinné obec, - Lococe a Kláštor pod Znievom, - každá časť spadajúca

do svojho chotára. Obec "Kláštor pod Znievom", - keďže ju nepot-
rechovala, si tejto svojej povinnosti vôimla obyčajne len - keď
na státnosť, buďto soevského, alebo sv. maršského rychtára. -
ju nčili úradu, - sliaňovskij úrad zo Štubnianskych Teplic.
Avšak tak vyacraly i prevedenie "opravy".

Opravy a
zavádzanie

V roku 1917. na státnosť sv. maršského rychtára a nariade-
nie sliaňého bolo zasypané masivom a odpadkami tehal
niekoľko jam, kde už na voz lihalo. Na jar roku 1932, so-
evskij občan Michal Gjelik, aby si mohol na svoje role za-
žel. stanicou hnoja navozit, musel najprv v časti asi so-
100. metrov od mlyna smerom k Locovciam, do jam, - ktoré
boly akoby bez dna, - navozit rášdia a kamenia, ináč
by s vozom nebol prešiel.

Obrat na lepšie nastal až po vybudovaní terajšieho
mostu, v lete roku 1932.

Viciniálny výbor sa utvoril tesne pred započiatím stav-
by mostu, v novembri roku 1931. Jeho predsedom je pán okresnij
náčelnik Dr. Sloja Gartaky, a jeho prvi členovia boli: zo
Sv. Marie Ján Pekár starosta, Frant Falička nám. starosta a
Ján Hrabovskij, - zo Locovic - Frant. Hanzel starosta obce,

Utvorenij
prvij vic-
iniálny vý-
bor.

Michal Gjelik nám. starosta a Štefan Gjelogh. Vic. výbor
sa schádza pravidelne 1 krát ročne. Vic. rozpočty sa robie-
vajú od roku 1933. Z viciniálneho rozpočtu na rok 1934 pripad-
la na našu obec časť Kčs. 1500.- na rok 1935 Kčs. 2500.- dľa klí-
is, čiže percentuálne. Rozpočty sa dľa potreby každoročne zvyšovali.

Viciniálne
rozpočty.

V lete roku 1932 sa upravila cesta v dĺžke po 50. m
metrov pri moste na jednej i na druhej strane. Kameň a štik
v množstve m³ bol malámanij, odstrelenij v "Skaliciach"
na objednanie techn. oddelenia okr. úradu. Odstrelovali, ho-
tovili ho cigáni - rodina Fary, zo Štub. Teplic. Hotovij mate-
riál bol odvážanij v mesiaci júni a júli a čiastočne dopl-
nenij pieskom nakopanyjm pri ceste u sochy sv. Jána Nepomu-
ckého.

Navádzanie
pásypov a
oprava ces-
ty.

Dalšia oprava cesty medzi mostom a. Glatou sa previedla v lete roku 1934. keď už bola naskrze neschodná a citelne bola poopravená kodená pasienka, po oboch stranách. Materiál dodala naša obec zo „Skalic“. Glatovili ho bratia Mižerovci z Mošoviec v potrebnom množstve m³. Vozili, ako i v predšlom prípade - dlá kľučá občania zo Lovovic, Sv. Marie a Laskarc. Mošovci a Kľačtor prácu vymenili peniazmi u okr. úradu.

V lete roku 1936 navozili občania zo Lovovic a Sv. Marie množstvo materiálu na hrobe, od mostu počnie, po oboch stranách cesty cez Lovovce a časť Sv. Marie až po kiar u Fekáčovho humna. V mesiaci novembri (9.) poslal okr. úrad 2 par. ni války, ktoré sa úplne 3 týždne cestu vŕtkovali. Pri tejto práci sa ukázalo, že materiálu, hoc ho bolo navozené toľko, že sa nedalo s vozom vystípiť, - je málo. Za úplne 3 týždne aamiňave vozili občania oboch obcí kamene a štrk pred války, - a len horko-taško túto prácu zdolali.

Stal sa i pohoršujúci prípad. Totiž, keď sa vŕtkovalo v Lovoviach a tam chyboval kameň, produčovali Lovovania kameň prihotovený na opravu cesty na sv. marckij strane, ktorý potom len 2 malý časti nahradili, nechceli vozit, a toto považovali za „vŕtazstvo“.

Pri práci bolo zamestnané 12 okr. úradom platené vyše 20 nádenníkov, mimo nasyprásov v bani, ktorých dlá potreby dodaly obec 2 poriadky, a platu nedostali.

Materiál, kameň a štrk dodala naša obec zo „Skalic“, za cenu Kčs. 20 m³. Na účet okr. úradu ho v lete a počas vŕtkovania prihotovil - odstreloval J. Lunka z Gelej. Odviezli ho výlučne občania týchto 2 obcí. Laskarci - Mošovčania a Kľačtorčania nevozili. Prácu „in natura“ vymenili peniazmi u okr. úrade.

V lete v júni 1937. opäť navozili občania zo Lovovic a Sv. Marie z hane Michala. B. Želika za žel. stanicou

množstvo štrkov do hrobov od takzv. "Hlati" až po železničnú rampu, - a v marci 1938 ho ešte doplnili. Tento úsek vicinálky, - tiež bahnatý a takmer neschodný, bol v máji 1938. motorovým válcom vyválcovaný. Počas válcovania ešte bolo potrebné materiál dovážať. Povrch cesty sa vyflajstroval štrkom zo "Škalic". Po vyválcovaní boli obnovené hrádze na oboch stranách cesty, od želez. stanice až po most.

Uprava
cesty od
"Hlati"
po želez.
rampu
roku
1938.

Táto cesta od samého želez. rampy až po obec Lovosce bola na jar roku 1937 obsadená po oboch stranách ovocnými stromkami, ktoré dodal okr. úrad v Turči.

Vysadzo-
vanie ov.
stromkov
podľa
vie. cesty
r. 1937-39.

Šv. Martine. Pestovanie, polievanie týchto ov. stromkov bolo sverené žiakom miestnej r. kat. ľudovej školy vo Šv. Marii. Deti tieto úlohy radi plnili, a čo boli odmenené knižkami, aaslunými okr. úradom v Turči, Šv. Martine.

Ka jeden rok bolo poškodenie, pretože vysechlo 8 stromkov, a na jar 1938 boli dosádzané.

Cestu mnohokrát poškodil rozvodnený Turiec, ktorý ju aalieval pri takzvanej "Hlati". Aby sa tomuto v budúcnosti odpomohlo, technické oddelenie okr. úradu v Turči, Šv. Martine so súhlasom vicinálneho výboru dalo v lete r. 1938. za účelom upravenia brehov postaviť drevenú hat' tojst' hodne vysokú stenu, ktorú vyhotovili tesári z Hlatnice.

Navrážka
nie násy-
povrch
nových
v jaseňi
1938.

Násy py ku stene, keďže následkom mobilizácie (23. septembra 1938.) odišlo viac koní i majiteľov, a povraali sa neskoro, a tiež boli zapozdení poľníci práce, navráil na nákladnom aute p. F. Masušii, - majiteľ autodopravy v Hlatnici pod Zmiovom.

Stavby obecní a stavby jednotlivcov za posledních
40. rokov.

Obec Sv. Maria so Locovcami ešte v roku 1890. založily spoločný dobr. hasičský sbor, ktorý jestvuje i dnes. Jeho zak. ladaťelmi boli bratia Kovačičkovi. Prvým veliteľom bol Miloslav Kovačičk. V tejto dobe sa pridali ku nášmu sboru i Laskari, praxdejšíe sa osamostatnili.

Hasičský sbor

Spoločná strážnica dvoch obcí postavená z dreva ešte v dobe založenia has. sboru, bola poschodová, a stála na locoovskom obecnom pozemku. Bola rozší, poričhaná matolko, že v roku 1931. boli obce niterené postaviť terajšiu murovanú budovu na mieste, kde stála stará. Spoločnou shodou obcí bolo stanovené, že Locoove i na ďalšij stavij pozemok pod spoločnú budovu bezplatne, a k nákladu stavby prispěji Locoove 60 % a Sv. Maria 40%. Hotovenie v dovoz stavebného materiálu byly platené.

Stará strážnica.

Budovanie novij strážnice.

Locoove, ako hmotne bohatsia obec platila za tieto práce ihned, našij obci to však potivalo. Za ručenie a dovozní práce vyplatila až v decembri roku 1937.

Stavba tejto budovy stála Kčs. 32.000.- z čoho na našu obec pripadla část Kčs. 12.800.- Aby obec Sv. Maria mohla vyplatiť, aspon to najnutnejšie, tojest kupenij stavebnij materiál a staviteľa Davida Mendla z Kláštoru pod Lniovom, niterená bola požičat, si obnos Kčs. 7000.- Práčičku obci poskytol občan Jozef Fekeri a manželka. Spláca sa každoročne, z obcnij príráčky úrok a z prídehu, ktorý vlostáva obec zo samárneho fondu, z krajinkeho úradu.

Náklad stavby a úhrada.

Požička a splácanie.

Budova je predelená doskovou stenou na dvoje, v prednij časti je spoločná obcní kancelária, v časti zadnij

Slávnostné divadelná sieň pre mládež obidvoch obcí. Slávnostným spí-
odovzdanie sobota bola odovzdania svojmu účelu 3. júla 1932. Pri tej pri-
budovy voj- ležitosti mal has. stor slávnosť, posvätenia, práporu, divadel-
mu účelu. né predstavenie a tanečnú zábavu.

Obecná
šopa.
V roku 1933. postavila obec na svojom pozemku s nák-
ladom Kčs. 2700. šopa, kde je uložené obecné náradie, trn-
kovi, ličné brány a iné. Väčšia časť dreveného materiálu
pochádza z prírodných lavice spravených na mieste starého
mosta roku 1931. Iných obecných budov obec nemá.

Stavby jednotlivcov.

Zhrom posledných 25 rokov boli prevedené tieto
súkromné stavby:

V roku 1912 postavil Stanislav Országh nový obytný
dom č. 11. aj s bočnými stavami.

V roku 1914. vybudoval Ján Paleš dom č. 6. - a sručil dom,
ktorý stál vyše Faličkovho sklepu (č. 4.)

V roku 1917. postavil Juraj Ondrik (otec Tomáša Ondrika)
humno.

Súkromné
stavby.
V roku 1921. postavili František Falička z horných izby a
nebohý Jozef Országh humno. (Országh pod humnom i pivnicou)

V roku 1923. postavil Anton Kubín humno.

V roku 1924. postavili: meš. Ján Falička (Hudákyje)
humno s pivnicou, Jozef Augustín obytný dom č. 23. a Jo-
zef Országh prevobil a opravil obytný dom č. 13.

V roku 1925. postavil humno Ján Marko.

V roku 1926. vybudoval Frant. Falička (z Horn. izby)
máštal a Ján Hlavnia obytný dom č. 26.

V roku 1927. postavil Jozef Ferencík humno.

V roku 1930. vybudoval František Falička (z Horn. izby)

obytný dom č. 3., Ján Hlavnič a Jozef Augustín Humná.

V roku 1933. Jozef Fabička (Hudákaj) postavil novostavbu, obytný dom č. 4., sklep, [sýpku] maštát a šöpu. Jozef Ferencík obytný dom č. 10., Ján Fanta murovaní drevená a chlievy, a Tomáš Ondrik pristavil k domu novú kuchyňu a izbu s pivnicou.

Súhranné
stavby.

V roku 1937. postavili maštále: Jozef Augustín, Tomáš Ondrik, Ján Hrabovský. Jozef Ferencík svoju starú maštál prerobil.

Nové očíslovanie domov v roku 1930.

Na jar roku 1930. na nariadenie vrchnosti sa previedlo nové očíslovanie domov. Čísla boli pozmenené - na príklad - predtým dom č. 17 - dostal č. 2. atď. Emailované tabuľky s číslami stály 1 kus. Kčs. 7.

Zaniknuté, srušené a nepostavené domy.

Z týchto je niekoľko, avšak pisateľ nevie presne určiť rok, kedy boli srušené. Zanikly: Na Pakánovskom grunte 2 domy, ďalej "Curia" a jeden drevený dom Šorovských.

Drevená chalupa medzi domom Jána Pacigu a Antona Kubáňa, chalupa na mieste, kde postavil v roku 1933. Tomáš Ondrik izbu, dom s niekdajším číslom 4 srušil roku 1914 Ján Páľo, a 4., už spomenuté chalupy na farskom grunte.

Majetkové zmeny v obci za posledných 40 rokov.

Terajší obyvatelia sv. marški sú vo väčšine nie tunajšicho pôvodu, tu sa zakúpili. Rodiny: Ján Ondrik, Andrej Ondrik, Juraj Ondrik, Ján Pekár prišli v mári roku 1905.

Zmeny
v roku 1905.
a
v 1907.

kedy kúpili od Jána Hlyvoša takzvaný Kováčikovský majetok. (Ján Hlyvoš mal manželku rod. Kováčiková, odišiel do Bližňova). Rodina Andreja Hrabovského prišla v 2 roky predtým. kúpil majetok od Ferdinanda Faličku. Ján Paciga tiež v roku 1907. kúpil dom od Juraja Hanzla a manželky rodenej Nany Lócovskej, zeme od Josefa Országha. Uvedených 6. rodin pochádza z Liptova, z obce Komjatnej.

Dalšie
zmeny.

Na Horvátovskom majetku sa usadil roku 1926. občan Andrej Prokša so zatom Jánom Kruptom, si pôvodom z Laškára. Občan Jozef Augustin tu býva od roku 1924 trvale. Občan Ján Fanta pôvodom z Moravy sa tu osadil v roku 1925, v dome Lelovskom. Ján Hlavňa je zo Locom, taktiež občan Jozef Fekci, ktorý vrátil sa z Ameriky sa sem priženil a tu býva od roku 1932. Otec Antona Kuboša neb. Tomáš Kuban pochádzal z Oravy.

Rodiny
pôbyva
telov.

Z praobyvatelov sotva ostalo na ukážku, si to 2 rodiny Faličkovcov (z Hornej izby a Hludáckej) rodina Marko a Stanislav Országh. Jozef Ferencik je na starootcovskom po stránke matkinej.

Rodiny - Pakánovci s. - Žilva, Horvátovci, Hanzel, Lócovskij, Kováčikovci, atď. buďto vymreli, alebo sa vystahovali.

Tu, menší dôležití zmeny boli:

Ján Páles.

V roku 1910. kúpil Ján Páles z Liesneho od Marie Kolárovij z Hláštoru p. kn. majetok, - takzvanú druhú časť Kováčikovského za 40000. korún. Býval tu do konca roku 1918. kedy prešiel do Locom, a odišiel v 1920. - do Bordo-rovij. Behom času majetok podrobne rozpredal.

V roku predal Marii Faličkovej rod. Košina, man-

Podrobnej
odpustaj Ro
váčikovskeho
majetku.

želke neb. Jána Faličku (Hludáckej) 1. parcelu - zem na "Záblati". V roku Ondrikovcom vršky patriace ku jeho časti Kováčikovského majetku. V roku 1922 v marci ^{Jánovi Pakánovi} v dvoch domoch s hociakými stavami. V roku 1920. Jánovi Markovi záhradu po chodník.

V roku 1923 - predal Jozefovi Augustinovi parcelu, kde si v 1924 postavil obytný dom. V roku predal Michalovi Gjelikovi asi 1 kat. juho "niže cesty" naproti lúke, ktorú má spomenný Gjelik z Florvátovského majetku. V roku predal Marii Gblahušiakovej zem. zem. "Zilovskú" - pod Hruškou. V roku 1928. predal Staškovi dom - majer v Lovovciach, a nosom chotári parcela - "Košit" - "Brezovú", a "Mokričku", Stanislavovi Országhovi zem. za "Vrchom", manželke Tomáša Ondriška - Katarine rod. Hamonovej zem "niže cesty", Andrejovi Ondrikovi záhradu "pod kúžom", "pod jankou" "Stráž", a Jánovi Markovi druhú časť záhrady, "od chodníka - po faru". V roku 1931. Andrejovi Staškovi zem "za Hruškou", a roku 1937. manželke Joz. Krasňu a Laskára lúku "Záblatie", tiež dve záhrady "Svoriská". a Andrejovi Staškovi vrátane zeme "niže cesty". Jánovi Pálesovi vo L. Markom chotári majetku neostáva. Mimo tu uvedených predal Ján Páles a tohoto majetku ešte pred vojnou (1911-12?) Michalovi Gjelikovi zem v sorovskom chotári juho, - v bláňovskom chotári zeme takzvaná "Láriná" nab. Lukarovi a Bláňovic, a v tom chotári ešte niekoľko menších parcel iným.

V lete roku 1926. predal Jozef Florvath, ktorý prisiel na návštevu z Ameriky z poverenia svojich srodencov bratov a sestier otravský majetok "Florvátovský" - Michalovi Gjelikovi zo Lovovca, ktorý ho dotedy arandoval. Gjelik zase poniektoré časti, ako dom, hosp. stavby, mimo na boku stojacej sýpku, ktorú si ponechal, 2 ráty záhradu predal Andrejovi Prokšovi. V roku 1931. predal Michal Gjelik And. Prokšovi opäť 2 ráty z Florvátovského majetku, - jednu vyše "Kúžá" a jednu pod jamami, takzvanú "u Lichoje studni". Vprítomnom čase mimo nepatrijích zlomkov Florvátovský majetok je v rukách Jána Krupca.

Behom času občan Jozef Augustin pokúpil poniektoré parcely niekdajšieho "Zilovského" majetku od patričných majiteľov a nápadníkov. (od Duchonovcov a Štefana Drahoša.)

Predaj Florvátovského majetku.

Menšie majetkové zmeny sa stali i s dôvodov rodinných, ako časť dedičstva, manželstva, atď. Prípady:

Anton Kubaň prepustil svojej sestre Berte Hlavňovej z otrovského majetku 2-parcele v roku

Frant. Falička (z Horn. izby) sestre Olge Kubaňovej zem "u Licheja studni roku

Jozef Falička (Hudáckeje) sestre Emilii Ferencikovej časť zeme "pod Hruškou" v roku

Andrej Hrabovskij dcére Katarine Hlavňovej zem v "Bočine" v roku

Títo podnikatelia občania sv. marški kúpili ku svojim majetkom väčšie - menšie časti v sorovskom chotári, - ako:

Ján Hrabovskij v roku 1924 od Jozefa Uleja z Michala pri pánskej horičke "od Laskára" 7 jutár zapustenej zeme, a časť urb. hory. 5 osmin.

V roku 1935. v septembri, na verejnej dražbe predal z Duchoňovského majetku Juraja Duchoňa do Sorovie kúpili:

keho majetku Ján Hrabovskij, - takzv. "Lechovskú" nátu jut.

kúpení zeme Anton Kubaň zem "od Laskára"

a lúky. Jozef Augustín lúku na "Kúte", a zem i s lúkou takzvanú "Kratinu".

Ján Hlavňa 2-parcele zeme - "Záhumnia" a "v Sedlisku".

Jozef Fekič s manželkou lúku "na Kúte".

Jozef Falička (Hudáckeje) časť urb. hory 5 3/4 osmin.

a Kolman Ondřík s manželkou od vdovy Krupcovij z

Laskára v roku 1936. zem, zvanú "na Kotinij nive", ktorú vd. Krupcová kúpila z Duchoňovského majetku na ver. dražbe.

Prípomienka na svetovú vojnu. (1914-1918.)

Rok 1914.

Vznik svetovú vojny.

Čitateľov novín začiatkom roku 1914 zaujímali nepokoje v Albánsku, kde sa vzburil nejaký Essad-baša proti vtedajšiemu svojmu panovníkovi Váľhelmovi Wiedovi I. (Pochádzal z panovníckej rodiny z Holandska a po skončení balkánskej vojny v r. 1913. vsadili ho Európske mocnosti na novoutvorený trón Albánie.)

Udalosti tieto zatlačila a zatičila udalosť nová. Na sviatok sv. Petra a Pavla predpoludním sa rozchýrilo, že dediča rakúsko-uhorského trónu arcikníža Františka-Ferdinanda a jeho manželku arciknížnu Žofiu deň predtým (28. júna 1914) zavraždili srbski študenti v Sarajeve. (Hlavné mesto Bosny.) Pravdivosť tohoto chýru sa úradne potvrdila ešte toho dňa po poludní.

Sarajevský atentát.

Nastalo všeobecné zdesenie a mimovoľná otázkosť, čo bude, - čo nás čaká?

Kečakalo nás nič dobrého. Po pohrebe celá tlač, sta diablom posadlá i točila na vtedajšie Srbsko, obviňujúc jeho vládu zo spoluvčasti na vražde. Nakoľko bolo obviňovanie pravdivé, - nech v tom rozhodnú dejiny.

Rakúsko-uhorská vláda poslala 23. júla 1914. Srbsku takzv. ultimát, ktoré ho, ako nesplnitelný odmietlo, načo Rakúsko-Uhorsko vypovedalo 26. júla Srbsku vojnu. Vláda nariadila čiastočnú mobilizáciu

Následky atentátu.

vojska a kráľ vydal manifest "K mojím národom".
(Képeimhez.)

2
1
Demonštrácie po mestách.
2
Ešte pred vypovedaním vojny štvorím tlačou púbenia a rozšírenia verejnej mienky, vlastne spodnejšie vrstvy obyvateľstva po mestách, ktoré i tak nemali čo stratiť, na čele s niektorými ľahkými vlastencami usporiadali po tri dni večerom demonštrácie. Pochody ľudí naplnovali ulice miest. Ulicami miest sa ozýval divoký rev, že "Eljen a háború, - eljen a király, eljen a hadsereg atd., a tiež posmešná pieseň " Szerbiának közepeig meg sem állunk" atd.

Títo zaslepení nešťastníci, - bohužiaľ, - nevedeli a nechápali čo vlastne chci, akú hroznu kľatbu vyvolávajúci na seba a na ľudstvo vôbec.

Pisateľ týchto riadkov videl toto na Vintkach na vlastné oči. To dostali, čo žiadali.

2
1
Po vypovedaní vojny Rusku sa vláda cárskeho Ruska istami svojho zahraničného ministra aretedelne vyslovila, že Rusko neostane indiferentné a tak bolo zjavné, že sa vojna lokalizovať nedá.

Vyhlasenie všeobecnej mobilizácie.
V Sobotu, tojest, 1 augusta ráno už byly nalepené červené plakáty, ktoré sa začínaly že " Jeho cisársko a apoštolsko - kráľovské Veličenstvo najmilostivejšie na riadiť ráčilo všeobecnej mobilizácii zbrannej moji atd. - mobilizačná vyhláška povolávala do zbrane vojakov záložníkov prvej zálohy - do 42 rokov a štyri ročníky zálohy druhej, tojest do 46 rokov. Povolani museli domov opustiť dohom 24 hodín. Podobne museli byť odovzdaní i takzvani evidončné kone.

2
Po vyhlásení všeobecnej mobilizácie z pomedzi miestnych občanov naručkovali občania Ján Pekár starší, zanechal

zanechal manželku a tiež tri deti. Ďalej spoločný pastier "pri
Pajti" Ján Lačko, tohoto však pre telesnú vadu čoskoro prepustili.

Prvé evidencie kone oddali: Ján Pekar st., - a Andrej
Ondrik st. - Vojna s Ruskom sa začala 6. augusta.

V knátky čias 21. augusta boli povolani do zbrane v 1914 roku
odvedeni rekvinti a v septembri boli asentovani až v Tren-
čine a ročníka 1914 neodvedeni a ročník 1915.

Keďže padli, raneni, nemocni a zajati spôsobi-
li v radoch bojovníkov značné straty, ktoré bolo treba
z času na čas nahrádzať novým ľudským materiálom, Odvody
odvodom nebolo konca - kraja. Počas trvania vojny
od 18- do 50 rokov boli všetci mužski po niekoľko krát
prehliadnutí, schopnejši odvedeni a po krátkom vyje-
viku posielani na bojište.

Z pomedzi tunajších občanov boli odvedeni:

viac. Karol Ondrik starší, Karol Ondrik ml. (brat Tomáša Našiad
Ondrika) Ján Falička knajcir (brat Jozefa Faličku) Jo- vedeni
zef Pekar, Gusto Medvánsky, - v roku 1916. Franti- občanía.
šek Falička (z horn. izby) Anton Kluban, Jozef Augustin,
Ján Thabovský, ktorý na vianoc 1914 odišiel s koňmi
a poďejšie bol odvedený a rozdelený ku 71. pluku, a
Andrej Augustin v 1918.

Z pomedzi tu uvedených občanov boli v Rusku zaja- v Rusku
ti: Ján Pekar st. Ondrej Ondrik, Ján Falička a Jozef zajati.
Augustin.

Zahynuli, potrasne nevestni si: Jozef Pekar a Gus-
tav Medvánsky.

Zahynuti.

Karol Ondrik ml. sa vrátil z bojištia chorý a
v septembri r. 1919 umrel na suchoty.

/Straty na ľudských životoch v Locovciach a v Laški-
ri byly nepomerne väčšie. Zo Locovčanov zahynuli 7, z Laški-
ri 9./

Kone, ktorí i s vozmi a predpisaným vystrojením museli tu najsi občania, traja Ondrikovci, Ján Sekár, Fr. Falička a Ondrej Hrabovský v roku 1914 a pozdejšie. Ťať na vojnu, tam zahynuli. Majitelia dostali za ne i za vozy nepo-
morne mali náhradu, i to nesturo.

Prápnny život za vojny.

Zastavenia
a obmedzo-
vaná ťel.
premiávka.

U niekoľko dní po vyhlásení všeobecnej mobilizá-
cie takmer nemožné bolo cestovať po ťeleznici. Civilna
premiávka bola zastavená. Nákladné vlaky prestaly
chodiť. Pre osobnú civilnu premiávku boli za 24 len 2,
takzvané poštové vlaky, ktorými bolo možno cestovať
len na úradnú legitimáciu. Jeden ťiel smerom na Vúitky
a druhý smerom na Zvolen a Peť. Pri priemernou rýchlos-
ťou 13 km. za hodinu, - a zastaly len na väčších staniách.

Na našej stanici (Klátor pod Znievom) prestal.
Tento stav trval mesiac a oprkoval sa v januári 1915.

Rýchliky, ktoré pozdejšie v roku 1917-18. boli uvedené do
premiávky, vozili len nemeckých vojakov z Rumunska na
dovolení. (Ublauer, - Berlin - Zúbarský).

Osobné vlaky bývali preplnené vojakmi, pre civilov
ostali sotva 2-3. vozne s rozmlatenými oknami. Lokien
ťel: vagonov vojaci vykradli všetky áčlony, ktoré upotrebili
na onie a tie remon. (koň) / Mohol sa považovať za blaho-
sloveného, kto nemusel cestovať a hlavne v zime.

Vojenské
vlaky.

V dňoch po vyhlásení mobilizácie bolo vidieť viac-
krát denne také, dlhé vlaky (50-60 vagonov) naplnené vojs-
kom, vozmi, koňmi, ťelami. Počas trvania vojny opako-

ulo sa to často, avšak smerom opačným, dľa toho, ako to vyžadovaly vojenské operácie na rozličných bojištiach. Čiastočne pôsobili na myseľ občanov aj takzvané sanitné vlaky, prepĺnené ranenými a ťažkými vlakmi s civilným občianstvom, ktorí z poniektorých častí Rakusko-Uharského mocnárstva, z Galície - Bukoviny, Sedmohradská prešlo pred vojnou. (Utičenci) Najviac bolo vidieť takzvaných "Poľských Židov."

Nedostatok rozličných predmetov.

Hneď po vypuknutí vojny začali chybovať rozličné predmety. Najprv bol nedostatok drobných peňazí. Strieborné mince, ako 1-2.5 koruny do konca 1914. roku zmizly z obehu. Boly nahradené vydaním veľkého množstva papierových jedno a dvojkorun. V roku 1915-16. razeni 10. a 20. haljermiky nazvané boli "kukuricičkami," lebo veľkí, pravejšie všetky drobné mince razili so železa.

So vznikom vojny vznikly aj jej sprievodné zjavy, hlavne nedostatok, bieda a strachota. Už v jaseň r. 1914 - sa vyčerpaly alebo byly proukrývane zásoby múky, masla, cukru a iných potravín. Na Ukrajine, v rodinách železničiarov už v októbri 1914 bola do chleba miechaná kukuričná múka vyše 50%, čo bolo všeobecným nariadením úradov. Raž a pšenica nestačily.

Bola stanovená určitá dávka potravín, múky, masla, cukru, atď. atď. pre osobu mesačne, zvlášť pre roľníkov, a zvlášť pre nerolníkov. Na príklad, - pre žiaka pracujúceho robotníka bola stanovená dávka múky 8 kg. na mesiac, pre úradníka menšej. Múka bola traja-čeka, biela, várová a chlebová - čiže kukuričná, ktorej bolo najviac. Vyžiť z toho nebolo možné a ľudia si po-

máhali, ako sa dalo.

Štát, potáxne úrady cieľom zamedzenia úžery stanovili ceny nielen potravín, ale na všetko možné. Napriek týmto ustanoveniam za takzvanej „maximálnej cene“ nič čo kúpiť bolo nemožné. Zdražovanie cien stúpalo až do konca vojny. Maximálne ceny boli len na papieri, potáxne vzťahovali sa na tie články, ktoré štát od roľníkov rekviroval.

Obilný úrad. (Hladitka - mieny.)
Roľníci mali nariadené odvážať úrodu, obilie, stravu, zemiaky, do Turč. Sv. Martina, takzvanému obilnému úradu, kde im za dovezenie plodiny vyplácali „maximálne“ ceny. Keď však niektorý roľník potreboval na siatie zrna, v tom istom obilnom úrade musel platiť ceny troj-štyrnásobne. Úrad mali v rukách Židia, tí žili veselo, bohatli.

Rekvizície.
Zvonky.
Roľníci prebytky svojej úrody za maximálne ceny veľmi nepanikali na predaj obilnému úradu, pretože boli nariadené rekvizície. Vzťahovali sa oni nielen na plodiny, potraviny, dobytok a krm., ale od roku 1916 i na kovové predmety. Koncom augusta 1916 boli zrekvirované z miestneho kostola 3 zvonky.

Kovové predmety.
Taktiež museli občania oddať medené, mosadzné predmety, menovite svietniky, zamurované kofly a medené pravne. Náhrada za tieto predmety bola nepatrná, ale Židia sberávatelia mali hojný vsoh. Staly sa prípady, že zamestnanci vuitockej žel. dielne si pozvali vo výklade u Žida Fischera v Turč. Sv. Martine svoje mosadzné mašiariky a mlynčeky.

Napriek prísnyim nariadeniam vlády ohľadom rekvirovania obilia, — vďaka tunajším úradom — prevádzani boli u nás dost šetrne, mierne, bez násillia. Na

príklad; keď prisiel rekvirovať do obce hlavný sliachy zo Štub. Teplic pán Zlaborský, prisiel k rychtárovi, ktorým bol otec pisateľa týchto riadkov. Keď mu otec-rychtár hovoril, že nejstá, neurodilo sa, nemá kto robiť, atď., atď., uznať a zoberal - "ale pán rychtár, aspon nič, kolko-tolko, aby som mohol... atď., atď., teda kolko kto mohol dať."

Prezvláštnosťou sa postupovalo v roku 1918, pri rekvirovaní dobytku. Majitelia museli od obce získať počet kusov, - (ba viac, aby bolo z čoho vyberať) dohnat do Mošoviec, Štub. Teplic, ako bolo rozkázani. Rekviranti si vybrali čo sa im páčilo - bez milosrdenstva. - Nepomáhal plač ani prosba. Za odňatý dobytok primerane k bežným cenám platili 30-40%. V 1918. sa to opakovalo každý mesiac. Na našu obec pripadávalo raz i, - raz dva kusy.

Ku vedeniu obrávskej vojny štát potreboval obrovské peniaze. Keď sa štátna pokladnica vyčerpala, vypísali štátnu válečnú požičku, - celkom 8 krát. Trvala na 20. rokov a urokovala sa 6%. Sliachovci, notári, knáxi dost' prisne nalichali, i sľubmi, navádzali občanov, aby požičali štátu. Knóhi z válečných príčin poslúhli a upísali väčšie - menšie obnasy, ba i tisíce, ved' 6% urok bol dost' lichotivý - lákavý.

Do prevrate nástupnícke štáty požičky tieto neuznaly a papiere ostaly bezcennými.

V tomto väzi príčina, že sa roľníci nedôverave chovajú voči požičkám, ktoré vypisuje štát a ich neupisujú. (Na pr. v roku 1933 vypísaná št. pož. príce.)

Hneď na začiatku vojny štát vzal pod záštitu po niektoré predmety, - ako potraviny, - látky na bielizeň, remeň, cukor, petrolej, atď., atď., do konca vojny takmer všetko. Civilne občerstvo si mohlo tieto zadovážiť len v

Prezvláštnosťou
rekvirantia do
dobytku v
1918.

Válečné
požičky

Rozličné
listky.

malom množstve na listky. Na koncu vojny roľníci
v obchodoch, najmä v židovských za peniaze už ani na
listky nechceli nič predat'. "Nemáme"! "Iššak za maslo, vaj-
cia, syr, krmivá husy, kurence, mak, atď.", - sa ešte naš-
lo, - s poznamkou - "len ako pre nich", - a nech nikomu
nezradia". Sknokokrát roľníci i kg. cukru, alebo i liter
takto "pod rukou" kúpeného petrola prišlo draho. I tak-
to nashramáčenými potravinami Židia ketásili a bo-
hatli.

Ako sa vojna pretáhovala, tak vzrastala bieda.

13 Bieda na fajčiara. V lete 1916 sa začala ukazovať nuda a dohán. Príčinou
bolo, že sa ho mnoho potrebovalo pre vojsko a tiež, že tra-
fikanti i s tým málo, čo dostávali pre civilov, ketásili.

V 1917. už i fajčivo dávali na listky, - čo to však pomoh-
lo, keď na týždeň prišlo na fajčiara niekoľko cigariet,
alebo i cigara, alebo i paklik dohánu, i to samý bukovej
list. Tíh fajčiari sa potom otravovali - repikom, ze-
miakovou vňadou, podbelom, ďateľinou, atď.

Sknoki pochoreli, aj pomreli. (v Laskári ob. sluka) Je zau-
jímavé však, že po mestách cigarette predával kedže-
to, všem draho, i kus za 20 haljerov. Plnené byly listovým do-
hánom sa smrdely. Za potravné články, alebo za 120-150-
korin mohol však fajčiara "pod rukou" dostať i kg. listo-
vého dohánu. I toto bol jeden druh ketástva.

1 Za vojny nebolo dovolení mlynárom mlieč obilia
bez "poukážok" alebo "regazolvény-ov". Vydávali ich roľ-
níkom notári. Bolo totiž vypočítané dľa počtu členov
rodiny, koľko si môže roľník nechať pre domácu spotre-
bu obilia zo svojej úrody. Dľa toho vypočtu byly potom
vydávane roľníkom poukážky na mlieč. Mali byť tým
spôsobom kontrolovani i roľníci i mlynári. Je samozrej-
mé, že sa to nedodržiavalo. Na jednu poukážku 20-

Listky
na mlieč
obilia.

mleč mlynár, ak len mohol i tri noše. Hled sa mu podarilo, nemusel mlyto oddať obilnému úradu a mlyku dobre predal, ak mu však zbadali, bol prísne potrestaný i mlynár i roľník a obilie zhabali.

Už v jaseňi roku 1914 bol citelný nedostatok mlieka po mestách. Do tunajších obcí prichádzaly najprv len za mliekom ženy - železničiarok a Vuitok, kde nebolo ono vôbec za potravku dostávanú. Cena mlieka vstupala takmer každodenne. Pred vznikom vojny stal i liter 16 haljerov, a do konca vojny vstúpila cena i litera na 3. koruny. Pozdajšie objavovali sa kradle mlieka i z Liptova a kupovali všetko, čo sa len dalo zjesť, mlieku, masť, strovy, zemiaky, ovocie, atď., a ponikaly ceny neuvěřitelne, mnohokrát i šatstvo a šperky. Smutné bolo sa sťahovať na vychudnuté, vyschle tváre týchto hladujúcich ubožniakov a ich detí. Avšak ako mestni tými, ktorí sa za potravinami šahali, tak i medzi tými, ktorí im ich predávali, našli sa ľudia, - nesvedomiti ketási. Boli na Vuitkach žel. rodiny, kde 3-4. ľudia stále šahali za potravinami, tieto potom pašovali do Llieka, - Fešina, Bohumina, zarabali veľké sumy peňazi, pro vojne stavali domy. - Boli to časi smutné, plné utrpenia, - daj Bože, aby sa nikdy viac neopakovali.

Počas trvania vojny povodchodili mladej pracovnej sily na bojista. Bolo ich treba aspon čiastočne nahradzati. Už v roku 1915. bolo vidieť hufi zajatých Rusov ako robotnikov po mestách. Pracovali po fabriksích, na železnici atď. pod dozornom vojakom. V lete roku 1916 ma zatvorených už stali i roľníci, ktorí si žiariati. Boli v Loevciach 3, v Laskiri 5, tu vo Sv. Marii u Faličku na horn. iale i Leb, menom Milutin Vuković. Bol nizkej postavy, počerný. Tichý - pracovitý, odvážel až v prevrate. (Božaty - Božaty! ma robio strinku!) hovorival.

Zajati
pro dedinách
ako robotnici.

Rok 1917. - neuroda.

16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Rok 1917.
Nádej na
mier a
sklamanie.

Ku všetkým hrôzám a nedostatkom už tri roky trva-
júcej vojny pridričala sa ešte neuroda v roku 1917, aby
ich zväčšila. Po korunovaní kráľa Karola IV. - začiatkom
roku 1917. počali ľudia ísť, že nastane koniec utrpeniu, že
nastane mier. Pokus kráľa Karola sa nezdaril, vojna ziri-
la ďalej.

Horičavy
a suchota

Neuroda.

Stalo sa však čosi iného, čo nik neočakával. Jar
bola dosť nepriaznivá mokrá, poľné práce sa odťahovali,
takže začiatkom mája ešte nebolo posiate a posadené. V
máji však prišly silné severné vetry a jasné dni, čo trvalo
nepretržite až do poly augusta. Nastala veľká suchota,
horičavy. Neskoršie zasiate jariny ani nevyšly, - až v au-
guste po dvoch. I včasnšie zasiate následkom veľkého sucha
ostaly drobné a riedke, leďva sa vysypaly, zrne salkve, zas-
kretí. Bola to veru smutná záležitosť! Príminky ako-tak
obstály, jariny z väčšou sa nedaly ani kosit, ľudia ich
tuhali. Nastala veľká núdza o krm, ktorého cena stú-
pala.

Núdza
o potravi-
ny a krm.

Zemiaky ani riadne neposchodily, strichnately
v zemi. Strukoviny, fazuľa, hrach vôbec nevyšly, neskor-
šie ich ľudia zo zeme vybrali a povarili. Zemiaky, ak ktoré
vyšly, narástly ako oriešky. Niektorým občanom sa ani sa-
denie nevrátilo. Miesto priemernej úrody 70-100. vrec, na-
kopali ľudia 7-8, milokto do 20. Neurodilo sa ani burgy-
ne ani kapusty. Nebolo čím krmieť ošipanie. Je zaujímavé,
že v tom roku v Crave bola úroda celkom dobrá, zemiaky
narástly veľké. Na jar v 1918 chodili ľudia za zemiakami
na sadenie do Cravy, kde bolo možné kúpiť v obciach vrdia-

lených od železnice na 4-6 hodin chůze.

Na jar 1918. nastala na poly zinfalým ľudom nová sta-
rost', - čo siat', čo sadit', keď sa cea zimou pomínalo to málo, Jar 1918.
čo sa urodilo. Úrady vykonaly, čo sa v tom čase dalo. Zado-
vážily ešte pred jarou na preživenie dobytku trochu slamy,
ovšem že i takij, na ktorij arda i vojaci spávali, nečistij, Nuda o
splasnenij. Ani to nevadilo! Páleniciam zakázali pálit' siatie a
lich zo zemiakov a obilia. Ľudia hufne brali na poly zhrni- sadenie
te zemiaky na sadenie u p. Kohna v Diviakoch. Tlačily ich
na tak tenko a drobno pokrájani, že sa báli, aby im ich
victor pred pluhom neodniesol a ešte v obave či vykličia-
sidu?

Leno, hoc i mlkve, posiali, totix kto ho nestrovil a nie-
čo xna zadovážily úrady, pritom všetkom ostalo hodne pôdy
"pod úhor", nebolo ju čím obsiat'.

Dobytok vychudnul, keď vysiel na pašu, potíral sa od
slabosti. Nebolo lepšie ani s ľudmi, ti tiež hladovali. Nes-
tačila ani zmlatá kukurica a čierna múka po obchodoch.

Bože ochraňuj od podobných rokov!

Po tejto ohromnej nudaí Boh však počchnal hojnú úro-
du. Narástlo všetko, čo bolo zasiate a zasadene. Obilie sa
ukázalo ani mivy. Len raž, krásne narastená, vysypaná, Mráz 24-
v kvete, bola zničena mrazom na ráno sv. Jána Krstiteľa, júna.
24-júna. Uliakol sa totiž takij silný mráz, že ešte o 9. hodine
pred poludním bola osuhel, a na, už vyhrnutých ruziakoch
zamrzla vlna. Mimo raži, ktorá hned obelala a ju väčši-
nou skosili na xelno, úrody sa napravily, žatva bola hojná,
xna i zemiakov bolo hojne. Pán Boh dal náhradu za
rok minulý.

V júli 1918. začali ľudia hufne choriet' na takova- Epidemická
nú španielsku chrípku. Nemoc bola dost nebezpečná, - a vo choroba
väčších mestách, kde ľud stále hladoval, hojne brala svoje "španielka"

obete. Priebeh choroby bol: prudkie bolenie hlavy, slabosť, časte vyryvovanie, inanca v celom tele, raz horúčka, raz zimnica, nechut' k jedlu, atd. Trvala 2-3 dni. Ak by pacient počas choroby bolo zachvátilo zapálenie, to sa skončilo obvyčajne smrťou. V našej obci zomreli na ňu dve osoby. Na okolí pomrelo viac, väčšinou mladí ľudia.

Vojna je najväčším zlom pre ľudstvo vôbec. Všeobecne lásť bola nim vojna svetová, ktorá zivila vyše 4 rokov, rozpomienky nielen v Europe, ale jej zhubné následky citil celý svet. Jej vznikom akoby do blata zašliapaná ostala zbožnosť, sláchetnosť, mravnosť, - a zavládol na svete diabol so svojim kráľovstvom, so všetkou zlobou a nestáchetnosťou.

Ved' každodenne šliapané boli zákony - prikazy božie. Neušetrila ani hodnoty hmotné, ani duševné, demoralizovala všetko. Koľko životov ľudských vyhasila, - koľko ostalo mrákov: - koľko sbr, - utrpenia, bolesti, biedy, atd. zaviniła? Pri rozpomienke na ňu by sme si mali vždy s uprimným srdcom vďačnúť so Sv. cirkvou, - „od moru hladu a vojny, - vyslobod' nás Pane!“

Skenní generálov, ktoré boli za svetovej vojny v tlači spomínané:

Z rakúsko-uhorských: gen. Aupenberg, Arz, Dankl, Brudermann, Böhm-Ermoli, Boroevič, Čičerič, Konrad z Flötrendorf, Kövesházy-Kövess, Brukeničia Jozef, arciknieža Jozef Ferdinand, Frank Liborius, Kurmánek, Tamásy, Trummer, Tostánsky, Potiorek.

Z nemeckých: Hindenburg, Ludendorff, Markensen, Falkenhaym, Rupprecht, Kluck, Liet von Arnim, Kraft von Dalmasingen, kor. princ Fridrich-Eitel, arc.kn. Leopold. von Eimern, Francois.

z bulhárských: Jekov, Lavov, Várov, Gajadiev, Kutjnév, Josev.

z ruských: velkokníže Nikolaj-Nikolajevič, Remenkampf, Alex-
jev, Kvalov, Mintinov, Grusilov, Kormilov, Luskij, Mäsojedov.
Dulhar-Kadko-Dimitriev.

z tureckých: Kemal-paša, Nazim-paša.

z srbských: Putnik, Štefanovič, Ivanovič, Živkovič.

z francouzských: Joffre, - French, Foch, Franchet d'Espèrey.
Castelnou, Petain.
Aug. Haig -

Státny prevrat v roku 1918.

Z častých porážok vojsk spojeneckých v októbri 1918. sa dalo vidieť, že sa vojna blíži ku koncu, a že monarchia padne.

Dňa 28. októbra 1918. prehlásili vodcovia národa česko-slovenského svoju samostatnosť a utvorenie Česko-slovenskej republiky, - a 30. októbra sa sístli prirodzení vodcovia národa slovenského v Turč. Sv. Martine v dvorane Tatrov banky, kde vydali takzvanú „Martinskú Deklaráciu“, dľa ktorej Slovensko bude spoločne s Českom tvoriť jeden štát, - Česko-Slovenskú republiku. Súčasne sa „Martinská Deklarácia“ sa utvorila pod predsedníctvom Katusa Dulu Slovenská Národná Rada.

Udalosť táto naplnila občanov iprimnou radosťou. O význame tohoto miestnym občanom prvý prehovoril pán Miloslav Schmidt, občan a rodák z Košoviec, pozdajší organizátor slovenského hasičstva, - a zakladateľ „Zemskej hasičskej jednoty“ na Slovensku.

Poprevratové dni byly bohaté na rozličné udalosti. Bolo počuť v vytráznostiach a rabovochách, proho vytráznosti noch na židov, notárov, atd., ktorým sa ľud odplácal a rabovochy, za rozličné krivdy, popriehané cez vojnu.

V našej obci - vďaka Bohu k tomuto nedošlo. V blízkosti žel. stanice Kl. p. Žn. pri záhrade mlynára Kováčika vyrabovali Vričanina speditorský vagón s nábytkom Samuela Rosenberga, krejčára v Lovcovciach, ktorý sa presťahoval do Trenčína, a pre rozliční prenoskoví prekazky musel niekoľko dní vstať na venačnom mieste.

Roky poprevratové.

Po prevrate sa porvali naši narukovaní občania, ktorí neachynuli, - domov. Bolo radosť! V obciach boli prevedení občani volby. V našej obci sa previedla začiatkom roku 1919. Za ryhtára bol zvolený občan Ján Ondřík. Bol starostom do jesene roku 1923.

Občani
volby r. 1919.

Príiátkom marca 1919. nariadila vysoká vláda republiky takzvané kolkovanie peňazi. Účelom tohoto bolo, aby sa naše peniaze vyrovnávaly od peňazi iných štátov, vzniklych na území bývalij monarchie, - a aby sa naplnila štátna pokladnica. Previedlo sa to tak, že dňa 5 marca museli občania z celij Turčianskej župy doniesť svoje bankovky od 10. korun vyšie do Turč. Sv. Martina. Kolkovalo sa v úradoch a bankách. Polovicu z nich zachráli, a druhú polovicu, opatreniu kolkom majiteľom vrátili. Za zachránených peňazoch dostal majiteľ potvrdenie - spis, čo mohol pozdejšie použiť na platenie dávky z majetku miesto hotovij peňazi, [v roku 1923.] alebo na zvláštnu žiadosť zameniť za hotové. Pozdejšie, v lete boli okolkované i vkladné knižky a cenij papiere [lóny, sičovstiny.]

Kolkova-
nie peňazi
a cenij
papierov.

Maďarská revolúcia po prevrate sručila vládu, - a min. predsedu gr. Štefana Tiszu v Budapešti zakerne zavraždili. Nov v štáte prevzal gróf Michal Károlyi, vodca parl. opozície. Pomuto ju zas v marci 1919. vyrval pomocou robotníctva Lid-bolševik Béla Kün. Nastolená bola takzvaná "diktatura proletariátu".

Čiastočná
mobiliza-
cia v roku
1919.

Za takeho vjvinu udalosti v maďarsku naša vláda, vlastne

Minister s plnou mocou pre správu Slovenska nariadil čiastočnú mobilizáciu. Povolani boli ročníky 1891-99.

Narukovaní boli všetci znova prehladaní a klasifikovaní. Literou A a B, boli zachováni v činných službách, s literou C prepustení domov na neurčitý čas.

Ľid-bolševik Ľeľa Ľin vtrhol v máji 1919, na Golsievicky Slovensko, sby "bratov Slovákov oslobodíš." Jeho akcia začala byť úspešná, obsadil Lučenec, Košice, Prešov, atď., a prebíjal sa so svojimi hordami už cez Kremnické tunele, chcel sa dostať na Vrchy.

Nastala vážna situácia. V dňoch pred Svätodušnými sviatkami minister s plnou mocou pre správu Slovenska Dr. V. Šrobár nariadil vojenskú diktatúru a vyhlásil "Stanné právo" - štatárium. Veliteľmi našej armády boli francúzski generáli, - gen. Mittelhauser a gen. Henogue.

Svätodušní sviatky sme strávili v tiesnivej nála-
de, v strachu a napätí. Po celi dva dni po obidvoch
cez Ľuric-hradských bolo vidieť prechádzať skupiny krdle ute-
ne sviatky. čencov smerom od Zvolena na vozoch, ťahaných vol-
mi, kravami i byvolmi a peši. Zachránili si, čo sa na-
pohytre dalo, šatstvo, periny, dobytok. (Z viglaškei-
ho pántva hnali do 300. kusov dobytku.)

V Nedeľu na Sv. Ducha (8. júna) po poludní dotiah-
lo do Moskovca asi 50 ustupujúcich vojenských vozov
(trén). Poniektorí vojaci a vojenski fuzmáni civilni
bezohľadne kosili pre kone, čo popadli, dätelinu,
trávu na líkach, iní kone povrhávali do lík, iní
ručnic granáty hádzali do Turca a chytali probité
ryby. Voči občanom, ktorým sa robila škoda a sa
ozvali, neboli vládni. Škodou robili i utečenci civilni,
ktorí svoj hladný a unavený dobytok tiež vohnali do
lík.

Do našej obce prišli dve vojenski nákladné autá s niekoľkými vojakmi, maločísni mŕkovi. Pod nimi sa zlámaly a zavalily mostiky. Večer, na mraku prišiel od Bláňovíc cez višky i jeden juadec-vojak, (Meldereiter), ktorý už priniesol potešiteľnú správu, totiž, že postup maď. bolševikov je už zastavený, čo sa potvrdilo tým, že do obce viac vojska nedošlo. Touto udalosťou sa bolševický vpád pre našu obec skončil.

Krem regulárneho vojska súčasťníci sa bojov proti maď. bolševikom i dobrovolníci, a takzvaný "Sbor turčianskych dobrovolníkov", ktorý sa utvoril v čase nebezpečia. Do tohoto sboru vstúpili i dvaja tunajší rodáci - Ján Jakubjak a Andrej Augustín.

Sbor turčianskych dobrovolníkov.

Vrátili sa domov až v auguste, po úplnom skončení bolševického vpádu na Slovensko.

Rok 1919. bol z hľadiska hospodárskeho stredne úrodný, - avšak "konjunktúrny". Ceny boli vysoké.

Jedna krava stála 3000-4000 Kčs. Pára koní 10000-18000 Kčs.

Pára volov 8000-16000 Kčs. 100 kg pšenice, pod rukou 440-460 Kčs.

Jacmen 100 kg. 300-360 Kčs. 1 kg. masla 40. Kčs. atď.

Rok 1920.

Prvé volby do národného zhromaždenia.

Z jary 1920. bolo rozpustené takzvané "revolučné" národné zhromaždenie a boli vypísané prvé volby do zákonodarných sborov, - do poslaneckej snemovne na Nedeľu na 25 apríla, - do senátu na Nedeľu 2 mája.

Hneď po vypísaní sa začaly predvolebné boje, agitácie-kortesiačky. Politickí agitatori poniekol kokruť navštívili každú dedinku, a sľubovali všetko možné i ne

Predvolebné agitácie

možné.

Od začiatku marca až do volieb, každú Nedeľu sa niekde „rečnilo“. Sem prichádzal z Turč. Sv. Martina jeden starší učiteľ Čech, - agitoval proti „klerikalom“ proti slov. ľudovej strane. Neboly usetrené ani vojenski kasárne. Až komické bolo počúvať a čítať vývo-
dy - dôkazy tej - ktorej pol. strany proti druhej, na príklad sociálne-demokratickej proti ľudovej. Uve-
diem jeden prípad:

Prečo me-
pršalo v
aprili 1920?
jar 1920. bola suchá - prajná poľným prácom.
V marci a začiatkom apríla sa posialo. Ľudia vedy-
chali v apríli za dažďom na posiate jariny a oziminy.
Tu sa naraz zjavi v Dobotnických novinách ma-
lý článok; Prečo neprší? Prčina: lebo katolí-
cki kňazi nadvívaním na zisťancov, obhájcov „chudo-
doby“ (rozumej soc. dem. agitátorov) sa stále ruškajú
Bohu!

5. pol. strán.
Kandidovalo 5. politických strán, a sice: strana Nár. roľ-
nícka, Ľudová, - Soc. demokratická, - Nár. socialistická, a
Židovská.

Volebná
miestnosť.
Volebná miestnosť pre tri obce, - Lococe, - Sv. Mariu a
Sv. Tur bola v Lococeach u Jána Pälesá. (dom bratov
Štaškovicov.)

Volebná komissia bola zostavená s občanov všetkých
troch obcí, - a volebným komisárom (zástupcom úradu) - bol
p. Andrej Lichner z Bláňovic.

Výsledok
volieb v r.
1920.
Výsledok volby bol - 25 apr. - strana Nár. roľnícka
dostala 48. hlasov, Ľudová 50., - Soc. dem. 27., Nár. soc. 1.,
Židovská 1., podobný výsledok s malou odchýlkou bol i
2 mája pri volbe do senátu. Na Slovensku, - ba v celom
štáte zvíťazila Soc. dem. strana.

Tento rok bol pre roľníkov prajný. Dobytok vyšiel

na pašu už 20. apríla, čo je takmer neuveriteľné! V polo-
vici mája bola na lúkach už krásna - hustá tráva. Uro-
dy, okrem pšenice, ktorá bola trávovitá a sypala slabo,
boly hojné - dobré.

V tomto roku nastal citelný pokles cien dobytka.
V júni 1920. sa vrátili a Ruska svecovski rodáci Steffkov-
ci, Baloghovci a Jan Fekeč.

Rok 1921.

bol suchý, s častými horičovosťami, panovala neuro-
da. ^{Soľ} Príminky ^{Soľ} strednej veľkosti i bonity, jariny však
niekde, - malé. Krmu a zemiakov následkom sucha sa
málo urodilo, mladce nenarástly.

V jaseňi (začiatkom októbra) sme prvý raz videli
v Turí. Sv. Martine pána prezidenta republiky J. G.
Masaryka, jeho ženu Alicu a min. zahraničia Dr.
Ed. Beneša. Boli na matičných slávnostiach.

V tomto roku umreli dvaja väzení občania obce.
Dňa 31. augusta umrel občan Jan Marko, bývalý dlho
roviný rychtár obce a bývalý mnohoročný kurátor škols-
kej stolice, - otec pisateľa týchto riadkov.

Koncom mesiaca novembra umrel občan Tomáš
Kubán, - na ktorého meno bola vyhotovená prvá preni-
jomná smluva s Kláštorstokým pánsťvom na pašienky
„pri Pajte“ roku 1912. Jeho manželka Anna rod. Mene-
lová umrela pred ním - 13 augusta 1921. Včernia im pamäť!

V októbri tohoto roku bola čiastočná mobilizácia
pre pokus návratu ex-kráľa Karola do Budapešti. Mobiliza-
vaných bolo niekoľko mladších rovníkov, ktorí však v krát-
kom čase boli rozpustení domov. Z pomiedzi miestnych obča-
nov naruškoval Frant. Falička (z Horn. izby.)

V roku 1921. rapidne klesala cena dobytka. (Pri uolov 4000-
5000 Kčs.)

Uroda v
r. 1920.

Neuroda v
roku 1921.

Prezident
J. G. Masaryk
v Turí. Sv. Mar-
tine.

Naši zosnu-
li dvaja
občania.

Čiastočná
mobiliza-
cia v roku
1921.

Rok 1922.

Na jar roku 1922. pribudlo do našej obce koňskych zárahov. Od vojny boli v obci len dva pári, - jeden u Jána Pekára, - druhý u Andreja Zhabavského.

Kúpení
kone.

V tomto roku kúpili kone: Frant. Polička, Ján a Ondrej Ondrik, Stanislav Proszágh a Tomáš Ondrik.

Neurodný
rok.

Tento rok nebol prajný irode obilia. Príminka a pšenica následkom sucha minulej jesene zle pšhodily a boli poškodené i od mišú, zostaly riedke, ktorá chlp. Na jar siali medzi ne jačmeň, čo sa však málo komu vydarilo.

Dožide
a povodne.

Zeleného krmu bolo málo. Líky pri Turci zaliata voda 24. júna, keďže deň predtým na Hlavnej Štubni a okolí bol hrozny lejak - púť mračen. Prvej dožatiny nebolo a druhej, hoc neskôršie - v septembri narástla, nebolo ju možno usušiť, - skrmili ju na poly surovii, na poly zhnúť. Mláďce, hoc i narastenie, pre dlhotrvajúce dožide v septembri a októbri zhnúly, a voda ich odniesla. Na Kláštoriských líkach mláďau nekosili. Furokú líku na "Kúte" arendátori pokosili koncom októbra a poddelili si trávu.

Zemiaky, hoc sa ich urodilo množstvo, pre stále dožide bolo ťažko vykopať. O "Všetech Svätých" ich bola väčšina polovica v zemi, a hodne ich pripadlo snahom.

Z oziminy bolo ťažko posiat, v blate, neboly všetky posiate.

Rok 1923.

Uroda

bol pre hospodárov v mnoho prajnejší. Jar sa dostavila včas, a bola suchá. O Yozefe sa sialo už veselo. Počasie bolo prajné, v máji prechodily teplé dožide. Bola hojná

úroda všetkého. Počasie bolo prajné po celý rok.

Krem obecných volieb, ktoré sa previedly v prvý po-
lovici septembra a starostom obce bol zvolený Jozef Or-
szágh, (námetným Ján Ondrik,) boli 30. septembra i volby
do okresných a župných zástupiteľstiev.

Pri týchto voľbách kandidovalo 8. pol. strán. V na-
šej obci sa našlo 11 hlasov na komunistickú stranu.

Volilo sa v byte Jána Ondrika.

V jaseňi tohoto roku sa objavilo mnoho mŕi a boli
veľmi poškodené oziminy.

V januári 1923 sa oženil občan Frant. Fulička (z Horn. Vn. 1923 - ože-
izby), na „Hornice“ sa oženil občan Karol Ondrik, neni občania
a 9. júna Jozef Ferencik a Ján Hlavňa.

Rok 1924.

V marci o Jozefe sa ešte na saniach vyvážali hno-
jv. V prvý polovici apríla boli 3-4 dni, keď sa stalo o-
rat, aspon štátninisko. Ľahké práce sa začaly v Duri, polnie práce
boly ťažké a často prerušené dažďom. Pretiahly sa tak na jar.
mer do konca mája. Cel jar, sa obzvlášť, počiatkom
mája sa Turiec viackrát, vylial, čo osušilo líkam, na
ktorých narástla pekná - hustá tráva - a bolo hodne seno, Úroda.

Obilic bolo trávmité a zle sypalo. Z neskoršie sia-
tych jarin nebolo radosti. Úroda zemiakov bola stred-
ná. Zadašdilo sa i koncom augusta a trval až do
„ Sv. Mary“ (8 sept.). Potom sa vyčiasilo a nastala krásna
jeseň takmer do Vianoc.

V tomto roku sa stalo, že bola prevedená
29. augusta verejná dražba na pianske pasienky za Turcom.

Občania zo Lúčoviec poverili jedného svojho výborníka, aby ich na 6 rokov vylicitoval pre obec.

Verejná li-
citácia na
pasienky za
Turcom.

Avšak, pred rokom, v 1925 - jeden, tá privandrovaný občan obyvateľ ich vylicitoval pre seba - a za obec licitujúceho výborníka ešte s tretým iným si vzal za spoločníkov. Lesný úrad univ. základiny v Kláštore pod Znievom uzavrel s nimi prenájomnú zmluvu na 6 rokov a poslal ju na schválenie Centrálnej Správe kat. cirk. veľkostatkov do Bratislavy.

Poznamenáva sa, že všetci traja noví prenájomníci boli evanjelici. Posmešne sa vyslovovali a vyhráňali, ako si poniektorých tunajších občanov - katolíkov „podložila pod zadok“.

Lenže táto sláva dlho netrvala.

Srušenie
prenájomnej
zmluvy a
uzavretie
novej so
spoločník-
mi.

Pisateľ týchto riadkov, ako jeden s bývalých troch prenájomníkov proti tejto pliaga s organizoval na pastvinu utisnutých občanov zo Lúčoviec. Sv. Marie a Sv. Dúry v počte 16. a podal proti-ofertu. Známostou a spojením sa mu podarilo previesť, že vyššopomenutá Cent. Správa s „vitámi“ uzavretie zmluvy neschválila - srušila - a nariadila lesnému úradu v Kláštore pod Znievom uzavrieť novú prenájomnú zmluvu so žiadateľmi troch spomenutých občanov.

Je zaujímavé, že keď sa „vitáxi“ dozvedeli o podaní proti-oferte, plnou hubou hlásali: „čo si ruky po lakte a nohy po v... soderiete, nič - nič ne vykonáte, veď to i naše manželky podpísaly atď...“

Po tejto udalosti predostli „vitáxi“ šňáňali behali po poslancoch - fiskáloch, ale nič nedocielili. (Posmechu od občanov a vlastných sluhov). Hlavný „vitax“ na jar 1925. odvandroual do Mošonic.

V tomto roku - 10 mája sa vrátil občan Jozef Fulička.

Rok 1925.

Bol ma polnie jirody prajnejši. Urodilo sa viac obilia ako v roku predošlom. Farnie práce v poli sa previedly koncom marca a v aprili. Zima bola bez snehu. Silný mráz v poly mija veľmi poškodil štätelinnu.

Uroda v r.
1925.

V tomto roku v jaseňi byly druhy volby do národnejho skromáždění, (posl. snemovne i senátu) Predvolební agitácie byly tuhy.

Volby do
nár. sh.

Volebná miestnosť bola u starostu Josefa Čerňáka.

Volby priniesly na Slovensku ohromnú porážku strane soc. demokratickej (stratila vyše 20 poslancckých mandátov) a skvelú víťazstvo Slov. ľudovej strane (dostala 23 poslancckých a 12 senátorských mandátov.)

Výsledok.

I pri týchto volbách bola v našej obci i hlasovna komunistická strana.

V tomto roku - koncom novembra umrel dlhoročný kostolník farnosti - František Hlanko.

Rok 1926.

Jar bola s prvou polným prácam prajná, neskoršie však bolo hodne dažďa. Teľ mesiac jún a začiatok júla bol veľmi dažďivý. Turiec sa takmer každý týždeň vyliat, a dobytok, ktorý chodil na tú stranu na pašu, plával, - most bol nepotrebitný.

Povodne v
júni a júli
1926.

Tráva na mokrejšich lukach bola riedka, - vymokla. Seno a lúk pri Turci, - čo totiž voda nicodniela, bolo zahlienení, síce len ma steliwo. Däteliny, jak prvi, tak i druhy narástly krásne, až polihaly. Pšenice narástly veľké, polahly a ale sypaly. Žacmen bol mlkvy, - ovos stredný, zemianky sa okopávaly v júli pred žatvou

Slabá uroda obilia.

ostaly drobni a sa ich malo urodilo.

V tomto roku 29. augusta bola v Turč. Sv. Mar-
tine veľká - nádherná slávnosť. Bola odovzdaná
v Turč. Sv. svojmu cieľu nová budova Matice slovenskej, - Ste-
fánikov i stav a odhalenie pomníka Svetozára
Turbana - Vajanského.

Bol prítomný i pán prezident, F. G. Masaryk,
hodne svetských i cirkevných hodnostárov a ohromný
dav ľudí. Súčasťníci sa i poniektorí občania z na-
šej obce.

Rok 1927.

Úroda.

Jar bola daždivá, mokrá, v soľovskom poli tá-
ká orážka a mnoho hriid. Rok na obilie bol stredne
úrodný, jačmeň zaroxený, arno mlkve. Úroda že-
miakov bola obstojná. V jaseňi tohoto roku veľmi
hynuly osipani.

V auguste bola v Turč. Sv. Martine veľká ma-
nifestácia proti akcii lorda Rothermere a.

Obecné vol-
by.

V septembri byly obecné volby, u nás obecné zis-
tupiteľstvo ostalo nepozmenené a starostom ostal Jozef
Országh nadálej.

Rok 1928.

Počasiu
jar.

Bez jar tohoto roku bolo mnoho halomrazov a silných
severných vetrov. Kvátsily zkažu pšenice, ktorú zapríči-
li minulý jaseň a bez mieru, - bez snehu zimu, miši.

Do vyžratých miest nasicali ľudia jačmeňa, ale osobu

z toho nebolo. Na to miesto sa objavila ohnica, naraštila
hrubá ako pesty. V ťatve sme vyberali z nej pšeničné klasy a
ohnicu pálili.

Úroda jarná, zemiaková a krmu bola slabá, jed-
nak následkom pozdných májových mrazov, (v nedeľu
na Sv. Trojicu bol silný mraz) jednak následkom veľkých
horúčosti a sucha v júni, júli i v auguste. Ku koncu
augusta sme museli dobytok od "Pajty" sňať, a ešte
rom na Turca na vodu, lebo voda na prašičku vyschla. "Pajty".

Vtedy sme vykopali i novú studňu tu dolu, a voda
sa u nej drží - bohatý prameň.

V máji tohoto roku, - ako je to na inom mies-
te spomenuté, bol preložený vdp. Štefan Pillarik farár
do Vyhneň. Účinkoval tu vyše 30 rokov. Na jeho miesto
prišiel vdp. Jozef Dlugopolský profesor náboženstva
v Banskej Bystrici, spravoval farnosť do roka, tu strá-
vil zdravotnú dovolenú.

V júni s vyznamenaním maturoval na gym-
náziume v Turci. Sv. Martina tunajší rodák Jozef Fla-
bovský. V štúdiách pokračoval na filozofickej fakulte
Komenského univerzity v Bratislave.

Dňa 16 septembra náhle, na porážku sedra um-
rel väzený občan Ján Falička, na krátko po tom, ako
odišiel z domu na voz pre uhlie do Pribovie. Um-
rel na ceste za Turcom.

Desať ročné trvanie Čes. Slov. republiky bolo oslá-
vené v miestnej a kat. ľudovej škole. V jasní tohoto roku
boly voľby do krajinského a okr. zástupiteľstva. (v novembri)

Rok 1929.

Zima 1928-29. bola krutá. V decembri, pred vianočným
sviatkami prišli silné mrazy. V januári 1929. sa

Slabá vro-
da.

Nedostatok

vody pri

vdp. farár

Š. Pillarika

preložení.

Naš matur-
ant.

Smrť ob-
čana Jána

Faličku.

Krutá
zima

navrávalo mnoho snehu. Na to prišly mrazy a silné sne-
ráky. Zima bola na nevydržanie. Turiec bol celú zimu
zamrznutý a chodilo sa po ľade. Trikrát sme museli
prehadzovať snehové záveje na ceste ku stanici z po-
riadky. Sneh sa začal topiť až po Jozefa a bolo hrd-
ne strachu z povodne. Avšak vďaka Bohu povodni ne-
bolo a sneh sa stopil pozvoľne, ani len zeme nepoja-
čil. Bolo však mrazom poškodených mnoho ovocných
stromov, - mladé stromky na južnom Slovensku vy-
mrzaly.

Zimné práce na poli sa začaly až po Duri, nebo-
ly však prerušené. Noči boli teplé - bez mrazov, - máj na
rastenie veľmi priajný.

Úroda v tomto roku bola mimoriadne bohatá
požehnaná, - akij nepamätáme. Urodilo sa obilia
každého druhu, zemiakov, krmu a ovocia. (V nepoh-
nojených zemiach narástla krásna pšenica, čo je veľká
riedkavosť.) Na túto hojnosť božiu budeme dlho
pamätat'. Počasie bolo príjemné po celý rok.

Bohatá
úroda r.
1929.

V tomto ro-
ku zomuli
naši občania.

V jaseňi - 5 okt. umrel starosta obce a veliteľ hasič-
ského sboru, - Jozef Országh, - muž, ktorý "mal srdce".
Požíval ictu občanov a lásku bratov hasičov. r. i. p.
Pred nim 27. augusta umrela manželka občana Jána
Pekára, - a dňa 18. okt. umrela vdova Maria Ferenciková,
matka občana Jozefa Ferencika.

Včinná im pamät'!

Pravrá-
dení fara-
ra Jozefa
Pánika.

V tomto roku, dňa februára stala sa vrusujú-
ca udalosť, ktorú padol za nevinnú obeť vdp. Jo-
zef Pánik farár zo Sv. Dura. Jedna časť dejstva tej-
to tragédie sa odohrála tu, v našej obci.

Prinateného dňa večer sa síkli členovia obecni-
ho zástupiteľstva u starostu Jozefa Országha na pora-

keďže na druhý deň mala prísť úradná komisia z Turca. Sr. Martina jednáť o novostavbe mostu na Turci. Pisateľ týchto riadkov bol ako člen tiež prítomný.

O 8. hod. 5 minút, prišiel medzi prítomných neznamy, okolo 28-30 ročný, púčerný - strednej postavy muž, v dlhom zimnom kabáte, jasno popolavý barvy a podobnej čiapke, na hladko oholený, - bez fúzov.

Predstavil sa menom Peter Skuhra a všetkým v izbe prítomným podal ruku.

Starosta ho ponúkol miestom, sadol si po pravej strane vedľa pisateľa týchto riadkov.

Čiľ svojej návštevy nepovedal, vstal sedieť. Prítomní občania si mysleli, že je starostovi, - ktorý sa ho neopýtal, čo si praje, - buďto príbuzným, - alebo nejakým známym z Ameriky a v porade nepokračovali. Sedel bez slova a pravic ruku stále držal vo vrecku zimného kabáta. O nejakú pol hodinu si pisateľ tohoto zapálil cigaretu - a Peter Skuhra si tiež vytiahol ľavou rukou a predného vrecka svojho kabáta dovnútra, položil na kolena, - ľavou rukou otvoril, vybral poslednú - plnenu cigaretu, strčil do úst a dovnútra zatvoril a ľavou rukou vopchal do vrecka. Pod horiacej cigarety suseda si pripálil a vyfajčil.

Do krátkej chvíli si prosil vody. Dostal za plný veľký pivový pohár, ktorú na dva razy vypil. Pravic ruku po celý čas z vrecka nevytiahol. Potom ešte sa malú chvíľu sedel - a povedal: „No, ale ja už idem“. Starosta sa ho pýtal: „A kde idete pán Skuhra?“ „Do Luskara“.

Kde tam príbuzných, - alebo známych? - „Idem do Garávkov“. Nato vstal, podal všetkým ruku a odišiel. Bolo za 5 minút 9. hodín.

Starosta ho vyprevadil na dvor, - a keď sa o chvíľku

Vráh u
starostu ob-
ce a medzi
občanmi

vrátil medzi prítomných, hovoril, že ho nezna, - nevie,
kto je:

O niekoľko minút manželka starostu, ktorá tiež
vyšla von, sa vrátila a hovorila, že sa patričný pred Kubi-
novci na ceste zastrelil.

Samovra-
da nezna-
meho.

Vysli sme von a našli sme ho ležať na ceste v sne-
hu. Poniektorí probovali ho kriesiť, totiž len s nosa mu
kvapkala krv.

Občan Frant. Trlička našiel odhodeny "Browning"
keď zastreleného obzrel, - povedal, - "Darobná práca, ved'
si strelil do srdca, má dosť, pozrite, - má vypálenú
vestu".

Existencie
kňazovra-
ha.

My sme ľutovali nešťastného samovraha, nevediac,
že je i zákejným vrahom, - že nie pred celými tromi ho-
dinami zo zadu zastrelil farára Pánika pri križi na kra-
ji Ďura. To sme sa dozvedeli od četníkov, ktorí prišli
asi o 10. minút po udalosti na tvárnosť miesta a ktorí ho
prenasledovali. O 10. hodine sme už počuli zvonit' v
Ďuri, zvony ^{už} zvestovali smrť farára Pánika!!

Četníci našli u vo vrecku vraha-samovraha úplne
celý "magazin" nábojov do "Browninga" a štyri náboje
v revolveri.

Mimovoľne sa nám natíska otázka; čo by sa bolo
stalo v izbe starostu, keďby boli četníci prišli o 20 minút
prav, keď bol vrah medzi občanmi? Teraz sme vedeli, pre-
čo mal praviť roku vo vrecku?

Mrtvolu
vraha v ob-
márnici.

Mrtvolu Petra Škukru sme v noci vyniesli do obec-
nej márnice v "Škládke", pričom sme sa brodili v sne-
hu po pás. Na druhý deň, - od včasného rána, až do mraku
chodili zvedavci zvedavci z okolitých obcí pozerať na mr-
volu vraha, nedbajúc ani veľkého snehu a rozhorčene na-
dávajúc - "prekliatnik-prekliaty! Po poludní ho prezle-

i súdna komissia z Turč. Sv. Martína, za dva druhý den bol vo sv. maršskom ^{obecnom} cintorine pochovaný. Evanjelický duchovný z Košoviec odoprel cirkevný pohreb samovrahovi.

Pohreb.

Nevinná obet, - farár Jozef Pánik bol pochovaný za veľkej účasti kniazstva i obecnstva dňa 28. februára vo Svätom Dúri. Pohreb farára Pánika.

Ľudia si dávali otázky - prečo to spravil? - čo mu Pánik zavinil?

Príčina, - ako sme sa pozdejšie dozvedeli, bola zaslepená pomsty.

V roku 1925. bola spáchaná krádež vo filiálnom kostole na "Poliku". Hoci páchatel "veľkej kválosti neodnísol, - vtedajší sv. dúrsky farár, vdp. opát Anton Huidelka ju uznámil čestníctvom a oddal i tam nájdenu vojenskú knižku, vystavenú na meno Petra Skuhru, ktorá slodžovi vypadla, keď, - odháňajúc, tisonil sa cez oblak. Príčina vraždy.

Podľa knižky, čestníci Skuhru zlapali, zatkli a siid ho odsúdili. Pred súdom sa bránil tým, že je nevinný, lebo knižku mu v Pribouciach na záhrave ukradli.

Ľud mu to neuveril, odsúdili ho, uväznenili a vraždu spáchal na tretí den po návrate z väznice.

Teda, pomstvil sa dúrskému farárovi, nevediac, alebo nezbajúc, že nim je už osoba druhá a nie ten, ktorý kostolní krádež uznámil, čo bolo ináč jeho povinnosťou.

Vdp. Anton Huidelka umrel v Košoviach 29. nov. 1927.

Udalost tito, príbeh vraždy, prenasledovanie vraha, dľa udania viťtého svedka Jána Flanka tunajšieho občana, - ktorý neb. vdp. Jozefa Pánika odprevádzal z tunajšej fary domov do Dúra, teda na poslednej ceste za živa, - vo farskej krónike podrobne opisal vdp. pán Jozef Plugopolský, vtedajší správca (administrátor) fary vo Sv. Marii. Udalost' podrobne opisana vo farskej krónike sv. mesi. k'ij

Dollatočine sa porovnamávajú, že dňa 27. okt. 1929 byly tie volby do národného shromáždzenia. Bolo už 29. pol. strán.

Volby do nář. shromáždzenia v r. 1929.

Volebná miestnosť bola u Jána Ondriška starostu obce po smrti Joz. Országha. Komunistických hlasov, ktorých v predvolbách volbách bývalo u nás 11, - už nebolo. Miesto nich byly hlasy za stranu Národ-

ne

demokratickej a tiež sociálne demokratickej.
Pri týchto voľbách Hlinkova slovenská ľudová strana
v porovnaní ku voľbám r. 1925. oslabla.

Rok 1930.

Po úrodnom 1929. roku prišiel nepriaznivý rok 1930.
Lima bola mierna, jar chladná, - daždivá. Jarné práce
sa konaly v blate, - na silu. Prezimovala i mnoho mišiči,
ktoré sme na nariadenie vrchnosti na jar kántrili otrá-
vou. Začiatkom júna prišli horúčosti a severné vetry, - vy-
sušenie pôdy sa hlboko rozpukala. Zemiaky bolo ťažko
obarať. Suchota trvala až do žatvy, - do konca júla.

Horúčosti
a suchota v
júni a júli.

Už prvé dátky v ľahkých a piesočnatých zemiach
nekvitli, medvoľky ani do hlávok, uschly na koreni. Dra-
hé sa prebudily a začali rásť až sa daždivého počasia v
auguste, - a kosili ich ku koncu septembra.

Dažde v
žatve.

Páiminy boli obstojne vyrastené, ale sa ich mnoho
zrazilo v žatve na daždoch, porástly, pohnilý.

Neúroda.

Jariny boli riedke a drobné. Na pokosení prišiel
dažď, a, - čo sa malo urodilo, posväzalo sa na polyzhni-
te, vymrvení, porastení. Vyčiasilo sa až koncom augusta.

Zemiakov sa urodilo hodne, ale tretina bola branta-
vyjak-nadchnutých. Kamu bolo málo, lebo i travy na sena boli
riedke a mladšie nenarástly. Pšiš sa, kto mal nejakú záseň
ku ľánskeho.

Smrteľná
nehoda vdp.
Karola Štra-
mára.

Koncom septembra tohto roku tragicky zahynul počas
mobilizácie v blízkosti Sv. Kríža nadv. Hronom vdp. Karol
Kramár, farár vo Sv. Duri a správca odn. našej farnosti. Dokonal
v nemocnici v Turci, Sv. Martine. S ním spolucestujúciemu org.

učiteľovi p. Gabrielovi Duchanovi sa nič nestalo, vyviazol bez zranení.

Rok 1931

bol predošlému veľmi podobný i s prínosmi i na úrodu. Keď koncom mája prišla suchota a trvala do poly júla. Dážde, tak ako v roku predošlom, prišli v čiatke a zapríčinili mnoho škody v obilí. Druhé dažďeliny zhnúly na radkách a ostrinách. Občanovi Pekárovi zhnúla na farskej aemi, ktorú mal v árende pokosená druhá dažďelina, za ktorú mu na "koreni" nikali 1000. Kčs. Zhnúť ju vystlal pod dobytok v "Pažti". Dážde sa pretiahli až do druhej polovice septembra a sušeniu mláďax nebolo konca - kraja. Jaseň bola tiež mokrá a chladná. Začiatkom novembra prišiel sneh, ktorý však zmizol, - a od poly do konca novembra bolo počasie dovt' prajné.

Úroda a počasie.

V jaseňi tohoto roku byly obecné volby. Za starostu obce zvolený bol občan Ján Pekár, - námestným ustal občan Frant. Falička.

V tomto roku sa budovala obecná strážnica, a v decembri - pred vianočnými viatkami - sa započala so stavbou mostu.

Stavby.

Koncom roku minulého, v tomto, a v rokoch nasledujúcich sa mnoho hovorilo a písalo v svetovej hospodárskej kríze. Niečo o tom, - čo to bolo, a ako sa javila? a ako sme ju videli a prežívali my?

Už v roku 1930. rapidne klesala cena dobytka a cena všetkých poľnohospodárskych produktov, dane a poplatky však neklesly.

Hospodárska kríza.

Továrne - fabriky maly úplne oklady hotovými výrobkami - tovarom. Pre nedostatok odbytú obmedzovaly, ba i zastavily výrobu a robotníkov prepisťaly. Začala sa hovoriť o nezamestnaných, ktorých počít' po mestách zo dňa na deň rástol a časom doviadol závratné číslice.

Obmedzo-
vanie práce. V našom okrese všetky priemyselné podniky obmedzili
a časom si úplne zastavili výrobu. Začali s tým najprv ma-
jitelia parných pil - Židina. (Turček, Diviaky, Priborci, Vútky)

"Dovoľenie". Obmedzila výrobu "Stolická", - "Telukóza" tehelná
a vrútocki ^{železi}dielne behom dvoch rokov svojimi smluvnými
i takzvanými "provizórny" ^{zamestnancov} "dovoľenie" každých šesť
tyždňov.

Nezamest-
naní a ich
podporovanie. Štát nezamestnaným dával podporu, zaviedol tak-
zvanú stravovaciu akciu. Po obciach boli nariadené zbierky
a soshierané milodary, - potraviny, šiatstvo, peniaze rozdeľované
odľa počtu členov rodiny.

Zbierky. V decembri 1931. pred vianočnými sviatkami bola v
našej obci prevedená takáto zbierka i zvlášť pre miestnych
nezamestnaných.

Po mestách, kde bolo na stá nezamestnaných, boli
v zimných mesiacoch sriadené zvlášťne kuchyne a tam sa da-
valy zdarma obedy - večere slobodným. Živitelia rodín dostá-
vali zvlášťne listky - poukážky na chlieb a iné potraviny na notárs-
kom úrade, odľa počtu členov rodiny, čo si potom brali z obcho-
dov. I pri tejto starostlivosti úradov, denne prechodilo hodne
nezamestnaných ako vandrovníkov a zöbrákov po dedinách.

Kuchyne
pre nezamest-
naných. V Turč. Sv. Martine bola tiež sriadená kuchyňa pre ne-
zamestnaných mesta, - u Jesákov. Viackrát sme mali príleži-
tosť vidieť, ulicami mesta kráčať mladých nezamestnaných
s vyajuvavou tvárou, - "na obed, - pre fasing" - s lížicou za-
strčenou do ľasovej kabáta.

Demorali-
zácia. Táto starostlivosť z mnohých mladých ľudí narobila
darebákov, ktorí sa vyhýbali práci, - ich zdemoralizovala.

Malý príklad: Plečan Andrej Ondrik hovoril, že ma
vlastne vä videl v Turč. Sv. Martine, keď jeden roľník zo
Slov. Pravna doviezol v tomže notariáte soshierané potra-
viny, - strovy, - mičky, - zemiaky, pre martinských nezamestnaných.

Zastal s vozom na určenom mieste pred "Fesikom", - a vsiel tam požiadať "nezamestnaných", aby mu pomohli poskladať s vora a odmiešť to, čo pre nich doviezol. Hoci ich bola plná miestnosť a hrali veselé v karty, nikto nejavil ochotu ísť skladať a odmiešť.

Konečne sa vybral jeden. Potom však zvrátil skladať, - milý "nezamestnaný" so slovami, - "ja jeho Boha, - či len ja budem z toho žiť?", - ja sa vy..., "odišiel a gardu nechal tam samého, ktorý potom dovčasne s hádzal na chodník a odišiel.

Staly sa však i opačného druhu prípady, totiž také, kde mladí ľudia neštítia sa žiadnej práce, chcú pracovať, ale ju nemajú.

Ďalší malý príklad: Vo fesiungovi nedelňu roku 1934. pred večerom písal týžto riadkov kámil svoj dobytok. Prišiel ku nemu pred maštal dost' slušne oblečený mladý muž a sa mu predstavil. Jeho meno nevediem. zaujímal sa o miesto, sa spolovního pastiera ku kravám. Žiadal som robotní knižku.

Právanie
za právu.

Podal mi do ruky maturitné svedectvo (vysvedčenie) z presovského gymnázia a odporúčanie preláta Andreja Hlinku do baňsko-lystieckeho seminára.

Ja som vyzasal a radivene som sa ho opýtal, či to oraj myslí vážne? Totiž aby človek, ktorý si v školách hlavu lámal za toľko rokov, sa podujal púšť kravy, - veď je to nemožné a bolo by to nedôstojné.

Odpovedal mi smutne: Som sirota, - matka vdova mi umrela, kým som slúžil ako vojak, ostal som sám, - nemám nikoho. Príbuzných, ktorí by ma mohli napomáhať, - nemá. Do seminára ma neprijali, majú ich dost'. Prácu, - zamestnanie dostať nemôžem, - kvadrant, nechcem ani nebudeť. Chcem aspon žiarit'. Čo sa divíte? Veď u nás v Presove a v mestách nielen maturanti, ale i skončení vysokoskoláci sú bez chleba, - bez zamestnania,

žijú budú rodičom na kuku, - alebo chodia ako pracovný tábor - do hory drevo strihať."

Mne, hlboko dojatému sa slza vkradla do očí. Odpo-vedal som mu, že to, čo žiada, - neurobim, nesmiem urobiť, s rúty ku školám, ktorí skončili. Sklamanej odíšiel. Stocoval u občana Jozefa Ferencíka. Ja som sa neodrážal hlasitého plaču!

Onyake tri týždne som sa s radostou dozvedel, že bol prijatý do misijného domu v Nitre. Vďaka Bohu!

V máji toho istého roku cestou do Šošovíc ma dohánil absolvent, vysokij školy lesníckej, ^{leč} ktorý tiež putoval poši a lúčk po Slovensku za zamestnaním, - za chlebom. Páty mal už ošuchanie a deravných topánok mu trčaly pesty. Ten bol záľajší, než vyspo-mennuty. Z osud tohoto nezamestnaného inteligenta - vandrača ma dojal k plaču.

Zamyšli sa milý čitateľ sa povieš, - čo je hospodárska kríza?!

Naša obec mala stýroč nezamestnaných. Títo dostávali list, ky na potraviny a oblieč v Šošoviciach.

Rok 1932.

Spornýma prácami ^{sa} začalo v druhij polovici apríla, bolo mok-ro a chladno. Bez jar bola mizna v km. Dolytok na pašusme vyhnali vo sv. dušný pondelok - 16 mája, na silu, lebo paše bola milo. Tento rok je pamätný neirodov pšenice. Potva sa vysy-palo, - padla na ňu záraza, ženo, ako sa začalo virať, - vyvíšať, zaškrelo a uschlo. Slama dostala farbu, ako paprika alebo te-
la. Ž 10-15 kúčov sa nenamlátilo viac, ako jedna, - pol dru-
hij miery. Nemalo žiadneho jadra, ani drubež, sliepky ho nechcely, ba i
lynuly od neho. Na nič podobného sa ani najstarší občania nepamä-
tujú. Pšenice na siatie nám zadovážily irady so slávou. Uroda
jarin, šateliny, zemiakov, ovocis, krmu bola obstojná.

V tomto roku 24 marca bol poslaný na tunajšiu faru za správou-
administrátora vdp. Julius Felic.

Neirodov
pšenice zá-
razou.

V júni tohoto roku maturoval na Ľurci, sv. martinškom gymnáziu tu-
najší rodák Emil Ondřík. V štúdiách pokračoval ako hospodár v
kat. seminári v Žanckej Bystrici.

Rok 1933.

Tento rok bol stredne úrodný. Prvú dateľinu poškodenie boli jar-
nými mrazmi. Druhá narástla pekne. Väčšinou boli ^{ťaž} pekné. Najmä Pekne sa-
sa osvedčila pšenica, ktorú sme dostali minulý jeseň na siatie. miny.

Narástla i stará domáca, ktorú ľudia, - zaraxenci, - drobní, - s
obavou či siďe, - zasiať. Najslabšia bola úroda zemiakov. Úro-
dilo sa ich o polovicu menej ako za posledné 2 roky. Boli zaraxe-
ní. V ľahkých, piesočnatých zemiach sa sotva vrátilo sadenie. Úroda
zemiakov.

Na Morave, južnom Slovensku, okolo Zvolena sa ich takmer nič
neurodilo. Ich cena vstúpila. Priekupci platili za 100. kg. doma
30-35 Kčs. v jeseň, čo je zriedkavé.

V auguste tohoto roku boli v Titve takzvaní "Prábinovskí" sla-
vy. Z našej obce sa zúčastnily 2 mladi - inteligenti.

Dňa 10. júna umrela mladá žena Anna Grajciarová, jedna z najstarších
všetk obce.

Rok 1934.

Na úrodu obilia bol o niečo slabší, než rok predtým.
I v tomto roku jarné mrazy poškodily prvú dateľinu, osta-
la riedka a drobná. Nikde ju ľahšie strniško prevyšovalo. Úroda
Druhá však nahrádila to, čo chýbavalo prvej, - lebo poláhla. a počasie.

V auguste v začiatku okolo 15. ho prišli dažde a sme sa, vi stracho-
vali v osine pokosených jarín. Po štyroch dňoch sa však vyčá-
silo a úrodu sme posväzali bez väčšieho poškodenia.

Úroda zemiakov bola dobrá.

Obilný monopol. V lete tohoto roku vstúpil do života obilný monopol. V jaseňi zvirila tu i na okolí nákazlivá choroba na ošipa. Diel na ošipani vo veľkých rozmeroch. V Košovciach behom jedného týždňa zhybnulo vyše 200. ošipuných paní.

Na jar, v apríli tohto 1934. roku stala sa tu udalosť ktorá svojou špinavosťou pobúrila väčšiu časť občanov obidvoch obcí.

Provokatívna hortošárka agrárnej strany s umelými hnojivami. Totiž dňa 19. apríla došlo členom socovsko-sv. marš. "rolníckej besedy" do valcho vyše 80 metrických centov umelého hnojiva v nižšie polovičnej cene. Poznámava sa, že táto "rolnícka beseda" v našej obci zanikla ešte v roku 1923, avšak v r. 1928. bola "pokusnými semenami, subvenciou, umelým hnojivom, a sľubmi na novo vzkriesená.

V tomto čase mala v našej obci štyroch členov, ktorých mená neuviediem. V susedných Socovciach ich nebolo, nebolo viac. Počtom sa rozmnožili až po tejto umelohnojivovej hortošárke, totiž v Socovciach pribudli ešte dvaja.

Týchto 8. "rolníkov" besediarov si medzi sebou rozdelilo došlé umelé hnojivo. Rozsievali, rozsyjali ho po poli, líkach i neoväčitočných brechoch s posmešným, škodradostným i uitažným výrazom na tvári, - akoby na vzdor svojim spoluobčanom roľníkom - neagrárnikom. (Moj sused ho syjal i na celkom neoväčitočný breh nad Laskárom a na barinovatú líku - kahuž na horných líkach.)

Sochovce - obci veľké rozhorčenie. Nie zo závidosti, ale preto, že umelé hnojivo pod úradným titulom: "Živeľnou pokrmou poskytnutým roľníkom" - poskytla Slovenská Zemedelská Rada v Bratislave. Na túto štátnu ustanovizeň každý daňplatiaci občan na Slovensku od svojho domového základu platil a plati 12 % v dani.

Zemedelská Rada od jej vzniku opanovaná ag-

rárnikmi, (politickými roľníkmi"), tieto pomoci postihnutým slovenským roľníkom neznamenala najprv patričným okresným a obecným úradom, ako to bolo jej povinnosťou, ale agrárnym sekretariátom. A tieto záse "roľníckym besedám" svojoho obvodu a tak sa mohlo stať, ako sa i stalo, že obecensťvo, roľníci, krom stanov "besedy" o tejto pomocnej akcii nič nevedelo a sa o ňu nemohlo zúčastňovať.

Pisateľ týchto riadkov sa dozvedel z prípisu agrárneho sekretariátu v Turč. Sv. Martine, zaslaného predsedovi miestnej "roľ. besedy", že tieto pomoci postihnutým roľníkom "vymohol" p. krajský poslanec Ján Ursini - pre roľnícke besedy v Turci. (Teda nie roľníctvom, ale len roľ. besedami).

Čože pred rozdelením hnojiva ohradil sa pisateľ týchto riadkov proti takémuto postupu u okresného hospodárskeho inšpektora v Turč. Sv. Martine, avšak márne, lebo postup bol "správny". (Hosp. inšpektor bol Kozlovák).

Na tomto perverznom čine vo spoločnom protestnom pamätnom spise i pripisnici sa ohradili občania trahobiec, - Locoviec, Sv. Marie a Sv. Dúra na Zemedelockej Rade v Bratislave, (5 mája 1934.), avšak márne, ani odpovede nedostali.

Záležitost' bola i predmetom interpelácie na zasadnutí okresného výboru, (zval sa člen za Glinkovu slov. ľud. stranu vdp. Dr. Silvester Jung dekan-farár vo Sv. Michale.) Pán okr. náčelník Dr. Barták sľúbil, že záležitosť dia vyšetriti úctníctvom, - no ostalo len pri sľube, - celá vec zaspala. "(Nič sa nestalo!)" Poznámam, že podobných činov sa ani stará maď. vláda nedopustila.

Milý čitateľu! Ak niekedy zavládnu na našom milom Slovensku iné pomery, - vší sa v duchu do tohto, čo som opisal, sa do mnohého, tomuto podobného, - posúdi a uváž, ako nám padla, keď sme sa museli dívať, ako sa naše

maximálne groše v ťažkej hospodárskej kríze v prospech jedných-
dvoch "štátnotvorných" politických strán kortesovalo.

Posud', - či to nebol boj štátu proti občanom a - nasledne, - či nebol ospravedlnený boj občanov proti takému-
to "štátu".? Veď podobné veci sa dialy často. (Zlytkovi
majetky, statisícovi subvencie pol. kortesom, rozmahani mili-
ony agr. tajomnici, atď.) Museli sme veriť, že je to "demokrá-
cia"

Otče nebeský! Ak niekedy dopustiš ťažkú chvíľu na
tento "demokraciu", - ako obstojí tento náš štát?

Náš rodák
prof. Dr. Jozef
Hrabovský.

V školskom roku 1933-34. započal svoju činnosť
na gymnáziu v Ružomberku mladý profesor, tenaj-
sí rodák p. Dr. Jozef Hrabovský. Od septembra tohoto
1934. roku učinkuje na gymnáziu v Turč. Sv. Martine.
Na tomto istom i maturoval v roku 1928.

Rok 1935.

Lima, jar
a jarné pra-
se.

Lima bola mierna s malými mrazmi. Zimna trvala do
polu februára. Zarnie prázne sa začali koncom marca, trvaly
celý apríl a boli prerušované dažďami. Sadenie zemiakov
sa pretiahlo takmer do konca mája.

Parlament
ní, krajins-
ke a okresne
volby.

Volobne
agitácie.

V tomto roku, 19 mája boli volby do poslaneckej sn-
movne a senátu, - 26. mája do krajiny a okresov.

Predvolebná agitácia sa začala v apríli. Bola tu-
há - bezohľadná. Začala sa sberkov agr. strany pre "chu-
dobných a nezamestnaných". Týmto potom, ako sa tom pís-
la tlač, po ľudnatých chudobných obciach v Trave, Trenčian-
skej a iných, rozdiľovali satstvo, - olivo, palenku, potraviny
atď. a ešte viac sľubov. Kládne strany potrebovaly volí

čov, - volebný materiál. Vláda zrejme nadvrhovala stranám
sládnym, autonomistický blok, - stranu slov. ľudovi a ná-
rodnú znevažovala na každom kroku, - kde sa len dalo.

Zlhabala volebné letáky, konfiskovala, cenzurovala den-
ní tlač autonomistickú. Nečítala však papier na letáky
svojich strán. Boly nimi zaplenení i po malých obciach parka-
my, humna, domy. Vo väčších obciach ešte i na cesty malo-
vali čísla svojich pol. strán, - Volte č. 1 - Volte 1. i.

Počas volebného boja autonomistický blok mal v okre-
se dve veľké ľudové shromáždenia. Prvé bolo v nedeľu, dňa
29. apríla v Stuh. Tepliciach, kde k veľkému zástupu preho-
vorili min. m. s. Dr. Jozef Tiso, básnik ev. kňaz skartin
Rákus a Dr. Skilos Vančo.

Druhé bolo zadržané v sobotu po poludni pred voleb-
nou nedeľou 18. mája v Turč. Sv. Skartine. Účastníci tohto
shromáždenia naň nikdy nezabudnú.

Prehovoril vodca národa prelát Andrej Hlinka, - Ra-
kus, Vančo a iní. Politickí záporci, - agrári, česki
socialisti, soc. dem., komunisti chceli toto ľudové shro-
máždenie za každú cenu rozbiť, znemožniť. Spustili
ohromný rev, pískot, hádzali kamením, četnictvo muselo
túto najati, - bezriadnu lúzu niekoľkokrát rozháňať.
Sto sa pozdejšie zistilo, robili to ľudia najati, platení.
Ešte i žiakom martiných škôl - mestianok rozdal riadi-
tel ľelba - čich, písťelky.

Volby, - napriek všetkému úsiliu neprijímkov,
jak parlamentné, tak krajské a okresné, - pre antono-
mistický blok byly vítané.

U nás sa volilo v dome starostu Jána Pekára, kto-
rý bol volebným predsedom. Aut. blok dostal viac, než po-
lovie hlasov.

Vo volbe do okr. zastupiteľstva bol zvolený i tunajší

Ľudové
shrom.
v Stuh. Tep-
liciach

Ľudové
shrom.
v Turč. Sv.
Skartine.

občan menom Jan Káčko, ktorého na tretom mieste kandidovala Hlinkova slov. ľudová strana.

Úroda obilia v tomto roku bola stredná, urodilo sa však hojne zemiakov, ktoré následkom neúrody v iných krajoch štátu mali dobrý odbyt i v jaseňi i na jar roku 1936. Z našej obce sa ich predalo vyše 2 vagónov.

Úroda druhej želez. koláje. V jaseňi tohoto roku sa započalo so stavbou druhej želez. koláje Vrútky - Horná Štubňa. Touto stavbou sa dostalo práce a zárobku mnohým nezamestnaným našeho okresu. Z niekoľko našich nezamestnaných sa našlo trvalú prácu a skromný zárobok.

Zomrelý občan. Dňa 14 mája tohoto roku umrel najstarší občan obce Andrej Prokša.

Dúľ na vsi púne. V jaseňi tohoto roku vyhynulo mnoho vsi pún. V košovníach v októbri za jeden týždeň vypadlo vyše 200 kusov.

Rok 1936.

Úroda obilia. Rok 1936, ako každý priestupný, - nebol dobrý. Zima bola slabá, - bez snehu a bez sanice. Sanica trvala len tri dni koncom januára. Mäso, v udiarňiach pověšané sa zkažilo. Sneh, ktorý padol v malom množstve, ich neč skapal a viac nepadol. Čím častejšie však pršieval dážď. Drevo sa nemohlo voziť na sanici ako v rokoch minulých, ostalo v hore. Robotníci pracujúci na stavbe druhej koláje s malými prestávkami pracovali celú zimu. Dobili násypy a kopali štrk v bani pri Vrúci. Pri tejto práci vo februári stalo sa nešťastie, ktoré zavinili robotníci. Totiž, napriek zákazu podkopávali. Pánila sa takto pod kopaní štrku. Kopaním zamrznutá vrstva a viacerých zasypla. Výsledok - 1. mŕtvy, 2. ťažko a viaceri ľahko zranení.

Jan bola dážďivá, práce sa odťahovali nebolo im konca.

knaja. Okopávačka následkom daždivého počasia sa máji a júni Daždive
sa silno púťahovala. Úroda obilia bola podpriemerná, - dost sla- počasia.
ká, zemiakov sa uradilo menej ako v roku predostom. Kopenie
zemiakov trvalo do polovice novembra, - bola totiž i jaseň dia-
divá a studená.

V lete, v júli, do poly augusta sa objavilo mnoho husenic, Zápľava
záplava. Turker úplne anivočily kapustu a iné okopaniny. Táto Zápľava
pliaga nebolo možno zložiť, napriek tomu, že ľudia ich zbierali husenic.
a topili. Až v poly augusta, keď už všetok list zožrali, uskli.

V novembri tohoto roku, - ako je to na inom mieste spome- Váľkovanie
nute, - konalo sa váľkovanie vicinálnej resty. vic. resty.

Koncom februára tohoto roku vysvätený bol za knaža v Primicie
Banský Bystrici náš rodák, dôstojný pán Emil Ondrik, syn nášho rodá-
ka d. p. Emi-
občana Andreja Ondrika. la Ondrika.

Novokňaz prvú sv. omšu Otcu Nebeskému obetoval v ka d. p. Emi-
našom chráme, v chráme, kde bol krstený - v prvej postnej nedeľu, la Ondrika.
dňa 1. marca. Táto, - doposiaľ vjedineľá udalosť v našej obci,
mala rás radostný. Obec sa na ňu pripravila dľa svojich skrom-
ných síl. V piatok a v sobotu pred primiciami upravili sme
restu od rodniého domu primicianta až do chrámu božieho
naviačianim strom, lebo bolo veľké blato. Chrám boží bol
vyzdobený sa zakupeňi boly pomiektorá kostolné vci.

Kanonicom primicianta bol miestny vdp. farár Julius
Felix a kazateľom vdp. Jozef Genáček farár zo Sv. Dúra.
Pri slávnostných Bohoslužbách poslúchovala novokňazovi i
niekoľko bohoslovcov - budúcih koligov.

Chrám boží bol preplnený nábožnými veriacimi do svet-
kých strán - a tiež zvedavými iného vymanania.

Po skončených službách božích udeľil novokňaz veria-
cim svoje prvé knázske požehnanie.

Odišiel za kapličku do Detvy. Nech ho Všemohúci spre-
vádza a posilňuje!

Zosnulá začiatkom augusta tohoto roku bola pochovaná jedna z
Luz. Haršův najstarších vóob v obci ^{vdova} Zuzanna Haršalová, rod. Polie
lová. Ková, - matka p. Zuzanny Fekčovej.

Rok 1937.

Zima a samice. Zima bola mierna, len niekoľko mrazov v januári
bolo silnejších. Lancia trvala do poly februára, - stačila
sa povosieť drevo na sarniak. Zarnia sejba sa skončila v

Zarnie práce. apríli a zemiaky boli posadené začiatkom mája. Tejto
jary sa muselo vyorat mnoho raši, lebo bola postihnu-

Vyoranie raši. tá plesňou a vyhynula. Vlastne, - ešte minulý jeseň
veľmi riedko posahovala. Tie, ktoré sa nevyoraly, boli
celkom riedke, - len $\frac{1}{3}$ normálnej úrody. Neurodilo sa
jej ani tolka, aby bolo dost na siatie v jeseni.

Osivová akcia v jeseni. Bola prevedená osivová akcia. Fotix, - okresný
úrad sa zemedelcká rada v niečo ľavnejšie zadovážili
na siatie asi 50% potreby, z rozličných krajov štátu, naj-
mä z Moravy. V našom chotári sa dobre osvedčila, - hojne
sa jej urodilo.

Úroda. Úroda obilia v tomto roku bola podpriemerná, sla-
há, zharila však úroda zeleného krmu a dateľiny. Ze-
miaky, hoc sa ukázaly pekne, ostaly posthodené dlhokrajú
sím úvädom koncom augusta a v septembri. Mnoho bolo
bevtarých a na kaón zhnitých už pri kopaní.

Rozvodnený Turice. V dňoch 10-12 septembra sa rozvodnil Turice, - a voda
pokosení mláďaz z "Kúta" odniesla, - nepokosení zablhenila
natolka, že sa nemohla s kmit, - len vyotlat.

Podobne ako v roku minulom, i teraz mnoho škody zaprí-
činily húsenice. Húsenice.

Na nariadenie vlády, preto, že už začala hro-
ziť vypuknutie vojny, začalo sa s organizovaním civilnej pro-
tiletickej obrany. (C. P. O.) Jej organizátorom a veliteľom Organizá-
cia C. P. O.
sa stal občan Ján Fanta. Bolo usporiadaných niekoľ-
ko prednášok a poplachových cvičení.

V zime 1937-38. ~~sa~~ bol usporiadaný v Mošoviach Záchrannej
kurz v
Mošoviach.
záchranný - samaritánsky náukobeh pre okolité obec.

Obce boli povinné vyslať účastníkov. Na kurze
prednášal i prakticky vyucoval obvodný lekár p. Dr.
Jvanov.

Dňa 14. sept. tohto roku zomrel v Línach prvý
prezident "Osloboditeľ" česko-slovenskej republiky -
T. G. Masaryk.

Smrť pre-
zidenta
"Oslobodi-
teľa."

Zosnulý prezident od konca roku 1935, - keď sa
pre svoj pokročilý vek (1850. - 1937.) a telesnú slabosť vz-
dal svojho úradu, žil v Línach na odpočinku.

Smútočnú vzpomienku na zosnulého usporiadaly
obce Sv. Maria a Lovoce dňa 19. septembra v obecnom dome
v Lovočiach spoločne. Účastnili sa občania v hodnom Smútočná
vzpomienka.
počte, tiež školské deti s učiteľom a dobr. has. sbor.

Prehovorili páni starostovia obcí, p. Frant. Hlanxel za
Lovoce, p. Ján Pekár st. za Sv. Mariu, p. sp. učiteľ Anton
Plavanský a veliteľ hasičov p. Frant. Flička.

Večná mu pamäť!

Bez svätodušnej sviatky tohto roku v dňoch 16-18. mája
usporiadaný bol v Prahe roľnícky zjazd. Z našej obce sa
s účastnil občan Ján Pekár mladší.

Roľ. zjazd
v Prahe.

Starby prevedené v našej obci v tomto 1937. roku
sú uvedené na inom mieste.

Rok 1938.

Historický
rok 1938.

Opísať tento historický rok je nie ľahkou prácou. Zažilo v ňom obyvateľstvo mnoho vzrušujúcich chvíľ. Žilo sa v stálom napätí - čo bude? Zmenila sa v ňom mapa Európy atď., atď.

Dr. Ivan Šte-
rer učára
politikov
H. S. L. S.

Hneď za nového roku pobúril a urazil väčšinu slovenského národa - Slovákov - autonomistov soc. demokrat, - minister spravodlivosti, - Slováka - Dr. Ivan Šerer.

V novoročnom článku nem. časopisu "Bohemia" surovo napadol politikov Hlinkovej slov. ľudovej strany - a nazval ich "sopľošmi a všivákmi". "Všetci chcú mier, len sopľoši a všiváci nie." (Podpisateľa -

On totiž, - ako politický a bohatník, zbytkár a milionár už nebol, všivákom.)

Na túto sprostú urážku mu H. S. L. S. nemohla dať ani náležitú odpoveď, - pretože jej tlač bola konfiskovaná a cenzúra patrila do resortu jeho ministerstva.

- Odpoveď ostala na pozdejší dobu. -

Šesťdesiatka
Dr. Milan
Hodža.

Dňa 1938. dožil sa p. ministerský predseda, súčasný redaktor Dr. Milan Hodža svojej šesťdesiatky. Jeho jubileum oslávili obec Sv. Maria - Lovce spoločne v obecnom dome v Lovcoviach.

Prehovoril pán Jozef Antal vedúci notár z Kláštora pod Znicvom.

V stručnej prednáške sboznímil počtuných poslucháčov sa životom a dielom jubilanta, ktorého si obec zvolila za aj za čestného občana.

Zarnie prá-
ce v poli.

Zarnie práce na poli sme konali v apríli pod doh-

mom marcových udalostí, totiž pripojenia Rakúska k Nemecku.

Pracovali sme v dusnej atmosfére pol. udalostí. Stísnení sme sa pýtali a čakali čo bude ďalej? V tomto čase totiž predložil vláde svoje požiadavky voči sudetských Nemcov Konrád Henlein.

Krem toho čakali sme i vzácnu návštevu z Ameriky, delegáciu amerických bratov Slovákov, ktorá mala priniesť originál takmnohokrát spomínanej Pittsburghskej dohody.

Delegácia došla koncom mája, - v čase prvej, čiastočnej mobilizácie, - vyhlásenij 21. mája, - pod vedením vodcu slov. ligy, - Dr. Petra Hlečku predsedu a Josefa Hlušeka redaktora. Prvá cesta delegácie viedla do Ružomberka, navštívila chorého vodcu národa, osv. p. preláta Hlinku a ukázala mu ^{prinosený} originál Pittsburghskej dohody, - tej dohody, - na základe ktorej sa utvorila republika Česko-slovenská, štát Čechov a Slovákov, - ktorú osnoval a podpísal prvý prezident, J. G. Masaryk, a ktorú dohodu ten istý prezident, viacerolomne nazval zdrapom papiera, a vyhlásil za falzifikát, - za falzum.

Príchod
americkij
delegácie.

Originál
Pittsburghs-
kej dohody
na Slovensku

Na uvítanie vzácných hostí vyvolala H. S. L. S. viacčlennú delegáciu pod vedením poslanca Karola Lidora na návrat až do poľského prístavu Gdynia. Keďže toto v Gdyni a bolo v čase prvej mobilizácie, čechoslovácka tlač, - zvlášť Zvěstie S- Zet, vyrušil sa zvlášť na Lidora, obviňujúc ho zo zbabelého úteku pred nastávajúcou vojnou.

Uvítanie
ame. deleg.
v Gdyni a
S- Zet.

Vo svätodušnej nedeľu, 5. júna sa konal mani-
festačný sjazd H. S. L. S. - v Bratislave. Príšlo naň
vyše státisíc Slovákov a autonomistov zo všetkých

Manifesta-
čný sjazd
H. S. L. S. - 5. jú-
na v Bratis-

strán Slovenska, aby v prítomnosti vodcu národa And-
reja Hlinku a vodcu amerických Slovákov manifesto-
vali za slobodné Slovensko. Na tomto historickom sja-
ze už posledný krát vystupuje verejne chorý vodca Hlinka,
povzbuduje svoj národ, zanecháva mu svoj odkaz, tí-
ri sa s národom, ťehná ho a predpovedá blízke víťaz-
stvo. — Bohužiaľ, že z našej obce, čiže miestnej organi-
zácie H. S. S. S. nemal nik možnosti sa na tomto historickom
sjaze zúčastniť.

„Rolnícky
deň“, čiže
trucmanifesto-
vania agr.
strany.

Ako odvetu na veľkolepý manifestačný sjazd
H. S. S. S. čechoslovenské kruhy - najmä agrármici, dali
odpoved' usporiadaním tzv. „Rolníckeho dňa“ v Bratisla-
ve, zadržali ho hneď na druhý deň, v pondelok svä-
todusný. Svojou „trucmanifestáciou“ chceli diskredi-
tovať, zlákať sjazd H. S. S. S. „Rolnícky deň“ uspori-
adali pod heslom „za jednotný čechoslovenský národ“.

Naši traja
„manifestan-
ti“

Agriárni tajomníci v luxusných autách behali po
dedinách, verbovali, najímali účastníkov „manifestan-
tov.“ V piatok pred Turčimi - večerom zavítal do našej
obce v luxusnom aute agriárny tajomník Gulis z Turč. Sv.
Martina, - hľadal predsedu „Besedy“. Bohužiaľ, našiel
troch zaslepených „manifestantov.“ Ich mená neuvie-
diem, aby sa nikdy nehanbili za nich sguovir.

Ďalšie, - rolníci - besedári existujú len z vďačnosti za
doposiaľ poskytované výhody, (za umelú hnojivo v roku 1934,
za obdržanie subvencie, atď. - atď., - a tiež aby pri dáva-
ní podobných „pomocí roľníctvu“ v budúcnosti tento
„starostlivý“ pán tajomník na nich nezaraboval, - v do-
brej nádeji išli manifestovať.

So Lidmi, za roľníkov preoblečenými čechoslo-
venskými úradníkmi, a majúcimi ^{zaníma} kľúčikmi hričovými, atď.
atď., sverne volali „Na zda-á-á-á“, prisahali vernosť

obzvlášť v tomto čase veľmi „jednotnému československému národu“, - a axda nepohrdali ani v hojnom množstve prihotovenými porciami gulášu.

Hlavnostným rečníkom „Kolníckeho dňa“ miesto Ľva. Hodžu, ktorý nedošiel, - bol autonomistom smutnej známky posl. Ján Ursiny.

Takto pomínuly turistické sviatky 1938.

V nasledujúcom týždni boli prevedené u nás a v Lovcoviach obecné voľby.

Členmi ob. zastupiteľstva sa stali občania: František Fr-
lička, Jozef Frlička, - Ján Pekár st. Ján Krupca, Jozef Ferenčík,
Jozef Šekec, Ján Ondruk, - Ondrej Ondruk, - Anton Kuban.

Obecné vol-
by.
Novi členo-
via ob. zas-
tupiteľstva.

Ľa starostu obec bol zvolený na miesto Jána Pekára
staršieho, ktorý tento úrad znovu prijať nechcel, - František
Frlička, - býv. nám. starosta, - námestníkom starostom Jozef Fr-
lička, tretím členom ob. rady (hocičnik) Ján Krupca.

Pr skončeníach obecných volbách nastalo ticho, ako
pred búrkou. Vláda niekoľkokrát vyjednávala so su-
detskými Nemci, - ale bezúspešne. Anglická vláda vys-
lala do Prahy u jeli lorda Runcinana ako pozorova-
tela pol. pomerov v Česko-slovenskej republike.

lord Run-
cinan v
Prahe.

Ľa takéhoto „ticha“ konali sme polnie práce, áatou.

Keď bola v najväčšom príde, rozniešla sa po svete
smutná zvest / 16 augusta / z Ružomberku o smrti vod-
cu národa Andreja Hlinku.

Smrt vodcu

Udalost hlboká dojala a zarmútila každého sip-
ninného Slováka, lebo v ťažkom, - kritickom čase odchať
za do večnosti starostlivý otec, - ovedcenný vodca svoj-
ho milovaného národa. Plač, - naša i zahraničná, -
stáva výraz tomuto všeobecnému smútku, oceňujeta
jeho dielo, zásluhy, - píše v jeho živote a boji.

národa
Andreja
Hlinku.

Pohreb, akého Slovensko ešte nevidelo, konal sa

Pohreb
Andreja
Hlinku.

v Ružomberku v nedeľu, 21 augusta za účasti vyše sto-
tisícového zástupu ľudí. Prišli nám nielen zástupy Slová-
kov zo všetkých kútov Slovenska, ale i Neslováci a susedia
celej republiky a susedných štátov. Pohreb bol ráno krá-
ľovského, - bol tichou, ale obromnou manifestáciou ná-
roda za ideu nebohého.

Z našej obce sa tiež súčastnilo niekoľko občanov.

(Tomáš Ondřík, Ján Hlinka atd.)

Na politickú rozcapanost, hašterivost týchto časov pou-
kazuje i tento smutný fakt:

Dňa 31 augusta, teda krátko po pohrebe, - zasadalo ok-
resné zástupiteľstvo v Turč. Sv. Martin.

Pisateľ týchto riadkov ako člen, bol tiež na spomenu-
tom zasadnutí prítomný. I spozitom trpkosti zariadenia
va, že p. okr. náčelník Dr. Barták ako predseda neďrial
za potrebné, alebo za slušné, aby sa v zosnulom člene i
niekoľkými slovami zmienil. (Ažda by bol melou roz-
pomienkou urazil prítomných Čechoslovákov, - agrárov
a socialistov?)

Zhoršenie
situácie v
septembri.

Všeobecné pol. napnutie tohoto roku dosiahlo vrcholu v
septembri. Situácia sa každým dňom zhoršovala. Rozdáva-
nie a nalepovanie byly letáky "Nedáme sa", "Budeme sa
brániť", - a 17. septembra byly povyvesované plakátové ob-
razy "Ak bude treba, - vojakmi budeme všetci". V tých-
to dňoch bola utvorená nová vláda pod predsedníctvom
generála Štyrícha.

Toto všetko naviedčovalo, čo sa včaká! A to i
dovlo!

Vyhlásenie
všeobecnej
mobilizácie.

V noci na sobotu, dňa 24 septembra vyhlásená bola
všeobecná mobilizácia. Do zbrane byly povolani 20. roční-
kov. (Zálohánci do 40. rokov.) Povolani museli domov opus-
tit - dľa mobilizačnej vyhlásky behom 6-hodin. Museli byť

ihneď odovzdané evidencie kone, a v pondelok, 26. sept. museli byť do Turč. Sv. Martina prevedené všetky konské záprahy svojimi.

Podľa mobilizačnej vyhlášky nastúpili voj. službu občania: p. František Falička starosta obce, 40 ročný, p. Anton Plavec ký uč. org. 40 ročný, - p. Ján Krupec roľník, 40 ročný, Koloman Ondruk roľník, Ján Jakubjak robotník, Ján Hlanko robotník, Gejza Vojčík robotník.

Do zbrane povolani občania.

Záložní vojari železničari z našej obce nemuseli nastúpiť. Evidencie kone mali: starosta Fr. Falička, 2, Ján Ondruk, Ľudov. Kram. týchto bol so svojimi² Ján Pekár st., a tiež odobrali Tomášovi Ondrukovci jedného.

Ev. kone.

Nemožno nespomenúť smutný a jav takýchto a podobných čínov, - sobectvo, - egoizmus. Nym v poniektorých domoch vstali bez gardy, a bez záprahu a voza, nežiel sa občan s protekciou, ktorému ponechali „choré“ kone, hoc mal až 3, a nedal ani retiazky, a po celý čas nemal kedy svojim spolubližným aspon jeden deň orat, - 1-2 miery vziminy casiat.

Robertvo.

Po vyhlásení mobilizácie okr. úrad nariadil zatmenovanie, t.j. nestalo sa veľa svičiek. Trvalo to týždeň.

Zatmenovanie.

Nech je vďaka Otcu nebeskému, že ráčil udalosti, ktoré sa valili jedno za druhým ako lavina, riadiť tak, ako ich riadil, totiž že k vojne nedošlo, a naši občania sa po krátkom - dlhšom čase vrátili domov. Horšie bolo s konmi. Tie sa tiež vrátili, lenže choré a museli byť dlhý čas liečené. Útrapy, ktoré rodiny neratipených v vojnej miere zazili, - pomimuly.

Historické udalosti, ako mnichovský rozsudok, nevernost Francie a Anglicka, odstúpenie prezidenta Benetša, okyptenie Česka, Moravy, Sliezska, pozdejšie okyptenie Slovenska, atď., atď., opísať je prácou historikov. Opíšem, sp-

menim udalosti odohrané na Slovensku.

6. október.

Keď obyvateľstvo prežívalo najťažšie dni tejto historick^o jesene, - strach pred vojnou, - obavou o osud svojich milých, povolaniých do zbrane, - namáhavé zápasilo s prácou na poli, - zpriahalo kde-tu po jednom doma nehaných koníkov do páry, aby niečo kvasilo, povráto a pozväžalo nakopani zemiaky, - 6. októbra preletela Slovenskom radostná zvest', - že v Žiline sa utvorila slovenská vláda, - že je vyhlásená autonómia, - samospráva Slovenska, že Hlinkov boj je vitálny, - Slovensko je slobodné!

Prvá slovenská vláda.

Prvá slovenská vláda mala päť členov ministrov: Dr. Jozefa Tisu - predsedu, Dr. Ferdinanda Durčanského, prof. Ľudovika Černáka, Paula Teplanského, a Jána Lichnera.

Správa Slovenska prešla do rúk slovenskej vlády.

Slovensko radostne plesalo. Jednotliví pán^o ministri hneď ponavštevovali väčšie mestá Slovenska, všade boli nadšene uvítaní.

Prvá slov.

Prvá slov. vláda v Turci. martinskej deklarácie, 30. októbra v nedeľu pred poľudním v Turci. Sv. Martine. Prišli: pán min. predseda Dr. Jozef Tiso, p. min. prof. Ľudovik Černák, p. min. Ján Lichner a nový kraj, prezident p. Dr. Julian Šimko. Všetci uvedení krásnou rečou vduševnili viacšievnyj dar ľudu, ktorý sa napriek stáždivejmu pöversiu skromnáždil zo všetkých kútov okresu.

Založenie H. G. u nás.

V oktobrových dňoch sa zokladaly po mestách a obciach Hlinkove gardy. H. G. Naša obec, Lorcovec, Sv. Ľud ju založili spoločne v dňoch 18-23 okt. so sídlom vo Sv. Turci. Posledjšie, keď vzrástol počet členov, sme sa osamostatnili. Niektoym

veliteľom H. G. sa stal správca učiteľ Anton Plavček.

Gardisti relikv Turca, počtom 812, složili slávnostnú prisahu 27. nov. v prvej nedeli adventu, v Turci, Sv. Kartině.

Vládu na tejto slávnosti zastupoval p. minister prof. Matiš Černík, hlavné veliteľstvo H. G. náčelník H. G. z Bratislavy J. Dufčík a oblasťný veliteľ Cyril Bodický z Turci, Sv. Kartině.

Prisaha H. G.
relikv Turca
v Turci, Sv.
Kartině.

Viedeňskym rozsudkom dňa 2. nov. bola zadaná Slo-
vensku nová bolania pana. Odňaté nám boli krásne mestá,
prekvitajúce, bohaté obce, úrodné polia a do maďarske-
ho jarma znova uvohnuté veľké tisíce radných bratov
Slovákov. V žiali a bolesti zatínali sme päste, stiskali
zubami, slzili nad stratou. Dufame však v Otca nebeske-
ho, že nezáadho príde čas, keď sa nám prinnavrúti všetko,
o čo nás tento skrívadlivý rozsudok pripravil.

Viedeňskij
rozsudok z
2. novembra.

Aby prestala politická roztrátenosť, nesnažanlivosť,
ktorá tolko zla zapríčinila, - aby zavládla medzi Slová-
mi svednosť, láska, jednotnosť, vláda rozpuštila politické
strany. Bola ustanovená len jedna pol. strana, - Hlinkova
slov. ľudová strana (strana slov. národnej jednoty).

Rozpuštenie
politických
strán.

Vláda vydala amnestiu, tojest odpustila všetkým, ktorí
sa za byj. česko-slovenskij čin proti H. S. L. S. previnili.

Pri revízii videl
dňa 19. III. 1940.

J. J. J.

Toťto smierenie, - sbratrenie Slovákov malo ráz ná-
rodného sviatku, oslávilo sa v nedeli, - 20. novembra.

Sviatok sbratrenia Slo-
vákov.

Radosťný hláhol zvonov všetkých kostolov na Slo-
vensku hlásal, že narastal mier, sbratrenie a láska medzi
si rozcapartenými, politickou väčšinou rozdrobovanými Slo-
vákami, - začína sa nový, radosťný život.

Spoločnosť
oslava sviat-
ku sbratca
nia Slová-
kov v Slo-
vákoch.

Táto významná udalosť oslávila miestnu organizáciu
H. S. L. S. za účasti občanov oboch obcí, H. S., - slob. has.
stov, kat. ľudovej školy toho dňa po poludni v obec-
nom dome v Lorcovciach.

Príjmaname slávnosti prehovorili: za m. org. H. S.
L. S. predseda Ján Šarko, - za kat. ľudovú školu správca,
učiteľ, org. Anton Plaverký a slávnostný recník štú, - vdp.

Josef Ganičik farár vo Sv. Dura, ktorý vo svojej dojima-
vej reči poukazoval, jaké blahodarné následky bude mať
láska, svornosť a spoločná - povážlivá práca, - a tiež výs-
tižne poukazoval na event. následky neovarnosti a haoteris-
ti Slovákov. Jeho reč bola niakrát prerušená hlučným po-
tleskom.

Prvé volby
do slovens-
kého snemu.

Prvé volby do slov. snemu boli prevedené na celom Slo-
vensku v nedeľu, dňa 18. decembra. Obec Sv. Marina volila
v školskej miestnosti, - a, ako sa to ponie, - pod bielow za-
stavou, čiže jednodhlasne.

Úroda

Úroda v tomto 1938 roku bola obtojná, lenže jarné
boly pokodené dlhými dažďami, ktoré trvaly od 22. augus-
ta, do 7. septembra. Mnoho jarné porástlo sa zhnilo na radku
i v tržkách. Nepokosený ovos vyprchol. Turiec sa rozvodnil
7. septembra, Pokosenie mladého ^{na kšte} úroda, tak, ako v roku min-
lom, - vdniesla, nepokosenú zahnčila.

Krvavé via-
nočné sviat-
ky Slovákov
v Turanoch.

Tohoročné najradostnejšie sviatky kresťanstva Viano-
boly postavené - znesvätené krvou. V Turanoch, v tej-
čisto slovenskej obci na, - Maďarom odstúpenom území,
sviatok Božieho narodenia maďarskí zandári vystrela
salvu do, - pred chrámom božím shromáždeného dav
slovenských veriacich. V prachu sa valajúce krvavé obeť
vydaly svedectvo pred celým svetom, o kresťanskom chara-
tere, rytierskeho národa, v ktorého hlavnom meste, v Tur-

pešti sa v miäji tak nádhérne odhaoval. "Eucharistický kongres".

Toťto zverstvo je nepopierateľným dôkazom "kresťanskej kultúry" Maďarov, - dôkazom, že ako je chápané u nich anjelmi radosťne oznamované posolstvo nebies, - "Sláva Bohu na výsosti, - a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle." Je dôkazom mnoho iného, v čom by sa malo uvažovať!

Bez vianôčnej sviatky navštívil Slovensko 30. nov. zvolený prezident Česko-Slov. republiky Dr. Emil Hácha. V sprievode členov slov. vlády navštívil Ružomberok, a hrob zomr. Andriaja Glinku. Potom odcestoval do Patriárskej Lomnice, kde ostal niekoľko dní.

Prezident Dr.
Emil Hácha
na Slovensku.

Rok 1939.

V zime tohoto roku sme s pozornosťou sledovali udalosti zahraničné i domáce.

Že pomedzi udalostí zahraničných, boláštne sa nás dotýkali správy o týraní našich bratov na odstúpenom území.

Naši južní susedi - Maďari - takmer každý deň dali našim bratom na koži pocitovať svoju "lásku k bratom Slovákom", - ktorú sa uplínuté roky s jarmočnou reklamou svetu hlásali. S boláštým úvratom v srdciach sme ju s nimi spolucitili. Latinali sme päsť, stiskali zubami....

Čakáme na chvíľu....

Krem tohoto, nás zaujímala posledná fáza gijantského boja ľudských Španielov. Konečné víťazstvo generála Franca sa približovalo. Dobil Barcelonu, obdedoval významné mestá, - jedno za druhým.

Týranie Slovákov na odstúpenom území neprestáva.

Vitázní boje gen. Franca v Španielsku.

Keďže udalosti domáce, - krem iného - patrilo tak-

Prepustenie
Čechov zo
státnych slu-
žieb slov.
Slovensko.

zvaní divanici úradníkov Čechov, Prahe k dispozici."
Slovenská vláda ešte v jeseni začala postupne prepúšťať
zo štátnych služieb na Slovensku Čechov, - a na ich mies-
ta usadzovala Slovákov. V tomto čase Česi hlfne vpuštili
Slovensko.

"Odobierka"
prepustenieho
"brata".

Časnamennania hodný je list jedného prepusteného
"brata", ktorý poslal "Moravy redakcii" "Slováka" vo februári.
"Prav" tituloval v ňom Slovákov: "Dobytkoví", "Všivá-
ci", - "máte jenom Zoha a kačalku", - atď.

Pre slovenskú verejnosť bola táto a podobné "odobierky"
"bratov", - viac komicke, ako urážlivé.

Ča takýchto udalostí zavítal historický marec.

Vyhlaška
gen. Bedri-
cha Homolu
o voj. dikta-
túre.

Vo štvrtok, - 9 marca pred večerom vyvešil starosta
obce "Vyhláška" div. generála Bedricha Homolu, - pod-
písanú za okr. náčelníka nejakým G. om Garay-om, -
ktorá, - v snahe "zachrániť" Česko-slovenskú republiku,
nariadzovala vojenskú diktatúru.

Čakazovala v prvom rade - posudzovať v nej uvede-
ní nariadenia a rozkazy. Čakazovala počúvanie rozhlasu,
navštevovanie jeden - druhého, atď., atď.,

Keďže nebola spolupodpísaná ani jedným slovenským
ministrom, šípili sme, o čo ide? - ale sme nevedeli čo
sa už deje, - čo sa už stalo? Na druhý deň sme sa
dozvedeli, že Česi, - vojsko a četníci - prochytili, - od-
viedli, pozatvárali na stá popredných Slovákov. Hovorilo
sa, že je už po autonómii, že sa vráti starý slov. režim.

Toto potvrdzoval čiastočne i škodoradostný a posmešný úsmev
na tvárach býv. agrárnikov - Českoslovákov.

V nás toto napnutie trvalo 3-dni.

Avšak po mestách sa H. G. tejto vyhlášky a zatýkania
nezlákla. Zola odhodlaná na všetko, odhodlaná do kraj

na život, a na smrť. K bojom, ako to oznámila tlač, - došlo v Bratislave a iných mestách Slovenska. V Bratislave bol zastrelený gardista Anton Kopal. Večná mu pamäť!

skičtina H. G. od poludnia 13. marca (pondelok) bola za týždeň v stálej pohotovosti. Spoločine s H. G. zo Sv. Dura robila dozornú službu za týždeň na žel. mostoch pri Glážovciach, na žel. stanici Kláštor pod Znievom, - a na križovatke smerom na Kláštor pod Znievom. (hradska).

Dozorná
služba m.
H. G.

Nexdarený vojenský puč nemohol mať, za následok iné, ako úplné odtrhnutie sa Slovákov od Čechov, - zánik Česko-slovenskej republiky.

Po návrate Dr. Tisu z Berlína, kde bol pozvaný rišským kanceliarom Adolfom Hitlerom na poradu, zvolaný bol slovenský snem na zasadnutie do Bratislavy, na utorok, 14. marca. Na tomto historickom zasadnutí vynešený bol zákon, ktorého i § anie:

Zasadnutie
slov. snemu
14. marca.

" Slovenská krajina vyhlasuje sa za samostatný a neodvislý slovenský štát. Snem Slovenskej krajiny pretvára sa na zákonodarný snem slovenského štátu. "

Prvý zákon
Slovenskej
republiky.

Tento prvý zákon Slovenskej republiky mal 5 §. paragrafov. Vyhlásením tohoto zákona Česko-slovenská republika ako štát zanikla, - patrila minulosti.

Zánik býv.
Č. slov. republiky.

Radosný hlások zvonov po celom Slovensku celému svetu oznamoval historickú chvíľu, - začiatok nového, - radosťnejšieho života Slovákov.

Posvätné
chvíle.

V tejto posvätnej chvíli s poverenosťou sme upierali oči k nebesiam, prosíme Všemohúceho, aby požehnal a rodoláskou svojich slovenských dieťok, s irodnil každú hrudku, každú prísok, - tejto krvi martýrov cez staročia krapenej xeme, - ktorá už neostáva " kuzinou, - ale sa stáva Slovenským štátom.

Bože! ochraňuj, zveľad' náš štát, popraj mu rozkvetu!

Krátko, sukromná rozpomienka kronikára na
život a pomery v býv. Česko-slov. republike.

Republika Česko-slovenská padla do hrobu, ktorý si
za 20. rokov svojho jestvovania sama kopala a vykopala.

Nemohla žiť, nemohla obstáť, lebo nebola stavaná na
pevných základoch kresťanstva, mravnosti a viery v Boha.

Bola postavená na piesku, - padla pri prvej vylhici.

Slovenský národ zotročenej tisíc ročnou porobou si od jej za-
loženia tak mnoho uľah, - mnoho očakával. Trpka sa skla-
mal. Oklamali ho.

Čakal iprimných bratov, - dočkal sa - Zohušiel, - na
nepatričné výnimky - pišmých vládcov, - vykorisťovateľov, kto-
ri mali jeden cieľ, - jedno heslo, " - hľadte zbohatnúť."

Dľa tohto žili, konali, ale i dokonali.

Už zakladanie štátu sa dialo v znamení boja proti Kris-
tovi a jeho učeniu. Dostal sa na povrch diabol so všetkou zlo-
bou. Reprezentanti štátu, vláda - zvečnená na obraxe - si da-
la meno " Potomkovia Husitov." Začalo sa po " husitský."

Slovenský národ ustanute hľadel na nečivú sedalosti, kto-
ri sa odobrali v hlavnom meste štátu pri zakladaní a pok-
račovali i po založení.

Throzil sa, keď videl padnúť rozdrúzaní, - potupení so-
chu Matky Božej, - zarmútený videl, ako je zneuctený a z ve-
rejných miest, - zo škôl - prsmesne odstránený znak Synu Božiu.
ho, - symbol kresťanstva - kríž. Počul divoký rev, - " Píi sa
Rimn!" atď., Slováci boli sklamaní, - národ oklamany.

Smluvu, na základe ktorej sa utvoril spoločný štát, naz-

mal prvý prezident - vyobrazený s usmievanou tvárou, - prezident, ktorý ju ako profesor a filozof zostavil a svojím podpisom overil, "zdrapom papiera," - vierolomne vyhlásil za "fabiifikát" "zasfalzum". Vysmial - a potupil toto dieło svojho predchodcu i prezident druhý. Tento za 18 rokov ako minister zahraničia, účasne zbohatol, "ušetril" si 700. miliónov!

Ský še bol ďalší život v tejto "steknokrácii"?

Katolícka cirkev, jej mravy, obrady, knástvo, atď. bolo u-
rišenie na každom kroku a každodenne.

Takzvaní "pokrokoví" tlač, - "Národné Osвобоzení", "České Slovo" - "Lucerna" (paragraf. plátok) mali zvláštne rubriky, - "Kacířský kútik", kde vysmievali, tupili všetko, čo bolo ka-
tolícke. Každý Slovák - katolík, a ľudák bol patentovaný "kadžarón", "zrádce". Na toto nebolo cenzúry a cenzoras!

Katolícku mládež v školách otravovali učebnicami, kto-
rych obsah bol tendenčne protikatolícky. (Kulháňkove deji-
ny Člov. Národa.) atď., atď. Tupili cirkev, knásov, a - vola-
li to "pokrokom".

Kolko by sa dalo písať o prekvitani sobectva, hmotárstva, protekcionárstva? Kolko o korupcii, defraudá-
ciach, aférach poslancov, atď.?

Čo by sa mohlo hovoriť a písať o "epochálnom diele
pozemkovej reformy"? - ktorá vytvorila 1959. zbytkových
majetkov, - nových barónov a barónstiev. Čo by sa mohlo
napísať o bohatnutí Židov, o utrpení slovenskej mladij
inteligencie, - ktorá vo svojej rodnej zemi nemohla mať
chleba? Kolko Slovákov, uslo z tohoto "demokraticke-
ho kraja, - aby neusreli hladom?

Takýto sme mali život, a prosíme Otca Nebeskeho, aby
sa táto "demokracia" nikdy nevrátila.!!

Obráťme sa chrbtom k tejto vystrašenej, - historickej mohyle, - a
vráťme sa k Bol'ske Slovenského štátu!

Dalšie udalosti roku 1939. - odohrané boli:

V padka
starovna
východní
Slovensko.

Čiže ani úplne neumlkol radosný hlas zvonov, keď sa
vávali znovy znovy, avšak bily na poplach, - a oplakávaly
spolu s nami mrtvych, vplakávaly nevinné obeť.

Maďari, ktorí v tomto čase obsadili Podkarpátsku Rus,
chceli naše novonarodeniatko v kolíske usŕktit, - chceli
Slovenský štát zničiť, zničovať, hoc ho medzi prajmami
uvažali si "de facto", - i, de jure".

Nálet maď.
letcov na Sp.
N. Ves.

Počítajúc s okolnosťou, že Slovensko následkom štát-
nych zmien, ktoré od minulej jesene prežíva, je bez armá-
dy, - vstalo neochopné sa brániť, je ponechané na milosť a
nemilosť vošidu. Vtrhli 24 marca na Východní Slovensko,
aby ho postupne obsadili. Ten letectvo 25 marca náletom
napadlo Spišsku Novú Ves. Následok bombardovania bol
hrozný. Zničili letisko, zabili do 10 ľudí, civilov, vojakov i deti.

Maď. útok
odrazený.

Na obranu napadnutej vlasti krom malého počtu
vojska, - dobehla Hlinkova Garda. Boje trvali týždeň. Hrdin-
ský bojovnícim Slovákom, sa podarilo Maďarov vyhnat, za pô-
vodné hranice. O priebehu bojov je vydaná zvláštna kniha.

Pohreb obetí
v Sp. N. Vsi.

Obete bombardovania Spišskej Novej Vsi byly pochované
za ohromnej účasti ľudu, zástupcov vlády atd., slávnostne dňa
27. marca po poludní.

Hlboko dojatí sme stáli okolo rádiového prístroja, po-
čúvali sme cirkevný obrad, ktorý odbovil jeho exc. pán Jan
Vojtasák spišský biskup. Hlboko do duše sa nám vrily obra-
dy a smutné prejavý popredných slov. činitelov. Týmto sa
skončili boje na východe Slovenska.

Zarnie práce v poli sa konali po veľkonočných svi-
atkoch.

V tomto čase sa zhoršil pomer medzi Poľskom a Nemeckom.

Nemecko sa dožadovalo prinavrátenia Gdanoka, (Danzig) - a Poľsko, ktoré uzavrelo s Angliou a Francúzskom smluvu, sa zdráhalo ho vydať.

Z reči dvoch štátnikov, - ríšskeho kancelára Adolfa Hitlera a poľského prezidenta Moścického bolo zjavné, že dôjde k vážnym udalostiam. Nastalo napätie, ktoré sa ešte zosťrilo v auguste, a 1. septembra Nemecko vyprovokovalo Poľsku vojnu.

V dňoch 25-31. augusta mali občania bývajúci v blízkosti hradskej sa obdivovať. Prechádzaly motorizované oddiely mohútnej nemeckej armády.

Priebeh motorizovaných oddielov nem. armády.

Tiuhly hradskej z nitrianskej cez Kláštor pod Znievom Turč. Sv. Martina, Lúčany, - atď. na hranice Poľska.

Prechádzaly dňom- nocou, v najviacšom poriadku, - s presnosťou hodinového stroja. Bolo možno vidieť tanky, delá, muničné vozy, sanitnú rutu, - kolóny motorových kľestov, - atď. - atď.

V stredu, - dňa 30. augusta po poludni v pol šťatej hodine boli zavolaní svolúvaniami listkami ružomberského delostreleckého pluku šiesti sv. murski (Anton Plavec, Ján Marko, - Ján Krupca, Ján Jakubjak, Karol Ondřík) - a traja slovenski občania zvl. vojaci - gardisti (Joz. Uly, Miloš Bielik, - Anton Hurčinka) do zbrane. Vyzbrojení boli v Lučomberku a poslaní ako posila fin. pohraničnej stráže do pohr. obcí Oravy.

Zavolaní, - krom Jána Marku, ktorý bol prepustený pre veku veku, - konali službu takmer za šesť týždňov.

Dňa 2. sept. krom vyššie uvedených v Turč. Sv. Martine vyzbrojili ešte Jána Pekára ml. a Jána Hrubovského zo Sv. Marie, - Jozefa Balogha, Jozefa Šušku, - Ľudovíta Hlavu, Vikrama Novotného, Emila Bluhovického zo Lúčovic, - a Jozefa Hlavického z Turč. Uvedení, ako

Stráženie žel. mostu pri Bluhovciach.

ako Gardisti - nevojacii strážili železničný most na Turci pri Zličovciach.

Povolani boli i niekoľko mladších ročníkov zálohy ku svojim plukom. (Gejza Vojčický Ján Hanzel, Ján Pielik).

Obec bez pracovných síl.

Týmto spôsobom odnati boli takmer všetky mladšie pracovné sily z dvoch obcí, - čím bolo poľnohospodárstvo značne poškodené.

Volba prvého prezidenta slovenskej republiky.

Dňa 1. októbra zvolený bol za prvého prezidenta slovenskej republiky doterajší min. predseda Dr. Jozef Tiso.

Oslava.

Rudostnú udalosť po slávnostných pohodličkách v chráme, - oslávili obe spoločne v has. strážnici v Zličovciach. (Škola, m. org. H. S. L. S. - H. G. - Dobr. has. sbor).

Úroda obilín v roku 1939. bola stredná, - značne lepšia bola úroda žerňakov.

Prvé výročie smrti vodcu národa Andreja Hlinku.

Dňa 20. augusta v nedeľu konala sa pietná rozpomienka na vodcu slovenského národa Andreja Hlinku, ktorý pred rokom umrel. Obecensťvo obidvoch obcí oblecené do smutočného rúcha sa zúčastnilo na tejto slávnosti v strážnici. Krásny prejav mal vdp. farár Julius Felik, za m. org. H. S. L. S. prevzal predseda Ján Šarko, za m. H. G. veliteľ Anton Plavecký.

Smrť Juraja Ondrika.

V októbri tohto roku (1939) umrel vážny občan našej obce Juraj Ondrik, ktorý dlhé roky chorlaval.

Stavba.

V lete tohto 1939. roku občan Ján Kruper prerobil svoj obytný dom z prútin z dravotných. Postavil po zrušení starých izby na jej mieste dve izby nové.

Prevedenie elektrifikácie.

V novembri a decembri tohto roku bola prevedená v obci elektrifikácia. Náklad na vybudovanie hlavnej elektrifikácie bol schvárený z čiastky z podpory, ktorú poskytol obci Krajský úrad a z čiastky z príspevkov, ktorú si obec získala z príspevkov.

Rok 1940.

Tento neprajný rok sa začal mimoriadne krutou zimou. Hneď po novom roku sa navalilo veľké množstvo snehu. Častne povyhnice, fujaky znemožňovali premávku na cestách. V januári trikrát, - vo februári štyrikrát sme prehadzovali snehové záveje na ceste smerom na žil. stanicu. 25-30 stupňové mrazy boli na dennom poriadku. Týchlezi na premávku typela. Viackrát bolo počut, prípady, že našli zamrznutých ľudí na cestách.

Táto zima svojou krutosťou znovom prevyšila veľkú zimu z roka 1929.

Sneh sa začal topiť už v druhej polovici marca - pred veľkou nocou.

Následky sa objavili na jar najprv na ovocných stromoch. Z lyotrichkých sliviek neostalo takmer ani na pamiatku. Krútky, - mladé štepy i staré stromy vyhybnuly na 80%, - a jablone boli tiež veľmi poškodené. Zo štepov, ktoré boli sadené po oboch stranách vicinálnej cesty smerom na stanicu na jar 1937, neostal ani jeden. Ani najstarší občania nepamätajú podobnú katastrofu.

Jarné práce na poli sa začali už v druhej polovici apríla a boli často prerušované dažďami. Čalo a sialo sa v blate.

Leto bolo nielen mokré, ale doslovne studené. Je-
diny deň tohoto leta bol pekný - teplý - 18. júna. Dňa 28 júna
bol tak studený, dažďa vietor, že bez zimného kabáta sa
nedalo na vonku vydržať. Líky na sena sme kosili a su-
šili na kalužiach, - a práci nebolo konca - kraja. V júli i v
auguste sa Turice niekoľkokrát vylial. Nebolo možné ani

Krutá zima.

Vymazaní
ovocné stro-
my.

Jarné práce
v poli.

Studené a
daždivé le-
to.

poľu náležite pripraviť - z uhorit, pod orimná siatie pre
kaste zážide. Úroda orimín - keďže boli prvokodene xi -
Slabá n - mow - bola slabá, - úroda jarin, - nakoľko boli siate v
rode obilias mokru - v blate, bola nanič, - jakost čuva slabá. Zemie
a zemiacov. Kov sa tiež urodilo málo, - i tie huily.

Dňa 10. januára po ťažkej a trápnej chorobe umrela sest.
Umrtie sest. na odp. farára, slečna Pavla Felixová vo veku vyše 60. ro.
ny odp. fa - kov. Zosnulá žila medai nami 8. rokov v najlepšej shode,
rára. v pokoji. Viedla domácnosť svojho brata kňaza, o ktori -
ho zdravie, - sie telesne slabý, - pečovala s láskou mati -
rinskou. Veľmi jej pamät. r. i. p.

Dňa 14. marca po slávnostných zohoslužbách sesterso
obyvateľstvo obidvoch obci v miestnej r. k. ľudovej škole, aby
Oslava pr - súpimného srdca oslávilo prvé výročie založenia slovenski -
vého výročia ho štátu. Oslava bola dôstojná. Krom príležitostných bás -
slovenského ni, ktoré recitovali školské deti, krátke ale dojímavý pre -
štátu. jar mal odp. farár Julius Felix, za m. org. H. P. L. P. preho -
voil predseda Ján Šarko, za H. G. veliteľ Anton Plavecký, za
Dob. has. sbor. tajomník Ján Fanta.

Dňa 28. apríla bol v Kláštore pod Znievom povinný
Povinná bean súpis všetkých schopných mužov od 18. do 50. rokov tým
ná vychovať. cieľom, aby boli pvičení v duchu vojenskóm. Cvičilo sa
v troch skupinách bez zbrane, spoločne s občanmi zo Sv.
Dňa každú medelu ráno od 6. do 8. hodiny. Veliteľom
bol miestny veliteľ H. G. správca učitel Anton Plavecký.
Dozerali dvaja páni profesori Kláštorského gymnázia
ako záložní dôstojníci, p. prof. Joz. Čuchovan a p. prof.
Kornel Durana.

So svojim podkopaným zdravím po sestrinej smuti
Zmeny v duš. si odp. farár Jul. Felix netrúfal ďalej trvale spravovať
správe farny sv. murskú farnosť, - živil sa na odpočinok, - do penzie.
ti. Bolo mu vyhovené a dňa 1. mája opustil farn.

Utiahal sa ku svojmu bratovi - dekanovi vdp. Vojtechovi Felixovi na Blaufluss-pri Kremnici.

Správu farnosti prevzal mladý kňaz, - bývalý správca fary v Zastrabí, - vdp. Štefan Hribík. Prišiel i. mája.

Menam obec ho uvítal p. František Klička starosta obce, - menom školských dieťaťov žiačka Nádina Kuličková, - menom m. org. H. S. L. S. predseda Ján Marko, ktorý sa súčasne líčil menom furníkovi s odchádzajúcim vdp. Jilom Felixom.

Uvrtanie nového správcu farnosti, a rozlička s odchádzajúcim.

V júli na požiadanie vdp. farára so spoločným úsilím veriaci obidvoch obcí zriadili a opravili cestu zo Lorcoviec do fary, čo bolo na čase, - lebo bola neschodnou. Oprava starej a zriadenie novej cesty vyžiadalo hojne práce ručnej i pomocnej. Veriaci ju poskytlí ochotne.

Oprava cesty zo Lorcoviec na faru.

Dňa 14 augusta (v stredu večer) odišiel i s rodinou železničný zamestnanec Ján Panta, - pôvodom Moravan. Pracoval vo vrútockej dielni za 20-rokov. Bol vy-povedaný ako Čech napriek tomu, že sa o jeho ponechanie v práci zaujala pol. obec, farnosť a miestna organizácia H. S. L. S. a že už mal i slovenské štátne občianstvo.

Odchod Jána Pantu.

Žil medzi nami pokojne 20-rokov. (od r. 1920). Bol človekom rozumným a ako taký preukázal i obci ako celku i jednotlivcom nejednu dobrú službu. Bol členom ob. zástupiteľstva, cirk. výboru a za 10-rokov tajomníkom dobr. has. sboru. Tomuto bol dušou.

Ztratili sme v ňom dobrého usilovného pracovníka i na kultúrnom poli.

Líčili sme sa s ním a jeho rodinou so slzami v očiach. - Odišiel do Veselého nad Moravou, ktorí mu oznaili za služebné miesto.

Nech mu Pan Boh pomáha!

Dňa 15. augusta na sviatok Nanebevzatie Panny Marie býva v Kláštore pod Znievom púť. V tento deň toho roku navštívil toto pútnické miesto v sprievode početných

Pán minister vnútra, - pán Alex. Mach. Po skončeních pohoslužbiach, na ktorých sa súčastnil veľký dav ľudí z blízka i z ďaleka, došiel spomenutý vrátny hosť. Uvítal ho menom Turca vdp. arciděkan Dr. Silvester Jung ako okr. predseda H. S. L. S.

Po uvítaní pán minister prehovoril ku shromáždeným. Vo svojej temperamentnej reči pán minister upomínal prítomných k dôvere, svedivosti a obetavosti. Jeho reč bola odmenená hlučným potleskom.

Zábavný večerok Dob. has. sboru. V nedeľu dňa 8. sept. (sviatok nar. panny Marie) na tak zvanú "hostinu" usporiadal Dob. has. sbor zábavný večerok, ktorý sa skvele vydaril. Zadržaný bol v has. strážnici v Lovcovciach.

Reorganizácia m. org. H. S. L. S. Dňa 20. okt. v nedeľu po poludní mala miestna org. reorganizáciu v has. strážnici v Lovcovciach.

Organizáciu navštívil ako delegát, Strany veľvázanej pán František Straka, - vládnny komisár z Vrútok, ktorý ku prítomným občanom prehovoril.

Vo výbere m. org. boli prevedené pomiektoré zmeny.

Tento 1940. rok bol bohatý na rôzne - historické udalosti.

Vojna a následky - drachota. Vojna sa počína meniť na druhú vojnu svetovú. Začínajú sa objavovať sprievodné zjavy vojny - drachota. Cena šatstva, obuvi a pomiektorých priemyselnych článkov neobyčajne stúpla.

S napnutím sme počívali slyši o udalostiach, v bojoch, ktoré sa odohrávajú v apríli, máji a v júni na severe a západe Európy. Obecensťvo je naplnené obavou o budúcnosť.

Ján Fanta pred svojim odchodom predal svoj obytný dom č. 7, ktorý si kúpil v roku 1923, taktiež stavebný pozemok, ktorý si nadobudol behom času z majetku farského (pri Turii), súnajšiemu rodičkovi p. Stefanovi Ondrikovi učiteľovi v Gabine. (Orava). Majetková zmena v r. 1940.

Do tohoto domu v novembri sa nastťahoval Pavol Val-Pavel Valko, ko robotník i s rodinou. Prišiel sem z Kláštora pod Znievom.

V lete tohoto roku postavil občan Ján Hrabovský nové humno. Stavby.

Rok 1941.

Zima v tomto roku mala značne miernejší priebeh, ako v roku 1940. Totiž v januári bolo menej silných mrazov a menej studených severákov. Snehu napadlo hneď po novom roku tolko, že hradska pre autá na niekoľko dní ostala neschodnou. Snehové záveje museli byť rozorané pluhmi. Sanica trvala do poly februára, - a tak-zvaná pokútna zima až do konca marca (časte sneženie s vetrom).

Jar bola veľmi studená a mokrá. Jarnie práce v poli sa začali až po veľkej noci, - v druhej polovici apríla a boli často prerušované studeným dažďom, - takže v apríli prišlo celkom málo do zeme. Čo bolo zasiaté vapríli, prišlo do blata. Najnesšie poriešenie nastalo až v máji.

Dooby tok na pašu sme vyhnali až po 20. máji a ešte vždy bolo málo pašy. Dobytok na pašy.

Leto, podobne ako minulé, bolo mokré a studené.

Jedinným teplým a jasným dňom leta bola sobota - 12. júla. Tí dni, - ak sa predpoludním ukázalo teplo, - po poludní pršalo, - keď bolo bez dažďa, - bolo chladno a zamračené.

Úroda v roku predošlom bola slabá, - ale úroda obilnín v roku 1941. bola značne slabšia.

Slabší - Úziminy ale prezimovali. V ražiach sa objavily
rada obilnín: pleše, - prázdne miesta skoro na poly, - a prisiaty jačmen, - keďže prišiel do studenej a mokrej zeme, ani nezišiel, - vydusila ho burina. Táto narástla na stiecho chlapa. Namlátilo sa hromadu pliev bez zrna.

Pšenica na oko obstojná, - veľmi sklamaná.

Klasy bolgy z 1/3 prázdne. Jačmen, - tiež siaty do blata, narástol malý, - prerástla ho tráva.

Katastrofál- Úroda ovsu sa ukázala dobrou, avšak ka-
na povýchri- tastrofálna povýchria v dňoch 1-3. sept. ju zničila na
80- až 90 %.

na v dňoch 1-3. sept. Občanovi Michalovi Dielikovi zo Soroviec na 12
jutrovej table za žel. stanicou narástol krásny ovs. Avšak krm slamy iné z neho nemal, - nedoviezol, - ostal na zemi. Výchor ho vymlátil na koreni tak, že zostalo ani plevy. Škoda obnása 60-70. metro centov.

Povinné do- V zimných mesiacoch v mestách sa ukázal nedosta-
dávanie mlieka a masla. (V našom okrese, v Turč. Sv. Martine, na
ka do, Tur. m. n. v rútkach a v Stuh. Tepliciach.)

Na zakrojenie mliekarskeho syndikátu v Bratislave okr. úrad zakázal voľný odpredaj masla a tvarohami mo obce a nariadil povinnú dodávku mlieka do ústrednej mliekárne v Turč. Sv. Martine (T. n. m.) povinnú od 1. III. - v cene Kčs. 1.45. - 1.25. za liter. Poznámava sa, že ceny ilánkov potrebných pre roľníkov drazily v nevidanej miere, (napr. obuv - baganže ktoré stály Kčs. 29, - staja Kčs. 150, - košela pred-

za št. 18-20. stojí št. 120-170. až 232. atď.)

Ked koncom februára ohľadom tejto povinnej do-
dávky mlieka prišli s občanmi obidvoch obcí na spo-
ločnú schôdzu vyjednávať dvaja úradní páni, - asice
p. správca „F. si. m. - u. - p. Reichardt, a jeden páni re-
ferent z ministerstva hosp., ktorý sa menom nepredsta-
vil, - pisateľ týchto riadkov si zapísal slovo: Bol mu
dané. Po krátkej úvahu, v ktorej skúmaval cenovým
úradom stanovenú cenu mlieka s pomerými cenami
iných, ktoré roľník musí kupiť, s daňami, ktoré
rastú a musí ich platiť, - a dovolil si pozname-
nať, - že, - „keď štát potrebuje obete, - tak nech ich pri-
náša celý národ a nie len jedna vrstva, - jedna časť,
rolníctvo, - odpovedal mu páni ministerský referent,
že - „keď sa v Nemecku niekomu nič nepáči, - posta-
via ho k stene!“

Jednami ú-
radných pá-
nov s občan-
mi obidvoch
obcí ohl.
mlieka.

Na tento „úradný argument“ nič nie nenamietal a
dodávanie mlieka sa začalo 7. marca. Sbíral a na železničnej
stanici ho odvážal občan Jan Pekár ml.

Vo februári po dvoch nedelách usporiadala H. S. L. S.
v okresných sídlach celodenné výchovné kurzy pre funkcionárov
miestnych organizácií Strany. (Pre celý Turiec v Turč. Sv. Martine)

Výchovné kur-
zy H. S. L. S.
pre funkcioná-
rov miestnych
organizácií v
Turč. Sv. Martine

Na prvom, - 16. februára, (kurs pre predsedov a tajomníkov)
saúčastnil miestny predseda H. S. L. S. - Jan Karko.

Kurz mal hlbokú výchovnú úroveň. Najväčším pred-
nástatorom bol páni minister dopravy, - inž. Stano.

Na druhom - 2. marca saúčastnili: p. Frant. Filička sta-
rosta obce, - ako hospodároky - a p. Jozef Filička nám. starosta ako
sociálny referent miestnej organizácie.

V piatok, - dňa 14. marca bola oslava druhého výročia
našej štátnej samostatnosti a založenia slovenského štátu.

Oslava dru-
hého výročia
zal. slov. štátu.

Slávnosť sa začala ráno o 9. hodine Gohoslužbami

v kostole. O 7. hodine večer sišlo sa občerstvo, žiactvo a hasiči v
občej strážnici, aby spoločne oslávilo tento pamätný deň.

Blava 14.
marca.

Oslavu zahájil predseda miestnej organizácie H.S.L.S.
Ján Marko uvítaním prítomných. O významne dňa preho-
vil vdp. farár Štefan Hribík ako kult. referent. miestnej organiza-
cie. Slávnosť bola s pestroňami milými vystupmi, básňami a
spevom žiactva, - začo sa miestny predseda poďakoval správcovi
miestnej r. k. ľudovej školy, - p. Antonovi Škaveckému.

Blava 50.
narodenin
v dedu nem.

Dňa 27 apríla v nedeľu oslávilo obyvateľstvo v obidvoch obci
spoločne narodeniny / päťdesiatku v dedu nemeckého národa
Adolfa Hitlera.

naroda Adolfa
Hitlera.

Oslavu usporiadala miestna organizácia H.S.L.S. v stráž-
nici v Horovciach. Významne predniesol kult. ref. m. org. -
vdp. Štefan Hribík - farár.

Pietná osla-
va gen. Mi-
lana Rast-
štefánika.

Dňa 4. mája v nedeľu po poludní na spoločnej pietnej osla-
ve spomínali sme si na tragicky zohynutého nášho národné-
ho bohatiera generála Milana Rastislava Štefánika.

Prehovorili: predseda m. org. H.S.L.S. Ján Marko, - kult. re-
ferent vdp. farár Štefan Hribík a žiak VIII. triedy Š. v. Martinškého
gymnázia Ján Ferencík. Úroveň pietnej oslavy bola prázdro-
nutá básňami a spevom žiactva miestnej ľudovej školy.

Zavedenie
lieškov na
chlieb a na
múku.

Až do mája tohoto roku v zásobovaní obyvateľstva
múkou a chlebom nenastala porucha. Bol voľný nákup -
javil sa nedostatok. Toto sa však počína meniť. Vydané je vlá-
de nariadenie, ktoré určuje spotrebu, - množstvo múky a chleba pre
jednu osobu. Na mesiac jún a júl je stanovene dávka múky
na osobu 1 1/4 kg. Robotníctvo, zvlášť ženy začínajú obliehať mly-
ny a pekárne, kde sa už tiež vymínalo. Javi sa bieda a jej následky -
nespokojnosť - miestami dochádza i k vytrhnutiam.

Bieda.
Prehľadka
syjok.

Dňa 28 mája bola prehľadka syjarní u štyroch socovských
a štyroch sv. marckých majetnejších roľníkov cieľom zistenia zá-

sob. obilia, - kaži a psenie; Zuvajnej prebytkov sa nemilo.

Dňa 29. mája bol zvolaný na úradný úrad do kláštora pod Zúčvom vicinálny výbor vicinálky č. 10 na poradu.

Dostanovilo sa niekoľko pánov z okremého, - župného úradu a zástupca ministerstva dopravy z Bratislavy. Porada, zvolaná páni mi spomenutých vysokých úradov, - mala ten istý, - stanovený cieľ, - zrušiť túto vicinálku ako nepotrebnú!

Hoc porada bola len akosi formalitou, už i tak z bytvinou, naši členovia vicinálneho výboru, ako delegáti obcí mali morálnosť, vidieť, pravosť a perfidnosť občanov susedného Laskára, ktorého delegáti menom obce prehľadali, že obec Laskár túto cestu nepoužíva - nepotrebuje a na jej udržiavanie prispievať nechce a nebude!

Takúto nestydatú lož sítu zástupcovia obce nevyslovili !!

Po tomto zasadnutí bolo zrejme, že o krátkom čase dôjde k úradnému zrušeniu. A došlo. Výmer župného úradu došiel obciam počiatkom augusta, čím sa zrušuje to, čo bolo založené pred 50-rokmi - v roku 1891. - za maďarského režimu, zrušuje sa to, čo bolo pred 10 rokmi - v 1931. obnovené úradmi Č. S. R., zrušuje sa ovocie 12 ročného boja, - strádania a utrpenia občanov Sv. Marie a Lovovic!

Proti tomuto výmeru podaly obce Sv. Marie a Lovov. u cestov. župného úradu v Ružomberku ministerstvu dopravy (rezort verejných prác) v Bratislave spoločne odvolanie. Nádej je na úspech však málo! Do decembra naše odvolanie župný úrad v Ružomberku ani na patričné miesto neodoslal, - ako sa v tom osobne presvedčili delegáti obce, pán starosta Frant. Felická a vedp. Štefan Škibík farár, - ktorí ja toto odvolanie sítu v decembri našli na

Posledné zasadnutie vicinálneho výboru.

Stanebné stanovisko Laskára k ceste, ktorú každodenne potrebuje.

Vicinálka župného úradu zrušená!

Spolu s odvolaním obcí a jeho pravde podobný osud.

župnom úrade, - pochovaní "ad acta."

Pozoru a povšimnutiahodný je fakt, že župný úrad u
Ružomberku zvlášť tým, pozornosť "a, priazeň" venuje
záležitostiam Turca a Turianov.

Nová voj-
na, - Nemcko
sov. Ruská.
V nedelňu, dňa 22. júna sa rozchytilo, že Nemci
ko vypovedalo vojnu sovietskemu Rusku. Nemcká armá-
da začala útok.

Slovensko vo
vojne so sov.
Ruskom.
Naša vláda tiež vyhlásila sov. Rusku válečný stav,
a armáda po boku Nemcov prekročila hranice, tiež za-
čala útok.

Vyhlásení
brannú poho-
tovosť.
Bola vyhlásená branná pohotovosť štátu, a po-
volaní niekoľko mladých záložníkov, - a tiež museli
byť odovzdaní evidencií kone, - 4 zo Lúčovic a 1. zo
Sr. Marie (kon. And. Ondrika).

Obyvateľstvo
v obave.
Dva dni týchto udalostí prežili občania v obave.
Dorhľadali súhlasenie listy, - a čakalo sa vyhlásenie mo-
bilizácie. Z našej obce bol povolaný len Pavel Valko, - vra-
til sa však v 12. dni.

Prežili sme i strach z leteckých útokov zvlášť po
náletoch na Ľošovic. Za 5 dní dňom nocou bola nariadená
služba pri rozklase, - v strážnici.

Opatrenie
pre prípad
nepr. náletov.
Poznamenáva sa, že opatrenia pre prípad nepria-
telských náletov boli porobené ešte v máji. Pivnice byly
vyzrančené a kryty a označené pre niekoľko osôb.

Ďakí Bohu vôľaka, že vážnejším veciam nedošlo.

Slavba fars-
kého humna.
V auguste tohoto roku konečne došlo ku novostavbe
farského humna. Staré humno - zvlášť, - ostrihané, bolo
hambou farnosti u patióna. K novostavbe museli veriaci
farnosti dodat, všetky potrebné ručnice i povozné príru-

činy. Hodnota prác podľa rozpočtu bola ustálená v pe-
niaroch, - a jednotlivci participovali s ňou daňového zák-
ladu. Kto neodrobil, - platil. Vdp. farsci si svoju úrodu ob-

poznať do humna farníka Jána Marku vo L. Marku, odkiaľ
po vymlátení (v septembri) mu ju veriaci odviezli do nového
humna. Úplne dohotovené bolo až v októbri.

Prez tohto leta (v júni a v júli) vybudoval priest. Stavby ob-
ranni. nové humno občan Ján Pekár a občan Ján Hlavňa ranov.
svoje humno naväčšil pristavením jedného káčina.
pod, ktorým si vybudoval i pivnicu.

V nedeľu, - dňa 7 sept. usporiadalo miestne sdruže- Základný
nie kat. mládeže (S. K. M.) pod vedením a dozorom vdp. fari- večierok S. K. M.
na záhradný večierok. Listý žiak bol venovaný na kostol.

V druhej polovici septembra počas kopania zemiakov jasenie prá-
kov prišlo niekoľko jasných a teplých dní. Pôda, ktorá re v poli.
následkom mokrého leta bola rozmokčená, vyschla tak, že sa
len s veľkou námahou dalo orat, pod oximinnu. Hlady
pod bránami nepustily - zrná ostávalo na vrchu. V
októbri sa zasa xadašdilo? - oranie nebolo možné. Asi
1/3 - jasného vyseva ostala vo vreci. T čo bolo zasiaté
neposchodilo - bola studená. drždiva jasná.

Podobne, ako sa predostij svetovej vojny, nastá
va cháňanie za potravinami, - za zrnom. Do stedin pri- Pháňanie za
chádzajú známi - neznámi ľudia najviac večerom - a po zrnom a pot-
mirkajú za zrná a pomiektoré druhy potravín dost, vysoké ceny. ravinami.

Deje sa to v jaseňi, - a čo bude na jar ?!

Sdruženie kat. mládeže (S. K. M.) usporiadalo na Záhradný ve-
Silvestra veselý záhradný večierok. čierok na Sil-
vestra.

Rok 1942.

Zima bola krutá - studená. Počiatok od 25 nov. 1941. Krutá zima, nastaly silné holomrazy. Trvaly nepretržite do vianoc. Na stredný deň silne snežilo a večer prišiel dážď, trval do posledného dňa na Božie Narodenie. Potom sa schladilo, nastaly silné mrazy, ktoré nepretržite trvaly do Mateja - 24. februára.

Mrazy a severáky tejto zimy prevyšily krutosť zimy 1940. Inehoví zdveje na ceste smerom na stanicu bolo treba 4-krát preháňať. Sanica trvala až do konca februára. S ľútosťou sme spomínali na utopenie našich vojakov na bojišti.

Zistovanie prebytkov obilia. Dňa 30. januára v Locovciach a 31. jan. vo Svätej Marii zasedala komisia, ktorá zistovala prebytky obilia u každého pestovateľa jednotlivca. Členmi komisie boli: p. veľkí notár ako predseda, vdp. farár, pán starosta obce, predseda m. org. H. S. L. S., veliteľ miestnej H. G. a jeden člen - roľník ako znalec. Komisia zasedala na byt občianskeho starostu i v Locovciach i vo Sv. Marii. ⁴Prírodných prebytkov nenarstla.

Kronikár poznamenáva, že táto „šestná funkcia“ v tejto ťažkej dobe je jednou z najťažších prác, ktoré si odmeňované surovostou a nevďakom. Totiž, ako predseda m. org. H. S. L. S. zasedal pri zisťovaní 30. I. v Locovciach. U jedného zväzového roľníka na základe jeho vlastných záznamov a údajov bol vypočítaný prebytok 620 kg pšenice. Patričný tento prebytok neuznal a odišiel. Na posledok, keď sa zisťovanie skončilo, požiadal pisateľ členov komisie, aby sa vec pat

ričního sítě raz pojednala. škal k tomu dôvod politický.

Kečel z patričního pobití, martýra. Komissia urobila, čo sa dalo. Po novom prepočítaní ustálila prebytok 200. kg. pšenice, - a patričního sme znovu predvolali.

Gobchol, ako rozziarená furia, - s penou na ústach. Predsedu sotva pripustil k slovu, a úst, sa vypaly ná- davky. Hovoril medzi iným, že ho chceme sožrat, že chceme jeho detom poslednú skypu chleba z ruky vyrazit' a sožrat, atď. - atď. Tento pohľad sa ale vypla- til, pisateľ týchto riadkov ochorel od rozzielenia.

Poznamenáva sa, že patričníj je najväčším majite- lom pozemkov v obci a že podľa veľkosti majetku nedal čo mohol, vlastne čo mal dať.

Na vojnovú zimnú pomoc sa zbieralo v dvoch sbierka na 6-8. januára. Dobríci prispeli podľa jutar a výsledok vojnovú zim- sbierky bol Kčs. 357. - Peniaze boli odovzdané sociálnemu ni pomoc. oddeleniu Strany v Bratislave.

V nedeľu, - dňa 15. februára zahrali ochotníci S. K. K. Divadlo divadelný kus - veselohru Podnik, jak S. K. K. v po stránke mravnej - výchovnej, - tak finančne sa skve - Locovciach. le vydaval. Divadlo bolo v Locovciach, - v strážnici.

V sobotu, dňa 21. febr. mala miestna organizácia Pracovní val' H. S. L. S. svoje pracovné valne shromáždenie. Organizá- ni shromá- cin ako delegát, Strany navrhol vel. ján Jozef Barinka stonik m. org. spr. - učiteľ z Vrútok, - okresný podpredseda. H. S. L. S.

Dňa 14. marca, - v sobotu po skončených sláv- nostných Gohoslužbách sišlo sa obyvateľstvo obidvoch Obava tucte- obí v s. k. škole, kde sa oslávilo tretie výročie založenia ho výročia založenia slovenského štátu. slov. štátu.

Všetkých prítomných menom Strany privítal a ndečne pozdravil predseda m. org. ján Šarko. Slávnostnú so- povedal odp. farár Štefan Štibík, ako kult. ref. m. org. H. S. L. S.

Oslava mala milij a dôstojnij priebeh. Bola spestrená hudbou
vychovateľov S. H. M., spevom a miljimi básničkami žiactva.

Oslava me-
nin p. prez.
denta Dr. Jo-
zefa Tisu,

Dňa 18 marca, - vo štvrtok večer oslávilo obecens-
tvo a žiactvo obidvoch obcí v stráňnici v Turcoviach me-
ninu pána prezidenta slov. republiky Dr. Jozefa Tisu.
Významni reči povedal odp. farár Štefan Štrbík.

Na verejnému pohliadnutí
vyloženie od 25 marca 1942 do
14. apríla 1942.

Turč. Sv. Mária 15. APR. 1942

Štrbík
starosta

